

จากมือที่ทำร้าย กลายเป็นมือที่เยียวยา: กรณีศึกษาความรุนแรงของครอบครัวหนึ่งในจังหวัดกาฬสินธุ์

นางจุฑามาศ วิชาศรี
สำนักงานสาธารณสุขอำเภอสามชัย
อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์

บทนำ

งานการศึกษาชั้นนี้ ผู้เขียนต้องการแสดงให้เห็นว่าเรื่องของความรุนแรงได้มีการศึกษากันมานาน แต่มักเป็นการศึกษาที่ว่าด้วยเงื่อนไขในการแก้ไขได้ยากมาก และมีความเป็นไปได้น้อยมากที่จะแก้ได้ หรือจนแทบจะแก้ไขไม่ได้เลย ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นบ่อยๆ ซ้ำซาก เปรียบเสมือนลึนกับฟันที่อยู่ใกล้กันก็ย่อมมีวันกระทบกระทั่งกันได้ตลอดเวลา และเป็นปัญหาของสังคมที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกหนทุกแห่ง ซึ่งผู้ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงส่วนมากจะเป็นผู้หญิง มีผลกระทบต่อครอบครัวทำให้ครอบครัวแตกแยก เป็นปัญหาด้านสุขภาพ สังคม อารมณ์ จิตใจ เศรษฐกิจ และส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต

ในมุมมองของเจ้าหน้าที่ที่ทำงานเกี่ยวกับด้านสุขภาพอนามัย ชุมชน หรือสังคมเอง ก็ยังเกิดความลังเลที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องและให้การช่วยเหลือ โดยเฉพาะความรุนแรงในครอบครัวระหว่างสามีภรรยาแล้วจะถือว่าเป็นเรื่องปกติของชีวิตครอบครัว คนภายนอกไม่ควรเข้าไปยุ่ง **จุดเด่นของการศึกษาชั้นนี้** คือ เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงเรื่องของการคลี่คลายเยียวยา และกระบวนการที่นำไปสู่สันติวิธีของการยุติความรุนแรง

จากงานการศึกษาที่ผ่านมา มักจะไม่ค่อยมองในประเด็นของการคลี่คลายหรือการเยียวยา มักจะรู้จักกันน้อยมาก หรือจนแทบจะไม่มีเลย มักจะกล่าวถึงแต่รูปแบบของความรุนแรงว่าได้แก่ ความรุนแรงทางตรง ความรุนแรงทางวัฒนธรรม และความรุนแรงเชิงโครงสร้าง จึงไม่ค่อยได้กล่าวถึงว่ามีกระบวนการนำไปสู่สันติวิธีได้หรือไม่อย่างไร ยังไม่มีงานชิ้นใดที่บอกถึงกระบวนการเยียวยาในครอบครัวว่ามีความสำคัญมากน้อยแค่ไหน และเยียวยาได้อย่างไร ใครบ้างที่มีส่วนในการเยียวยาแก้ไข เพราะความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นบ่อยครั้งมากแต่ก็ยังถูกมองว่าเป็นเรื่องธรรมดา

งานการศึกษาชั้นนี้อาจเสนอประเด็นสำคัญ ที่ยังไม่ค่อยมีคนศึกษามากนักในเรื่องของการคลี่คลายและการเยียวยา เพื่อให้เห็นว่าครอบครัวเป็นหน่วยทางสังคมหน่วยหนึ่งซึ่ง

เป็นตำแหน่งแห่งที่ของความรุนแรงที่ถูกจัดวางไว้จนผู้ที่อยู่ในตำแหน่งนั้นได้เผชิญกับปัญหา ความรุนแรงทั้งในครอบครัวหรือนอกเหนือออกไป และคนในครอบครัว ชุมชน คนรอบข้าง สังคมสิ่งแวดล้อม ยังสามารถแสวงหารูปแบบต่างๆ ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จาก ประสบการณ์ที่เผชิญโดยตรง จนสามารถคลี่คลายเยียวยาแก้ไขปัญหาได้ในระดับหนึ่ง และ ถ้าหากสังคมสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไปหรือเป็นตำแหน่งแห่งที่ใหม่ที่ไม่รุนแรงมากนักหรือสงบลง ตามสภาพเป็นจริง ทุกคนร่วมกันสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ปัญหาความรุนแรง ในครอบครัวก็สามารถคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้นได้โดยสันติ

การศึกษาในครั้งนี้จะศึกษาผ่านประวัติชีวิตของครอบครัวที่อยู่ในโครงสร้างทางสังคม ในชุมชนที่ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงในครอบครัว จนกลายสภาพเป็นผู้ป่วยที่มีสภาพความ พิกัดทางร่างกายจนช่วยเหลือตนเองไม่ได้ต้องมีคนคอยช่วยเหลือดูแลตลอดเวลา ผู้ศึกษาเองก็ได้เข้าไปคลุกคลีอยู่ในชุมชนและครอบครัวของกรณีศึกษามานานเกือบสามสิบปี โดยไม่ได้ย้ายไปไหนเลยจนทำให้ไม่สามารถแยกชีวิตการทำงานกับชีวิตจริงออกจากกันได้

ทำให้ผู้ทำการศึกษได้พบเห็นเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งมีพัฒนาการ เปลี่ยนแปลงจากความรุนแรงน้อยไปสู่รุนแรงเพิ่มมากขึ้น และได้มีโอกาสพบเห็นผลกระทบ ต่างๆ ที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา โดยที่ไม่มีใครเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องและไม่ให้ความสำคัญเลย

จนกระทั่งในที่สุดก็เห็นความรุนแรงได้มีการเปลี่ยนแปลงที่คลี่คลายลง เป็นไปในทางที่ ดีขึ้น จนหลายคนแปลกใจว่าเอ๊ะแท้ที่จริงแล้วคืออะไรกันแน่ สิ่งที่ผู้ศึกษาได้พบเห็นนี้เองที่ อยากนำเสนอจากการถอดประสบการณ์จริง และจากประสบการณ์โดยตรงของผู้ศึกษาเอง ที่เห็นการคลี่คลายเยียวยาความความรุนแรงในครอบครัวที่เป็นไปในเชิงบวก เห็นเป็นรูปธรรม และในการเยียวยาแก้ไขที่ทุกคนส่วนใหญ่มองว่าเป็นเรื่องลึ้นกับพื้นที่แก้ไขไม่ได้ และ ครอบครัวต้องเป็นผู้แก้ไขปัญหาเองนั้น

แท้จริงแล้วยังมีหนทางในการแก้ไขปัญหความรุนแรงในครอบครัวได้ ถ้าหากได้รับความ เข้าใจ การดูแลเอาใจใส่จากคนในครอบครัว ชุมชนคนรอบข้าง หากครอบครัวนั้นอยู่ใน สังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไปให้ความสำคัญและให้การยอมรับมากขึ้น สังคมไม่ตีตรา หรือกล่าวโทษผู้เคยกระทำความรุนแรง ให้อภัยกันและกันทุกฝ่ายเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องตาม บทบาทหน้าที่ ปกปักรักษาหรือช่วยเหลือเอื้ออาทร จะนำไปสู่หนทางที่ดีที่สุดในการป้องกันเพื่อ ไม่ให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวซ้ำๆ ได้อีก

การเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้ศึกษาเป็นการเก็บจากการประสบการณ์ในการทำงานของ เจ้าหน้าที่อนามัยที่อยู่ในชุมชนมานาน ซึ่งไม่ได้แยกออกจากชีวิตจริงและเวลาทำงานออกจาก กันได้ และเป็นการทำงานในทีเดียวไม่ได้ย้ายไปไหนเลย ทำให้พบเห็นความเปลี่ยนแปลง ในชุมชนอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นชีวิตการทำงานกับชีวิตจริงจึงไม่ได้แยกออกจากกันโดยสิ้นเชิง เพื่อเป็นการรักษาความลับความปลอดภัยและป้องกันผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการนำเสนอผลงานวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาจึงขอใช้นามสมมุติของบุคคลและสถานที่ที่เกี่ยวข้อง

งานศึกษาชิ้นนี้ได้แบ่งเนื้อหาในการนำเสนอออกเป็น **4 ส่วนหลัก ๆ** ดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง จะแสดงให้เห็นถึงบริบททางสังคมวัฒนธรรมผ่านประวัติศาสตร์ชุมชน เพื่อให้ผู้อ่านมองเห็นแง่มุมปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมของการก่อตัวของความรุนแรงในครอบครัวที่แฝงอยู่ในชุมชน

ส่วนที่สอง จะทบทวนแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว เพื่อแสดงว่าคนในครอบครัว ชุมชนครอบครัว สังคมและสิ่งแวดล้อมเองก็เป็นตัวก่อให้เกิดความรุนแรงและเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยบรรเทาหรือยับยั้งความรุนแรงในครอบครัวลงได้

ส่วนที่สาม จะเล่าถึงการคลี่คลายและการเยียวยาความรุนแรงในครอบครัว ผ่านประวัติชีวิตของครอบครัวผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสาเหตุของความรุนแรงในครอบครัวหนึ่งอย่างละเอียด โดยเริ่มต้นจากสภาพของคนปกติธรรมดาจนกลายเป็นผู้ป่วยพิการช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ที่ต้องคอยรับการช่วยเหลือจากสามีและลูกอยู่ตลอดเวลา และจะศึกษาประวัติของครอบครัวอื่นอีกจำนวนสองสามครอบครัวที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

เพื่อศึกษาถึงรูปแบบของความรุนแรงในครอบครัว ศึกษากระบวนการการจัดการว่า มีอย่างไรบ้าง และวิเคราะห์ให้เห็นว่าปัจจัยทางสังคมที่ยังมีส่วนสำคัญในการก่อให้เกิดความรุนแรงขึ้นมาได้อย่างไร พร้อมกันนั้นก็แสดงให้เห็นว่าคนในครอบครัว ชุมชนครอบครัว และโครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรมเองก็ยังมีส่วนอย่างมากในการช่วยเหลือคลี่คลายเยียวยาความรุนแรงในครอบครัว ที่ถูกสังคมตีตราว่าไม่ดีนั้นได้เช่นกัน ไม่ใช่เป็นแค่เป็นตัวก่อให้เกิดความรุนแรงแต่เพียงฝ่ายเดียว

ส่วนที่สี่ นำเสนอบทสรุปที่พบจากการศึกษาและข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษารูปแบบของปัญหาความรุนแรงในครอบครัว
2. เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดจากปัญหาความรุนแรงในครอบครัว
3. เพื่อศึกษากระบวนการและการจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัว
4. เพื่อศึกษารูปแบบ แบบอย่างเป็นรูปธรรมที่จะสามารถใช้เป็นแนวทางในการป้องกันและการจัดการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว
5. เพื่อศึกษาและนำผลการศึกษาเสนอข้อมูลย้อนกลับไปยังครอบครัวและชุมชนที่เกี่ยวข้อง

ขอบเขตการศึกษา

ทำการศึกษาสภาพความขัดแย้ง สภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และกระบวนการในการจัดการสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ทำการศึกษาแนวคิดหลักการ

ในการจัดการความรุนแรง กรณีศึกษาแบบตัวอย่างและรูปแบบในการจัดการความรุนแรงในครอบครัวเพื่อถอดประสบการณ์ เลือกแบบอย่างนำเอาแนวทางที่เป็นรูปธรรม และเป็นเชิงบวก มาใช้ในการศึกษาวิจัย โดยศึกษาจากการสำรวจและรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผลจากกรณีศึกษาที่ผ่านมาทั้งจากในประเทศและจากต่างประเทศ โดยเก็บข้อมูลจากการลงพื้นที่ สัมภาษณ์ เพื่อรับฟังข้อเท็จจริงจากกรณีตัวอย่างศึกษา โดยมีกระบวนการในการศึกษาตาม ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับ ความรุนแรงในครอบครัว
2. ศึกษาผลงานการวิจัยที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว ผลกระทบ และกระบวนการในการจัดการความรุนแรงในครอบครัว ทั้งในและต่างประเทศ
3. สำรวจสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัว จากกรณีศึกษาด้วยการลงเก็บข้อมูล หรือการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง
4. สำรวจผลกระทบที่เกิดจากสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยการเก็บข้อมูลในพื้นที่กรณีศึกษา
5. ศึกษาการใช้กระบวนการจัดการสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของครอบครัวด้วยการสัมภาษณ์กรณีศึกษา บุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อถอดประสบการณ์ในการจัดการความรุนแรงในครอบครัว

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา

ในการศึกษาในครั้งนี้ จะลงพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูล และรวบรวมสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ประสบการณ์ในการจัดการสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัว แล้วถอดประสบการณ์ที่เป็นแบบอย่างได้มาเป็นรูปแบบในการจัดการปัญหาโดยการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องในครอบครัว คนรอบข้าง ตลอดจนองค์กรในชุมชน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่บ้านหนองแสงใหม่ หมู่ที่ 3 ตำบลสำราญใต้ อำเภอสสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ หรือศึกษาข้อมูลต่างๆที่มีความเชื่อมโยงและมีส่วนเกี่ยวข้อง ในพื้นที่ของอำเภอเดียวกัน

ประโยชน์ที่จะได้รับการศึกษา

1. รวบรวมองค์ความรู้ด้านความรุนแรงและ การจัดการความรุนแรงในครอบครัว
2. รวบรวมประสบการณ์ สภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และแบบอย่างในการ

จัดการความรุนแรงในครอบครัว

3. นำเสนอรูปธรรมที่จะสามารถใช้เป็นแนวทางในการป้องกัน
และการจัดการแก้ไขสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ต่อครอบครัว และชุมชน

ส่วนที่หนึ่ง: ประวัติศาสตร์ชุมชนคนหนองแสงใหม่

เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2523 ฉันได้รับการบรรจุมาทำงานเป็นหมอนามัยที่อำเภอหนึ่งในจังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้ที่มาให้การต้อนรับฉันในวันแรกคือ คุณยายเพิ่มและคุณตาบัว¹ อายุราว 80 กว่าปี ผู้เฒ่าผู้แก่บ้านอยู่ตรงกันข้ามกับสำนักงานผดุงครรภ์ ชาวบ้านที่นั่นเรียกฉันว่า “แพทย์แนน” ตัวฉันเองเป็นคนชาวชนบทเชื้อสายภูไท ผิวขาว ผอมยาวเคลือบ้ำ รูปร่างสูงโปร่ง ฉันเกิดในพื้นที่ลุ่มรอบไปด้วยภูเขาสลับซับซ้อน ในเขต“เมืองภูอ้อม” หรือ “อำเภอเขาวง” ซึ่งเป็นเขตรับผิดชอบของจังหวัดกาฬสินธุ์ในปัจจุบัน

ฉันได้รับคำสั่งให้ไปบรรจุเพื่อทำงานด้านรักษาพยาบาลเบื้องต้น ผ่าครรภ์ทำคลอด ฉีดวัคซีน ออกเยี่ยมบ้าน และส่งเสริมสุขภาพประชาชนประจำอยู่ที่สำนักงานผดุงครรภ์ประจำหมู่บ้าน ดูแลสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่ชนบท ทำงานในชุมชน และพักประจำอยู่ในพื้นที่นั้นตลอดเวลา รับผิดชอบทำทุกอย่างเพราะมีหมอนอยู่เพียงคนเดียว

ทั้งอำเภอมีสถานีอนามัยอยู่ 2 แห่ง เจ้าหน้าที่แห่งละหนึ่งคน มีเขตรับผิดชอบ 24 หมู่บ้าน² พื้นที่ก็เสี่ยงภัยอันตราย ฉันและ”พี่กัน” หมอนามัยรุ่นพี่ที่อยู่สถานีอนามัยบ้านหนองกุงน้อย จึงออกปฏิบัติงานในพื้นที่ช่วยกัน หากเปรียบกับการทำงานในปัจจุบันก็คือ”การทำงานเป็นทีม ” นั่นเอง

การลงไปทำความรู้จักกับชาวบ้านเพื่อเป็นการผูกมิตรไมตรีกับทุก ๆ คนจึงมีความสำคัญ ในการทำงานจึงเป็นลักษณะการให้บริการแบบถึงบ้านและถึงใจประชาชน หมายถึงเป็นการดูแลแบบใกล้ชิดให้บริการตามความเหมาะสมกับเวลาและปัญหาของชาวบ้าน เน้นความคล่องตัวไม่มีพิธีรีตอง เจ็บป่วยเมื่อไรก็ให้บริการได้ตลอดเวลา(ป่วยเมื่อไหร่ก็ซ่อมได้) เน้นเวลาของชาวบ้านส่วนใหญ่จะบริการตั้งแต่เช้าเพราะตอนสายมาชาวบ้านเขาจะไปทำงานหรือรับจ้างรายวัน

หากคนไข้มาหาที่สถานีอนามัยไม่ได้ฉันก็จะตามไปดูแลกันถึงที่บ้าน ทำให้พบเห็นสภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านได้เป็นอย่างดี บางครั้งไปเยี่ยมบ้านพบชาวบ้านกำลังกินข้าว ฉันก็กินข้าวร่วมกับชาวบ้าน แสดงให้เห็นว่าฉันเป็นกันเองกับทุก ๆ คน และไม่รังเกียจเด็ดฉันท์ จึงเป็นการสร้างความรักความศรัทธาให้กับตัวเองไปในตัว ชาวบ้านจึงให้ความเคารพนับถือ และมักปรึกษาหารือฉันเกือบทุกเรื่องไม่ว่าจะเป็นเรื่องสุขภาพหรือปัญหาอื่น ๆ เวลาชาวบ้านเขามีสิ่งของข้าวปลาอาหารก็จะเอามาฝากเอามาต้อน ฉันก็ดูแลแล้วเป็นการดูแลกันแบบญาติสนิทมิตรสหาย ถ้าเปรียบเทียบกับการทำงานดูแลสุขภาพสมัยนี้ก็คงจะเป็น **การทำงานเชิงรุก** หรือ **การบริการแบบใกล้บ้านใกล้ใจ** นั่นเอง

¹ ชื่อบุคคลและสถานที่ที่ปรากฏในเรื่อง ยกเว้นชื่อผู้เขียน ล้วนเป็นนามสมมติ

² เดิมทั้งอำเภอมี 2 ตำบล มีสถานีอนามัยทั้งหมด 2 แห่ง เจ้าหน้าที่ทั้งอำเภอมี 2 คน ในปัจจุบันแยกเป็น 4 ตำบล 47 หมู่บ้าน มีสถานีอนามัยทั้งหมด 5 แห่ง เจ้าหน้าที่อนามัยทั้งหมด 22 คน พนักงานอื่น ๆ จำนวน 11 คน รวม 33 คน มากขึ้นเป็นหลายเท่าตัว

การทำงานสมัยก่อนจากคำกล่าวของคุณหมอประไพศรี ผาทอง เธอเป็นหมอนามัย รุ่นบุกเบิกวัยหกสิบปี รุ่นก่อนฉันอยู่ประมาณสิบห้าปี ประจำสถานีอนามัยบ้านเสียว อำเภอ โพนศรีสุรารณ เธอได้กล่าวไว้ว่า “ชุมชนเป็นหัวใจของหมอนามัย ถ้าใครเข้าชุมชนได้ งานก็จะสำเร็จ การที่จะเข้าชุมชน จะไปแนะนำเขาได้ เราต้องเป็นแบบอย่างก่อน เราค่อยสร้างความคุ้นเคย ขยายฐานเพิ่มไปเรื่อยๆ กินอะไรก็กินกับเขา มีน้ำใจ ให้ความเป็นกันเอง ดูแลตั้งแต่เกิดจนตาย แม้ตายแล้วก็ยังไม่เว้นแม้กระทั่งฉีดยาฟอร์มาลินกันน้ำให้ งานสาธารณสุขในชุมชนเป็นงานสาธารณะ คือทำทุกอย่างสารพัดเรื่องต้องทำงานเพื่อประชาชน(อรสม 2549: 109)

คุณยายเพิ่ม ผู้รักใคร่เอ็นดูและมักเรียกฉันว่า “ลูกแพทย์”³ ได้เล่าให้ฉันฟังว่า แต่ก่อนบ้านเดิมของยายอยู่ทางจังหวัดมหาสารคาม พ่อแม่และญาติพี่น้องของยายมาอยู่ที่นี้กันหลายคนเช่น ตาเทิน ยายแก้ว ยายปา ยายสี ตาแสง และยายคำ พวกยายได้พากันย้ายมาตั้งบ้านเรือนอยู่ตามลุ่มน้ำลำปาว มีหนองน้ำที่อุดมสมบูรณ์ปัจจุบันคือ “หนองแสง”

ซึ่งเป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ อยู่บริเวณวัดป่าหนองแสงห่างจากหมู่บ้านไปประมาณหนึ่งกิโล บ้านเราอยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 96 กิโลเมตร เดิมชาวบ้านตั้งชื่อว่า “บ้านหนองแสง” เมื่ออยู่มาหลายปีได้แบ่งการปกครองออกเป็นหลายหมู่บ้าน จากหนึ่งหมู่บ้านเป็นสองหมู่บ้าน สามหมู่บ้าน ปัจจุบันแบ่งออกเป็นห้าหมู่บ้าน หมู่บ้านที่ตั้งของสถานีอนามัยจึงตั้งชื่อว่า “บ้านหนองแสงใหม่”

สภาพของถนนเข้ามาหมู่บ้านเป็นดินลูกรังผิวขรุขระเป็นหลุมเป็นบ่อ การคมนาคมไม่สะดวก **คุณยายกิ่ง** ที่มาต้อนรับฉันกับยายเพิ่มเล่าว่า เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2509 ตอนนั้นยายตั้งท้องลูกสาวที่ชื่อ **สกล** เด็กทำผิดปกติคลอดเองไม่ได้ต้องผ่าตัด ยายกิ่งต้องขี่เกวียนไปหาหมอที่โรงพยาบาลจังหวัดสกลนคร ค่าไหนกินนอนพัก รุ่งเช้าก็เดินทางต่อ เธอต้องใช้เวลาในการเดินทางล่วงหน้าก่อนถึงวันคลอดตั้ง 4 วัน

สมัยก่อนยังไม่มีไฟฟ้าใช้ พอตกลงตอนเย็นต้องจุดตะเกียงกระบอง หรือเทียนไขเพื่อให้แสงสว่างแทนแสงนีออนเวลาเมื่อยามฝนตกใหม่ๆ ชาวบ้านจะไป **ได้กับได้เขียด**(จับกับจับเขียด) ชาวบ้านก็จะใช้ตะเกียงหรือกระบอง ไม่มีแบตเตอรี่เหมือนทุกวันนี้

เวลาฉันไปเบิกวัคซีนมาให้บริการประชาชน ฉันก็จะรักษาความเย็นเอาไว้โดยการเก็บวัคซีนไว้ในตู้เย็นน้ำมันก๊าด ในการติดต่อสื่อสารก็ยังไม่มียุคโทรศัพท์ จึงได้แต่ใช้การเขียนจดหมายไปหากันกว่าจะได้ทราบข่าวก็ใช้เวลารอคอย หรือถ้าหากด่วนมากก็จะใช้การติดต่อทางโทรเลข

ผู้เฒ่าผู้แก่อีกหลายคนเล่าว่า ได้มีการอพยพโยกย้ายของกลุ่มคนมาจากดินแดนต่างๆ หลายถิ่นเข้ามาตั้งหลักแหล่งบ้านเรือนมากขึ้น เป็นญาติกันใหม่โดยการแต่งงานเกี่ยวดองกัน มีลูกมีหลานเกิดมามากมาย และเป็นเพื่อนสนิทมิตรสหายโดยการผูกเสี่ยวกันบ้าง หรือจัดตั้งกลุ่มต่างๆ บ้าง จึงได้ขยายเครือข่ายออกไปเรื่อยๆ

³ ชาวบ้านชนบทมักเรียกหมอนามัยว่า แพทย์ และเรียกแพทย์ที่เรียนจบปริญญาว่า คุณหมอ

ประชากรจึงหนาแน่นขึ้นตามลำดับ ผสมผสานกันหลากหลายชาติพันธุ์ พัฒนาชุมชนขึ้นมาอย่างซับซ้อน และกลายเป็นกลุ่มสังคมหรือวัฒนธรรมในชุมชนระบบเครือญาติขนาดใหญ่กระจายออกไปตามที่ราบอันอุดมสมบูรณ์ มีแม่น้ำใช้หล่อเลี้ยงชีวิตและใช้ในการประกอบอาชีพรัฐบาลได้เริ่มเข้ามาให้การสนับสนุนงบประมาณในการทำคลองส่งน้ำ และมีระบบสูบน้ำด้วยกระแสไฟฟ้าจากน้ำลำปาวเพื่อนำมาใช้ในการเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักของคนในชุมชนแห่งนี้

ผู้เฒ่าผู้แก่ได้เล่าอีกว่า แต่เดิมชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนที่มีการพึ่งพาอาศัย ซึ่งกันและกันความสัมพันธ์และมีมิตรภาพต่อกันอย่างเหนียวแน่น ระหว่างเพื่อนบ้านในชุมชนมีความเอื้ออาทรต่อกัน แบ่งปันระหว่างกันและกัน

จะสังเกตเห็นได้จากการที่ **ชาวบ้านไม่นิยมสร้างรั้วกันระหว่างบ้าน เพราะเปรียบเสมือนรั้วเป็นเครื่องกันความสัมพันธ์และมิตรภาพระหว่างกันและกัน** เมื่อไม่มีรั้วกันก็ทำให้การเดินทางไปมาหาสู่กันได้อย่างสะดวกสบาย ส่งข้าวปลาอาหารแบ่งปันซึ่งกันและกันอยู่เสมอ

เมื่อชาวบ้านได้สิ่งของข้าวปลาอาหารที่หามาได้ ก็จะนำมาแบ่งปันกันและกันก่อนที่จะนำไปขาย **“ไม่ซื้อไม่ขาย แบ่งปันกันกิน ใครมีของใช้ อาหารปลาผักเอามาแลกเปลี่ยนกันใช้แลกเปลี่ยนกันกิน เช่นมีข้าวก็เอาไปแลกกับอาหาร ใครมีข้าวก็เอาไปแลกผัก ผลไม้ไม่คิดราคา ซื้อขายด้วยเงินตราแต่เพียงอย่างเดียว”** นั้นย่อมหมายถึงการคบค้าสมาคมกัน แสดงให้เห็นถึงความไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เห็นแก่ตัวของคนในชุมชนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน เช่น จะมีการหมุนเวียนไปลงแขกทำไร่ทำนาช่วยกันและกันจนเสร็จโดยไม่คิดราคาค่าจ้างแต่อย่างใด

พอถึงวันหยุดงาน วันเสาร์วันอาทิตย์ ฉันทก็จะ **ไปกินข้าวป่าหาปูหาปลา** หรือไปร่วม **“ลงแขกเกี่ยวข้าว”**หรือเรียกว่า**“นาวาน”**⁴ ตามไร่นาของชาวบ้านอยู่เป็นประจำ เพื่อศึกษาวิถีความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของชุมชนไปในตัว และเป็นการสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านไปด้วย

สมัยนั้นยังไม่มีนโยบายการอยู่เฝ้าเรือนนอกเวลาราชการ ฉันทเลยไปกินข้าวป่าในวันหยุดงานได้บ่อย ๆ ถ้าหากชาวบ้านเจ็บท้องคลอดหรือไม่สบายชาวบ้านก็จะตามหมอให้ไปดูแลถึงที่บ้าน หมออนามัยในสมัยก่อนจึงมีการสร้างสัมพันธ์กับชาวบ้านได้เป็นอย่างดี ยิ่งนานไปก็ยิ่งสร้างความสัมพันธ์ให้เหนียวแน่นยิ่งขึ้น เหมือนเป็นญาติสนิทเป็นพี่เป็นน้องกันไปหมดเกือบทั่วทั้งอำเภอเลยทีเดียว มีอะไรก็จะนึกถึงหมออนามัย บอกกล่าวเล่าขานเกือบทุกเรื่องไม่ว่างานบุญงานแต่งหรืองานสำคัญต่าง ๆ ทำให้เป็นคน ที่ชาวบ้านให้ความสำคัญมีอะไรก็จะระลึกนึกถึงอยู่เสมอ

⁴ การที่ชาวบ้านรวมกลุ่มกันไปช่วยทำนาโดยไม่คิดค่าจ้างแรงงานพอเสร็จก็หมุนเวียนไปช่วยกันจนเสร็จครบทุกคนที่ไปช่วยลงแขก

การทำงานในชุมชนจะออกพื้นที่มากกว่าปัจจุบัน เป็นหัวใจสำคัญเลยทีเดียว เช่น ออกฉีดวัคซีนก็จะลงไปให้บริการถึงหมู่บ้าน สมัยนั้นมีนโยบายทำอาหารเสริมให้เด็กกิน โดยการสาธิตทำอาหารเสริมนำเสนอผสม ข้าวถั่วงา หรือพูดติดปากกันว่า ข้าวคั่วถั่วงา⁵ เด็กกินแล้วก็น้ำหนักตัวเพิ่ม ไม่ค่อยมีนมเสริมมากมายเหมือนทุกวันนี้หรอก

การทำคลอดก็ไปทำคลอดที่บ้านเป็นส่วนใหญ่ จำได้ว่าสมัยแรกๆ แม้กระทั่งถูงมือทำให้ ทำคลอดก็ไม่เพียงพอบางครั้งจึงต้องทำคลอดกันแบบมือเปล่าๆ เลย หรือบางครั้งต้อง จุดตะเกียงหรือเทียนไขเป็นแสงสว่างในการทำคลอด เวลาฉันไปทำคลอดให้ชาวบ้านเขาก็จะ เอาผ้าเส้นหนึ่งผืนผ้าแพรหนึ่งวามาให้เพื่อเป็นการขอบคุณ พอถึงเทศกาลสงกรานต์หรือปีใหม่ ชาวบ้านก็พาลูกที่ฉันทำคลอดให้ฉัน มากราบไหว้ขอพรอันเป็นมงคล เขาจะตักน้ำมาให้อาบ ซึ่งหมายถึงเป็นการตอบแทนพระคุณที่ทำคลอดและช่วยให้กำเนิดชีวิตแก่เขา และก็จะให้ความเคารพนับถือฉันเป็นเหมือนแม่อีกคน พ่อแม่ก็จะพาลูกเรียกฉันว่า “แม่หมอ” สร้างความ ไกล่ชิดสนิทสนมมากยิ่งขึ้น

มีอยู่ครั้งหนึ่งชาวบ้านคำหุ้ง ซึ่งอยู่ตำบลเดียวกันมาตามฉันไปทำคลอดในหมู่บ้าน และต้องนั่งเรือพายข้ามไปประมาณเกือบหนึ่งกิโลเมตร ฉันจำได้เสมอว่าตอนนั้นประมาณสอง ทุ่มกว่า ฉันเองก็เพิ่งเคลิ้มหลับไปใหม่ๆ ฉันได้ยินเสียงผู้ชายเรียกฉันว่า “หมอหมอ จ่อยเขา เจ็บท้องคลอดหมอไปทำคลอดให้หน่อยสิ” น้ำเสียงเขามาเรียกฉันนั่นเอง

ฉันสะดุ้งตื่นแล้วรีบลุกขึ้นและหิ้วกล่องเครื่องมือสเลียมสแตนเลส น้ำหนักประมาณ 2-3 กิโลกรัม ข้างในบรรจุเครื่องมือสำหรับทำคลอด ฉันรีบเดินตามน้ำเสียงจากสถานีอนามัยไป อีกประมาณ 800 เมตร ก่อนจะถึงท่าเรือข้ามฝั่งไปบ้านคำหุ้ง

ฉันเดินลงไปแล้วนั่งบนเรือท้องแบนไปกับน้ำเสียงอย่างใจจดใจจ่ออยากให้ได้เร็วๆ โดย ไม่ได้มองเลยว่าน้ำเสียงเขาเอาอะไรพายเรือข้ามฝั่ง พอไปถึงฝั่งฉันก็รีบเดินตามน้ำเสียงต่อไป อีกประมาณ 500 เมตร พอถึงบ้านฉันรีบตรวจดูปากมดลูกของน้ำจ่อยพบว่าเปิดเกือบ 8 เซนติเมตร ซึ่งรออีกประมาณหนึ่งชั่วโมงจ่อยก็คลอดลูกชาย ญาติๆ ทำพิธีเข้าพินเข้าไฟ หรือพิธีกรรมการอยู่ไฟของชาวบ้านในสมัยก่อน จนกว่าทุกอย่างจะเสร็จสรรพเรียบร้อยก็เกือบ เที่ยงคืนพอดี

น้ำเสียงก็ไปส่งฉันข้ามฟากอีกครั้ง ฉันเริ่มมองเห็นร่องเท้าฟองน้ำหนึ่งคู่ที่น้ำเสียงเขา จับมือละข้างเขาใช้รองเท้าฟองน้ำนั้นเองพายเรือแทนไม้พาย ฉันเริ่มมีความกลัวเป็นที่สุด ได้แต่นั่งภาวนาอยู่ในใจขอให้คุณพระช่วยคุ้มครองลูกให้ปลอดภัยด้วยเถิด ตอนขาไปฉันไม่ ทันทัดคิดถึงชีวิตตัวเองมัวแต่จะข้ามไปเพื่อช่วยเหลือคนไข้ ฉันพูดกับน้ำเสียงเพื่อคลายความ กลัวว่า “ ห้า ๆ ถ้าเรือจมน้ำลงไปตรงไหนห้าเสียงก็ลงไปมหาฉันทรงนั้นได้เลยนะ

⁵ โดยนำมาคั่วให้หอมแล้วชั่งส่วนผสมตามสูตรแล้วใช้เครื่องปั่นมีอบดให้ละเอียดผสมกันต้มให้เด็กกิน

เพราะฉันว่าอย่าไม่เป็น” น้ำแข็งตอบว่า “ไม่เป็นไรหมอ ไม่เป็นไร หน้าเคยไปเคยมา อยู่บ่อย ๆ ไม่มีปัญหาหรอก”

พอถึงฝั่งน้ำแข็งเขาเดินไปส่งฉันถึงสถานีอนามัยเขาพูดว่า“ขอบคุณมากนะหมอ หมอใจเกินร้อยจริง ๆ ถ้าไม่มีหมอลูกเมียหน้าไม่รู้จะเป็นตายร้ายดีอย่างไร” ฉันรู้สึกหาย กลัวไปหมดเลย และรู้สึกว่ามีคุณค่าสำหรับชาวบ้าน น้ำแข็งและจ้อยก็ยังให้ความเคารพ นับถือฉันจนทุกวันนี้ถึงแม้ว่าฉันได้ย้ายที่ทำงานไปทำงานในตัวอำเภอ ในตำแหน่งสาธารณสุข อำเภอแล้วก็ตาม พวกเขายังพาลูก ๆ มาหาฉันอยู่เป็นประจำ ถ้ามีปัญหาด้านสุขภาพก็ยัง โทรศัพท์มาปรึกษาหารือ มีงานบุญงานแต่งก็ส่งข่าวคราวทุกครั้งไม่เคยลืม

การทำงานของหมออนามัยในสมัยก่อน ไม่ได้มองว่าวิชาชีพของเราคืออะไรแต่จะ มองเห็นความเจ็บป่วยและความต้องการของชาวบ้านมากกว่า และมีหน้าที่ในการให้การ ช่วยเหลือชาวบ้านให้ได้มากที่สุด เพราะเขาอยู่ห่างไกลความเจริญ สิ่งไหนที่เราสามารถช่วยเขา ได้ก็จะช่วยเหลือทุกอย่างเรื่องบอกกล่าวให้वानให้ทำอะไรหากไม่เกินความสามารถก็จะช่วยไปหมด

มีอะไรที่คิดว่าแก้ไขความเดือดร้อนก็จะทำ เพราะข้าราชการในชุมชนมีน้อยจึงเป็น ที่พึ่งที่ปรึกษาให้ชุมชนในทุกด้าน ชาวบ้านต้องการความช่วยเหลืออะไรหากทำได้ก็จะจัดให้ จนบางที่ต้องทำไปเกินบทบาทหน้าที่ของตน และก็หวังว่าจะผิดต่อระเบียบอยู่เหมือนกัน แต่หากช่วยเขาบรรเทาความทุกข์ความยากลงได้ชาวบ้านก็มีความสุข เราก็เป็นสุขตามกันไป

ดังนั้นหมออนามัยอย่างฉันจึงต้องทำงานให้กับชุมชนด้วยใจที่เกินร้อยไม่ว่าจะ แก้ปัญหา การพัฒนาหรือกิจกรรมประกวดต่าง ๆ หน่วยงานไหน ๆ เข้ามาดำเนินงาน ต้องให้ความร่วมมือไปหมดต้องทำงานกับชาวบ้านได้ทุกเรื่องจะทำแต่เรื่องสุขภาพนั้นคง ไม่เพียงพอฉันยังนึกเลยว่าถ้าเปรียบสถานีอนามัยนามัยกับร้านค้าคงเป็น”ร้านเซเว่นอีเลฟเว่น”⁶ คนเข้าไปใช้บริการได้ทุกสาขาอาชีพไม่เลือกเพศเลือกวัย

ปี พ.ศ. 2536 มีการประกวดหมู่บ้านกนช.⁷ ฉันก็ไปช่วยแนะนำให้ชาวบ้านร่วมกัน พัฒนาในทุกด้าน กรรมการประเมินผลซึ่งหนึ่งในนั้นเป็นท่านผู้ว่าราชการจังหวัดท่านถาม ชาวบ้านว่าทำสิ่งแวดล้อมสะอาดแบบนี้ใครให้ทำชาวบ้านตอบเป็นเสียงเดียวกันเลยว่า “หมอเพิ่นบอกให้เฮ็ด(ให้ทำ)” โดยฉันไม่ได้บอกเลยว่าฉันมีส่วนในการพัฒนา และที่น่า ภาควิไมใจอีกคือต่อมาท่านผู้ว่าฯ ได้กล่าวในที่ประชุมในระดับจังหวัด เพื่อนพูดให้ฟังว่า ท่านได้ยกตัวอย่างการทำงานหมอในชุมชนต้องทำให้ได้เหมือนหมอที่อยู่อนามัยบ้านหนองแสง ถ้ามใครต่อใครก็พูดเป็นเสียงกันว่า หมอเพิ่นบอกให้เฮ็ด นอกจากที่ได้รับคำชมแล้ว สิ่งที่ได้ จากการทำงานร่วมกับทุกภาคส่วนทำให้เรารู้จักผู้คนอีกมากมาย มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการ

⁶ สถานีอนามัยในชุมชนต้องให้บริการชาวบ้านตามความจำเป็นและความต้องการของชาวบ้านให้ได้มากที่สุด แก้ไขและบรรเทาปัญหาให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทำทุกอย่างสารพัดเรื่อง

⁷ หมู่บ้านกึ่งชนบทเพื่อความมั่นคงของชาติ

ทำงาน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันนอกเหนือจากเรื่องงาน มีพี่น้องเพิ่มมากขึ้น เป็นการสร้าง
เครือข่ายในการทำงานได้เป็นอย่างดี ซึ่งในปัจจุบันก็เริ่มให้ความสำคัญไม่น้อยเลยทีเดียว

สมัยนั้นฉันเองเรียนก็จบแค่หลักสูตรผดุงครรภ์อนามัย (หลักสูตรหนึ่งปีหกเดือน) แต่ทำ
คลอดให้กับชาวบ้านนับไม่ถ้วน ทำคลอดก็ไปทำกันถึงที่บ้าน ให้คนไข้ “แขวนถ่วง”⁸
เบ่งออกได้ตามธรรมชาติ บางครั้งเด็กทำกันคลอดเองไม่ได้ แต่เมื่อจำเป็นจริงๆ คนไข้ใกล้
คลอดหากไปโรงพยาบาลก็ไกลมากไปไม่ทันยิ่งอันตรายอาจเสียชีวิตทั้งลูกและแม่ได้ ฉันเองก็
ต้องจำเป็นตัดสินใจทำคลอดให้ที่บ้าน เช่น “น้ำทองใบ” เขาคลอดลูกสาวที่ชื่อ “ยม” เด็กทำ
กันฉันก็เป็นคนทำคลอดให้ ยมก็ยังมีชีวิตรอดมาจนทุกวันนี้ และเมื่อมีคนคลอดในสมัยนั้นก็
จะติดตามเยี่ยมทุกวัน อาบน้ำให้เด็กให้คำแนะนำการปฏิบัติตัวจนกว่าจะดีจะหลุด

สมัยก่อนแม้แต่หมอดำแย (ผดุงครรภ์โบราณ) ก็ยังทำคลอดได้ และตัวฉันเองแม่ก็บอก
ว่าคนที่ทำคลอดฉันก็คือยายจ้งหมอดำแยประจำหมู่บ้านนั่นเอง เขาเอาไม้ไผ่ทำให้คมลงไปต้ม
ในน้ำเดือดๆ แล้วใช้ตัดสายสะดือ แต่ถ้าสมัยนี้ถึงแม้เรียนจบพยาบาลวิชาชีพ เรียนหลักสูตร
เวชปฏิบัติเพิ่มเติมหากทำงานที่สถานอนามัยก็ยังทำคลอดไม่ได้เพราะอาจเกิดอันตราย
บางครั้งเด็กทำปกติแต่ ๑ ก็ต้องผ่าตัดออก หรือเมื่อคลอดแล้วก็ลงเยี่ยมสัปดาห์แรก 1 ครั้ง และ
6 สัปดาห์อีกครั้ง เท่านั้นก็จะนับว่าเยี่ยมหลังคลอดครบตามเกณฑ์คุณภาพและผ่านตัวชีวิต

ทุกวันนี้บทบาทของเจ้าหน้าที่ที่ทำงานในสถานอนามัยจึงเปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิง ถ้า
เปรียบเทียบดูแล้วแม้แต่สหรัฐอเมริกาเขาก็ยังทำคลอดตามบ้านเลย แต่วงการ
สาธารณสุขไทยตั้งแต่มีการกำหนดเกณฑ์คุณภาพของสถานบริการสาธารณสุข
ขึ้นมา ทำอะไรก็เกรงแต่จะไม่บรรลุตัวชีวิตไม่ได้คุณภาพ จึงทำให้บางเรื่องทีเล็ก
ๆ น้อย ๆ หมออนามัยก็ทำไม่ได้ ต้องส่งไปโรงพยาบาล บทบาทที่สำคัญของ
เจ้าหน้าที่ในสถานอนามัยจึงลดลง ถูกครอบงำและหดหายไป ชาวบ้านจึงต้อง
เสียเงินเสียทองและเสียเวลาในการไปรับการรักษา ที่โรงพยาบาลเพิ่มมากขึ้น
เท่าตัว

ในสมัยก่อนระบบการแพทย์แบบดั้งเดิมของไทย มีลักษณะเป็นแบบยาขอหมอวาน
คือ อาศัยความสัมพันธ์ภายในชุมชน หรือความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชน แต่ในปัจจุบัน
กลายเป็นระบบบริการที่แยกออกจากชุมชน(โกมาตร และคณะ 2550:119)

⁸ ในสมัยโบราณ หมายถึงเวลาคนเจ็บท้องคลอด ก็จะใช้เชือกผูกกับช้อนบ้านแล้ว คนไข้จะนั่งตั้งมือถือถ่วง
เพื่อช่วยแรงเบ่งคลอดลูกตามธรรมชาติ

การประกอบอาชีพ: ระบบเศรษฐกิจชุมชน

ด้านการประกอบอาชีพของชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นอาชีพการเกษตรกรรม เช่นมีการปลูกข้าวและพืชต่างๆ ที่ใช้เพื่อการบริโภคในครัวเรือน ครอบครัวดั้งเดิมทุกครัวเรือนจะมีที่นา หรือสถานที่ทำการเพาะปลูกข้าวเป็นของตนเอง ชาวบ้านจะปลูกมันสำปะหลังเป็นอาชีพเสริมในการไถไร่ไถนาชาวบ้านจะใช้ควายเป็นพาหนะ ไม่ค่อยใช้เครื่องจักรในการทำการเกษตร และมีอีกอาชีพหนึ่งที่สามารถสร้างรายได้เพิ่มอีกทาง คืออาชีพหาปลาตามลำน้ำปาว

ต่อมาเริ่มมีการจ้างเหมาการทำงานด้านการเกษตรมากขึ้น เพื่อให้ได้ผลผลิตทันตามความต้องการของตลาด ต้องใช้เงินช่วยในการประกอบอาชีพมาก และยังมีนายทุนมากำหนด

ซื้อที่ดินเพื่อปลูกมันสำปะหลัง รับเหมาซื้อมันสำปะหลัง ชาวบ้านเรียกว่า **เถ้าแก่** ทำให้ชาวบ้านเริ่มมีรายได้มากขึ้น มีฐานะร่ำรวย การเข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจในชุมชนของนายทุน ก่อให้เกิดการแข่งขันกัน มีการเอารัดเอาเปรียบชาวบ้านโดยใช้อำนาจเงินตรา ชาวบ้านต้องตกเป็นทาสและขายแรงงานไปโดยปริยาย

บางทีเมื่อชาวบ้านมีปัญหาทางการเงิน ก็จะไปรับเงินจากเถ้าแก่มาใช้จ่ายก่อน เมื่อเวลาขายผลผลิตได้จึงเอาไปใช้หนี้ หรือบางครั้งก็มีนายทุนเอาวัสดุอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำการเกษตรหรือนำเครื่องอุปโภคบริโภคมาให้ก่อน เช่น ปุ๋ย พันธุ์พืช เสื้อผ้าสิ่งของเครื่องใช้ เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค มาขายในราคาเงินผ่อน ชาวบ้านก็จะใช้บริการเป็นอย่างดีเนื่องจากอยู่ห่างไกลตลาดไปมาไม่สะดวก

พอเวลาขายผลผลิตได้ก็ต้องขายชดใช้หนี้ให้แก่นายทุนเหล่านั้น หรือบางคนก็ไปทำงานให้เพื่อใช้หนี้ที่กู้ยืมเงินมา เถ้าแก่มักกดราคาผลผลิต เพราะถือว่าตนได้ให้ความช่วยเหลืออุปถัมภ์ค้ำจุนมาก่อน จึงทำให้ชาวบ้านไม่มีอำนาจในการต่อรองค่าแรงงานหรือราคาผลผลิตไปด้วยซึ่งมีความสอดคล้องกับงานเขียนที่กล่าวถึงการเจรจาต่อรองที่ใช้ในชีวิตประจำวันบ่อยครั้ง และเห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ การเจรจาต่อรองราคาเมื่อมีการซื้อขายสินค้าต่างๆหรือการต่อรองทางธุรกิจ ซึ่งจัดเป็นการต่อรองเชิงแบ่งสรร (Distributive Negotiation) คือการเจรจาต่อรองที่เน้นการแบ่งส่วนปันส่วนทรัพยากรที่คู่เจรจาต้องการเป็นการต่อรองในสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่นตัวเงินหรือวัตถุสิ่งของ โดยอาจไม่ให้ความสำคัญกับสิ่งที่เป็นนามธรรมมากนัก เช่นความรู้สึกหรือความต้องการของอีกฝ่ายหนึ่ง(โกมาตร และคณะ 2550: 41)

ระบบเศรษฐกิจแบบเงินตราเริ่มขยายตัวเข้ามา มีเจ้าแก่หรือกลุ่มผู้เข้ามาทำธุรกิจ รับเหมาซื้อไม้สำหรับหลัง และเป็นผู้รับซื้อปลาที่หาได้ในลำน้ำปาว หรือบางกลุ่มก็รวมกันเล่น การพนัน โบกไฟ ไฮโล ก็จะมี “เจ้ามือ” และมีนายทุนให้กู้ยืมเงินโดยคิดดอกเบี้ยสูงๆ คนจึง มีหนี้สินมากขึ้น ทำให้ทุกคนในชุมชนมีการแข่งขันกันสูง เพื่อประโยชน์ส่วนตนและเพื่อ ประโยชน์ครอบครัว มีการเอาวัดเอาเปรียบกันมากขึ้น

ในสมัยนั้นยังไม่มีอำนาจรัฐมาคอยควบคุมความยุติธรรม หรือความเป็นธรรมในชุมชน ต่างคนต่างดิ้นรนเพื่อการอยู่รอด มีระบบพ่อค้าคนกลาง ชาวบ้านชอบเรียกว่า “เสี้ย” ระบบ นายทุนหรือเสี้ยเข้ามามีบทบาทในชุมชน ทำให้มีวัฒนธรรมแบบนักเลงหรืออันธพาล เกิดขึ้นเพื่อปกป้องคุ้มครองความปลอดภัยให้ตนเองครอบครัวและชุมชน ผู้ที่มีฐานะดีหรือมี เครือข่ายทางสังคมมาก จึงมักสร้างอำนาจการต่อรองทางระบบเศรษฐกิจ และเป็นผู้ที่ได้รับการ ยอมรับเคารพนับถือจากชาวบ้านเป็นพิเศษ ทำอะไรชาวบ้านก็จะเห็นดีเห็นงามไปตาม ๆ กัน และมีความเกรงกลัวอิทธิพลของเสี้ยไปด้วย

หำกร บ้านหนองกุง อายุราว 43 ปี เล่าให้ฟังว่าสมัยก่อนจะมีเจ้าพ่อในหมู่บ้าน จำนวนมากไม่ต่ำกว่า 10 คน และใช้อิทธิพลกับชาวบ้าน ชาวบ้านกลัวมาก อย่างเช่น “ตาเหลื่อ” เวลาใครพูดไม่เข้าหูก็จะเจียบเจียแต่เขาจะเก็บความแค้นไว้ในใจ พอไปเจอหน้า อีกครั้งก็จะโดด เข้าตีหรือทำร้ายเอาดื้อๆ โดยที่ผู้ถูกตีไม่ทราบเลยว่าตีเพราะเหตุอะไร หรือถ้าโกรธก็จะใช้ปืน ยิงให้ตาย ทำแบบนี้เป็นประจำมีคนตายนับไม่ถ้วน ตายแล้วก็แล้วกันไปเอาผิดใครก็ไม่ได้ ชาวบ้านสมัยนั้นจึงต้องมีการพกพาปืนติดตัวเป็นประจำเพื่อเป็นอาวุธป้องกันตัว บางคนก็มี วัตถุประสงค์เปิดพกไปมาอย่างไม่เกรงกลัวใครทั้งสิ้น และไม่มีใครเอาความผิดได้

หำกร ยังเล่าให้ฟังว่า อาวุธปืนหรือวัตถุประสงค์สมัยนั้นมีเยอะมาก ในกลุ่มคนหนุ่มก็ พกพาวัตถุประสงค์ไปมาได้ อย่างเช่น “โต้ง” เป็นหนุ่มอายุประมาณ 18 ปี เขาได้รักใคร่ชอบ พอกับ “อ้อย” ลูกสาวของคนสำคัญในหมู่บ้านหนองกุง แต่ถูกพ่อแม่ของฝ่ายหญิงกีดกัน ทำให้ความรักของทั้งคู่มีอุปสรรคขวางกั้น ทั้งสองจึงไปปรับทุกข์กันที่ป่าปลายท้องนาของฝ่าย ชาย และเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดก็เกิดขึ้น ทั้งคู่หาทางแก้ปัญหาไม่ได้ เลยตัดสินใจแก้ปัญหา โดยการปาระเบิดที่พกติดตัวไปด้วยลงพื้นบนดิน และฝ่ายชายถูกสะเก็ดระเบิดเข้าเต็มๆ จึง เสียชีวิตไปในที่สุดทำให้ฝ่ายหญิงมีความเสียใจเป็นที่สุด

ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีปัญหาที่เกิดความขัดแย้งและรุนแรงเกิดขึ้นในชุมชนอีกมากมาย เช่นครอบครัวของ หำแดง ก็มีปัญหาคบครัวเช่นกัน เพราะเขาเข้าใจว่า หำจุ่ม เมียของเขาแอบไปคบผู้ชายอื่น จึงทำให้เขาโกรธมาก อยู่มาวันหนึ่งเขาจึงชวนเมียไปที่เถียงนาของเขา หำแดงตัดสินใจใช้มีดปาดคอเมียจนสิ้นใจตาย แล้วตนเองก็กินยาตายตามไปด้วย เป็น เหตุการณ์ที่สะท้อนขวัญชาวบ้านในละแวกนั้นเป็นอย่างมาก

น้ำกร ยังเล่าอีกว่า “ตาเกลี้ยง” คนใจนักเลงบ้านหนองกุ้ง ชื้อหอยกับน้ำตัง ซึ่งเป็นหลานของตาเอง บังเอิญถูกหอย 10,000 บาท และเจ้ามือหอยโกงไม่ยอมจ่ายเงิน แกล้งไปทวงถามอยู่หลายครั้ง ทำให้ตาเกลี้ยงโกรธมาก ตาบอกว่า “ใครจะทำอะไรก็ได้มั่งก็ได้ แต่จะมาหยามกันไม่ได้” กว่าซื้อหอยถูกมันยากต้องใช้เวลาหลายปี เวลากินเหล้าแกก็มักจะพูดกับเพื่อนๆ เสมอว่า “ฆ่าคนตายมีความผิดไหมได้เข้าคุกไหม” เขาพูดอยู่บ่อยๆ

มีอยู่วันหนึ่ง “ตาเกลี้ยง” ไปถามเงินค่าหอยกับน้ำตัง เธอบอกว่า “ไม่มีจ่ายหรอกจ่ายคนอื่นก็ไม่พอเพราะคนถูกเยอะ อยากได้ก็ฆ่าฉันเอา” ด้วยความโมโหและด้วยความเป็นคนใจนักเลง ตาเกลี้ยงรีบชักปืนออกมาจากเอวจ่อยิงน้ำตัง โป้ง โป้ง โป้ง 3 นัดเลือดสาดกระจาย และทำให้เธอสิ้นใจตายคาที่ ตาเกลี้ยงวิ่งหนีผู้นำก็วิ่งไล่จับ แกก็จะเอาปืนจ่อยิงผู้นำอีกทำให้ไม่มีใครกล้าจับ แม้แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจเองก็ทำอะไรไม่ได้เลย

ต่อมาตาเกลี้ยงก็ถูกเจ้าหน้าที่จับจำคุกอยู่หลายปี เมื่อพ้นโทษออกมา ตาเกลี้ยงได้แต่บอกกับลูกหลานว่า ใครทำอะไรก็ต้องชดใช้กรรมนั้น การกระทำของตาเกลี้ยงได้แต่เป็นคติสอนลูกสอนหลานต่อไปในอนาคต และทุกวันนี้ตาเกลี้ยงก็หมดความเป็นนักเลงไป อยู่ในชุมชนเหมือนคนปกติธรรมดา

สมัยนั้นมีนักเลงและผู้มีอิทธิพลอยู่ทั่วบ้านทั่วเมือง มีลูกน้องเป็นผู้ร่วมในการปล้นจี้ ลักขโมยวัวและควาย จับคนเรียกค่าไถ่ เกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง และไม่มีใครเอาโทษได้ทำผิดแล้วก็แล้วกันไป เจ้าหน้าที่ตำรวจเองก็ทำอะไรไม่ได้ ชาวบ้านจึงมีความหวาดกลัวมาก พกพาปืนมีดหรือลูกกระเบิดเอาไว้ป้องกันตัว ไปไหนมาไหนต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ จนบางครั้งถึงกับต้องเป็นเสียกับนักเลงหรือผู้มีอิทธิพลเองเพื่อให้นักเลงคุ้มครองและความอยู่รอดปลอดภัยของตนเองและครอบครัว

ชนวนก่อความรุนแรงที่ อาจารย์ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ มองว่า “การที่มนุษย์แยกตัวเองออกจากผู้อื่น สังคม เพราะการสร้าง “อัตลักษณ์” ภายใต้มายาการแห่งอัตลักษณ์ที่มนุษย์สามารถใช้สร้างความรุนแรงต่อผู้อื่นได้เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น การสร้างอัตลักษณ์เพื่อต้องการบอกความเป็น “เรา” ว่าเป็นใคร มาจากไหน จนกระทั่งบอกว่า ใครไม่ใช่ “พวกเรา” แต่เป็น “คนอื่น” โดยการแยกตัวเองออกจากผู้อื่นด้วยมายาการแห่งอัตลักษณ์ในลักษณะดังกล่าว อาจกลายเป็นตัวจุดชนวนความขัดแย้งไปสู่ความรุนแรงได้” (ชัยวัฒน์ 2546) นอกจากนี้ อัตลักษณ์ยังเป็นแหล่งอำนาจภายในตัวเอง

ปัญหาของสังคมไทยกับความรุนแรง มีผู้ให้ทัศนะว่า ปัญหาสังคมไทยมีสาเหตุของความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ในทัศนะของ ศ.นพ.ประเวศ วะสี (ประเวศ 2544) มองว่าสาเหตุของความรุนแรงมาจากปัญหาเชิงโครงสร้าง ได้แก่

- (1)ขาดความยุติธรรมในสังคม เช่น การใช้อำนาจของผู้มีอำนาจในรูปแบบต่างๆ ทำให้เกิดความไม่ยุติธรรม ซึ่งไปทำลายศักดิ์ศรีและสิทธิของความเป็นมนุษย์
- (2)เป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมและโครงสร้างอำนาจ

(3)การพัฒนาสมัยใหม่ ทำให้เกิดความขัดแย้งในเรื่องสิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิตของประชาชน เพราะเกิดการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ

(4)ปัญหาฐานวิถีคิด ทำให้เกิดวัฒนธรรมการใช้อำนาจจัดการ (โกมาตร และคณะ 2550:111)

ในมุมมองของฉันทเองมองว่านักเลงถึงแม้จะมีอิทธิพลแต่ก็ยังช่วยคุ้มครองความปลอดภัย และนำอิทธิพลไปใช้ในหมู่พรรคพวกของตนได้เป็นอย่างดีและยังเป็นโอกาสที่แสวงหาผลประโยชน์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานเขียนที่อาจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้เสนอไว้ว่าบทบาทของนักเลงในการเป็นผู้พิทักษ์ทั้งชีวิตและทรัพย์สินเป็นปัจจัยนำมาสู่กิจกรรม **“เรียกค่าคุ้มครอง”** ในเวลาต่อมาเพราะผู้คนโดยทั่วไปที่มีชีวิตอยู่ในชุมชนหรือเขตอิทธิพลของนักเลงย่อมต้องยอมรับบทบาทของนักเลงในฐานะผู้ปกครอง โดยเฉพาะในเขตอำนาจรัฐอ่อนหรือเข้าไปไม่ถึง ผู้คนในอาณาบริเวณดังกล่าวมักจะเลือก ขอความคุ้มครองจากนักเลง ทั้งนี้ เพื่อแลกกับความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินซึ่งอาจจะถูกคุกคามจากนักเลงต่างถิ่น หรือแม้แต่ถูกกลั่นแกล้งจากนักเลงในท้องถิ่น (นิธิ 2536: 112)

ดังนั้นคนที่มีการสร้างอัตลักษณ์ตัวเองที่บ่งบอกว่าเป็นลักษณะที่น่ากลัว มีอิทธิพล ไม่สู้สิ่งกับใคร ไม่สนใจคนรอบข้าง ทำตามใจตนเอง เรื่องของข้าคนอื่นไม่เกี่ยว มักใช้ความรุนแรงจนบางครั้งมากกว่าเหตุผลจนบางครั้งถึงกับทำร้ายคนอื่นเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจอิทธิพลหรือการยอมรับมีพรรคพวกมาก โดยเจ้าตัวเองอาจจะไม่รู้ตัวว่าพฤติกรรมนั้นมันทำให้เกิดความรุนแรงกับครอบครัวหรือคนอื่น ๆ ที่อยู่รอบข้างตามมาได้อย่างไร

ครอบครัวของ **คุณยายเพิ่มกับคุณตาบัว** ซึ่งเป็นครอบครัวเก่าแก่ที่มาตั้งหลักปักฐานอยู่ในหมู่บ้านนี้มานาน มีคนนับถือมากมาย จึงได้ให้ความปกป้องคุ้มครองความปลอดภัยให้กับฉันเป็นอย่างดี ให้ความรักใคร่เอ็นดู เนื่องจากเห็นว่าเป็นคนต่างถิ่นมาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเพียงคนเดียวจำเป็นต้องได้รับการสอดส่องดูแลจากบุคคลสำคัญในพื้นที่ พอตกตอนกลางคืนก็จะให้ ลูกสาวชื่อ **“พี่แดง”** มานอนเป็นเพื่อน ฉันทเองก็เที่ยวไปมาหาสู่กับครอบครัวของคุณยายเพิ่มเป็นประจำ เมื่อมีข้าวปลาอาหาร เห็ด หอย กุ้ง ปู พี่แดงก็จะนำมาส่งให้เป็นประจำ

จึงทำให้เกิดการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างครอบครัวยายเพิ่มตาบัวและฉันเป็นอย่างดี เปรียบเสมือนเป็นลูกสาวของคุณยายอีกคน สนทนสนมเป็นพี่เป็นน้องกับญาติ ๆ ของยายและทุกคนที่อยู่ในหมู่บ้าน และ **“ลุงสุข”** ก็เช่นกัน เขาเป็นลูกชายคนโตของคุณยายเพิ่มกับตาบัว เขาจะปกป้องคุ้มครองความปลอดภัยให้กับฉันเป็นอย่างดี เช่นเขาจะชอบพูดกับชาวบ้านอยู่บ่อย ๆ ว่า **“อย่าทำอะไรไม่ดีกับหมอนะเขาเป็นน้องสาวของลุงนะอย่ามายุ่ง”** จึงทำให้ฉันรู้สึกว่ามีความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น

ส่วน “**ป้าชื่น**” ภรรยาของลุงสุขเอง ถึงแม้ว่าตอนนั้นเธอต้องมีการทำงานมากมาย และต้องดูแลลูกชายคนโต ที่ชื่อ “**แจ้**” มีอายุประมาณ 4 ขวบ และลูกชายคนที่สองที่ชื่อ “**เจ๊ก**” เพิ่งอายุได้ประมาณสองขวบกว่า แต่เธอก็ยังให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลฉันเป็นอย่างดี ให้ความรักความเอ็นดูฉันเหมือนน้องสาวของเธออีกคน

ในอดีตที่ผ่านมาเมื่อเกิดมีการทะเลาะวิวาทหรือเกิดความขัดแย้งกันขึ้นในชุมชน **ผู้ใหญ่เริง** อายุประมาณ 58 ปี ผู้ใหญ่บ้านสมัยนั้นเล่าให้ฟังว่า ชาวบ้านก็มักจะให้ผู้ที่ได้รับการเคารพนับถือในชุมชนเป็นผู้ช่วยไกลเกลี่ยคู่กรณีเอง เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้เฒ่าผู้แก่หรือคนที่ได้รับการยอมรับในชุมชนทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินว่าความกันเอง โดยไม่ต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ชุมชนจะจัดการความขัดแย้งและความรุนแรงในชุมชนเอง เช่น เมื่อลูกหลานในหมู่บ้านทะเลาะวิวาทกันตามงานวัด ชาวบ้านก็จะเรียกผู้เฒ่าผู้แก่ไปห้ามปราม ตัดสินว่าความ ไกลเกลี่ยจนเสร็จเรียบร้อย ผูกข้อไม้ข้อมือทำขวัญเป็นอันเสร็จไม่เอาผิดกันเหมือนทุกวันนี้

“**ลุงสุข**” ก็เป็นอีกคนหนึ่งถ้าเมื่อเกิดเหตุการณ์ทะเลาะวิวาทรุนแรงขึ้นในชุมชน ก็มักจะถูกเชิญไปห้ามปรามไกลเกลี่ยอยู่เป็นประจำชาวบ้านในชุมชนจึงให้ความเคารพนับถือมีความเกรงอกเกรงใจและให้ความไว้วางใจเป็นพิเศษ

ลุงสุข เล่าว่าสมัยก่อนเวลาคนทะเลาะวิวาทกันก็จะไม่ค่อยเอาโทษโกรธกันและไม่ต้องจ่ายเงินเป็นค่าเสียหาย ทำให้คนทะเลาะวิวาทกันได้ง่าย ๆ เพราะทะเลาะวิวาททำร้ายกันแล้วความผิดไม่ร้ายแรงหรือไม่มีความผิดเลย “**ดีแล้วก็แล้วกันไป**”

“**คุณยายป้า**” อายุราว 82 ปี เล่าให้ฟังว่าเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2514 ตรงสามแยกทางเข้ามาในหมู่บ้านนี้ประมาณ 12 กิโลเมตร เดิมขึ้นอยู่กับอำเภอคำม่วง ชาวบ้านเรียกว่า “**สามแยกอันตรราย**” เป็นชื่อที่กล่าวเล่าขานกันมาตั้งแต่อดีต เป็นเขตแทรกซึมของ **ผกค.**⁹ อย่างรุนแรง กลุ่มผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ดักซุ่มโจมตีเจ้าหน้าที่ฝ่ายราชการอยู่เป็นประจำ มีโจรขโมยปล้นชาวบ้านอยู่ประจำ ช่มชู้ผู้หญิงสาวแล้วฆ่าตายไปหลายคน จึงเป็น **พื้นที่สีแดง** มีกลุ่มผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ก่อเหตุระเบิดและเผาสะพานยิงต่อสู้กันกับปลัดอำเภอ และมีการปะทะต่อสู้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร **อส.**¹⁰ อยู่บ่อยๆ สมัยนั้นชาวบ้านจะไปไหนมาไหนต้องได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยจากทางราชการ

“**ลุงสุข**” เล่าให้ฟังว่าสมัยลุงยังเป็นหนุ่มประมาณปี พ.ศ. 2516 ในสมัยนั้นลุงเคยไปหา **สหาย** ถึงเขตดงมูล อำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ ในปัจจุบัน สหายเอาเหล้าสาโทมาให้ลุงกินด้วย เขาใจดีกับลุงไม่ทำร้ายลุงเลย

⁹ ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ หรือเรียกอีกอย่างว่า “**สหาย**”

¹⁰ อาสาสมัครรักษาดินแดน

“ยายคำ” บ้านนาแก้ว อายุประมาณ 52 ปี เล่าให้ฉันฟังอีกว่า เมื่อประมาณปี 2520 ยายคำและตาเสิด แต่ก่อนเธอและสามีของเธอชาวบ้านให้ฉายาตาเสิดว่า “ซัดคำ” ปัจจุบันเรียก “กำนันเสิด” (ฉายากำนันแต่ไม่ได้เป็นกำนันจริง ๆ) แต่ก่อนอยู่บ้านหนองกุงกลาง สมัยนั้นสหายมีมากเต็มบ้านเต็มเมืองไปหมดเลย ไปไหนมาไหนก็มีแต่สหายจึงทำให้ใคร ๆ มากมายเธอและสามีต้อง **เข้าเป็นพวกเดียวกันกับสหาย**¹¹ เพื่อให้ตัวเองมีชีวิตอยู่รอดไม่ถูกทำร้าย

ต่อมาเธอและสามีจึงย้ายมาอยู่บ้านนาแก้ว เธอยังเล่าอีกว่ากำนันเสิดยังเป็นผู้คอยส่ง “เสบียง”¹² ให้กับสหายอยู่เป็นประจำถ้าไม่นำไปให้ก็จะถูกทำร้ายหรือสังเวย (ฆ่า) และหากชาวบ้านมีข้อขัดแย้งกันหรือมีปัญหาต่างๆ ระหว่างกัน หากภาครัฐไกลเกลี้ยไม่ได้ สหายก็จะเป็นผู้ตัดสินให้ได้เกือบทุกเรื่อง เช่นในบ้านค้อมีขโมยลักวัวควายชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ไม่สามารถจับกุมได้ สหายก็เป็นผู้สั่งมือปืนมาฆ่าทิ้งเอาตัวๆ ทำให้สหายมีอิทธิพลเหนือภาครัฐเป็นอย่างมาก

ได้มีเหตุการณ์รุนแรงระหว่างทางราชการกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์เกิดขึ้นอยู่เป็นประจำ ชาวบ้านในละแวกใกล้เคียงได้ยินเสียงปืน ยิ่งต่อสู้กันดังสนั่นหวั่นไหว สร้างความตกใจหวาดกลัวเป็นอย่างมาก และมีครั้งหนึ่งได้เกิดการปะทะกันอย่างดุเดือด ปรากฏว่าผลการต่อสู้ในครั้งนั้นทางราชการเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะ นับตั้งแต่นั้นมาราวปีพ.ศ. 2525 ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ก็ถูกปราบปรามจนหมดสิ้นไปชาวบ้านในทุกชุมชนจึงดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขและไม่หวาดกลัวอีกต่อไป(บรรยายสรุปข้อมูลทั่วไปอำเภอสามชัย 2550: 5)

ต่อมาเพื่อความเป็นสิริมงคลชาวบ้านจึงได้เปลี่ยนชื่อ“สามแยกอันตราย” แห่งนี้ใหม่ว่า “สามแยกสามชัย” และทางราชการจึงได้ใช้สามแยกแห่งนี้เป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอ และใช้เป็นชื่อของอำเภอในปัจจุบัน คือ“อำเภอสามชัย” ซึ่งหมายถึงความมีชัยชนะของทางราชการที่ได้เอาชนะผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ได้อย่างราบคาบ ต่อมาภาครัฐจึงเริ่มได้อำนาจกลับคืนมา แสดงให้เห็นว่าในยุคนี้ภาครัฐจึงมีบทบาทในการจัดการ ความขัดแย้ง และความรุนแรงในชุมชนได้อย่างเต็มที่(บรรยายสรุปข้อมูลทั่วไปอำเภอสามชัย 2550: 5)

“ยายงาม” เล่าถึงเหตุการณ์รุนแรงในชุมชนให้ฉันฟังว่า สมัยก่อนมีมือปืนรับจ้างในพื้นที่มากมายอย่างเช่นที่บ้านหนองกุงมีมือปืนรับจ้างไม่น้อยกว่าสิบคน และค่าจ้างฆ่าคนสมัยนั้นถูกมาก หัวละ 500 - 1,000 บาทเท่านั้นเอง ที่บ้านดอนก็มีหัวหน้านักเลง(เรียกเจ้าพ่อ) ชื่อ **นักเลงเดิม** ได้จ้างมือปืนมาฆ่า“ยายสด”ซึ่งเป็นน้องสาวของเธอเอง เนื่องจากมีความขัดแย้งกันในเรื่องมรดก ทั้งที่รู้ว่าคนสั่งฆ่าเป็นใครแต่ก็ทำอะไรไม่ได้ ถ้าเอาผิดก็กลัวถูกสั่ง **ฆ่าล้าง**

¹¹ คำบอกเล่าของยายคำเล่าว่า การเป็นพวกเดียวกันกับสหาย ทำให้เกิดความปลอดภัยหากไม่เป็นพวก สหายก็จะถูกทำร้ายหรือถูกฆ่า กลัวอันตรายเลยต้องเข้าเป็นพวกเดียวกันกับสหาย

¹² ข้าวปลาอาหารสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่ชาวบ้านนำไปส่งให้กับสหายในป่า

โคตร¹³ ยายงามเองจึงได้แต่โกรธแค้นและเสียใจอย่างเป็นที่สุด แต่เธอเล่าว่าบาปกรรมยังมีจริงในที่สุดนักเลงเดิมก็ถูกมือปืนรับจ้างร่วมมือกับสหายนั้นยิงตายเพราะมีความขัดแย้งกันและนักเลงเดิมไม่จ่ายเงินค่าจ้างมือปืน เขาเลยเอาชีวิตแทนค่าจ้าง เธอพูดว่า “**ทำให้ใครอย่างไรก็ต้องตายอย่างนั้นรับกรรมของตนทันตาเห็นไม่ต้องรอถึงชาติหน้า**”

ความรุนแรงไม่ได้เลือกเกิดกับคนแต่เฉพาะในระดับชาวบ้านเท่านั้น ยายงาม ยังเล่าว่า แม้แต่ข้าราชการเองก็ยังไม่วายที่จะเกิดข้อขัดแย้งจนทำให้ฆ่ากันตายได้ อย่างเช่นกรณี “**ครูทองดี**” ซึ่งย้ายมาจากต่างอำเภอ เขามารับราชการอยู่ที่อำเภอสามชัย และมีครอบครัวในหมู่บ้าน เขาเป็นคนเก่งมีความรู้ความสามารถสอบได้ครูใหญ่ เขาชอบช่วยเหลือชาวบ้านเพื่อนครูและช่วยเหลือสังคมเป็นอย่างดี ทำให้เป็นที่รักใคร่ของทุกคน จนได้รับคัดเลือกให้เป็นประธานกลุ่มโรงเรียนในสมัยนั้น จึงทำให้ “**ครูสมนึก**” ซึ่งเป็นคนอยู่ในท้องถิ่นและเป็นคนใจนักเลงเกิดความอิจฉาและไม่พอใจเป็นอย่างมาก ใครที่เป็นคนต่างถิ่นจะมาเก่งกว่าคนในพื้นที่ไม่ได้เด็ดขาด

“**ป้าวาด**” อายุราว 58 ปี ภรรยาของครูทองดีเล่าว่า เมื่อวันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2527 ด้วยความไม่พอใจของครูสมนึกจึงจ้าง **ครูสมพรและครูสายใจ** สามีภรรยาล่อชวนไปธุระที่ต่างอำเภอเพื่อพาไปให้มือปืนฆ่า ครูทองดีได้ให้วอนขอชีวิตแต่มือปืนก็ยังเขาจนจบชีวิตลงอย่างน่าสงสาร นำความโศกเศร้าเสียใจและความโกรธแค้นมายังครอบครัวและญาติๆ เป็นอย่างยิ่ง แต่ถึงอย่างไรก็เอาผิดไม่ได้เพราะมีเจ้าหน้าที่มาพูดว่าต้องระวังตัวให้ดีนะเดี๋ยวเขาจะมาฆ่าพยานเพื่อปิดปากได้

เธอและลูกๆ กลัวว่าเหตุการณ์**ฆ่าล้างโคตร**อาจจะเกิดขึ้นซ้ำๆ กับครอบครัวตัวเองได้อีก และไม่มีวันสิ้นสุด การถูกฆ่าตายแล้วก็เอาผิดกับผู้กระทำไม่ได้ทั้งที่รู้อยู่เต็มอกกว่าผู้สั่งการนั้นเป็นใครเพราะกลัวอิทธิพลและอำนาจมืด นับว่าก่อให้เกิดความรุนแรงต่อครอบครัวและสังคมเป็นอย่างมาก

ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2527 ทางราชการได้ก่อสร้างเขื่อนกันลำน้ำป่า ชาวบ้านจึงหันมาประกอบอาชีพการประมง หาลาเพื่อขายเป็นรายได้เสริมมากขึ้น มีพ่อค้านายทุนนำเครื่องมือหาลา เช่น แห อวน มอง เข้ามาจำหน่ายในราคาเงินผ่อน คิดราคาแพง ก่อให้เกิดการสร้างพลังอำนาจในชุมชน ชาวบ้านไม่มีอำนาจต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง ช้ายังมีกลุ่มผู้นำวัดตระเบิดเข้ามาขายเพื่อใช้ในการระเบิดปลา ทำให้ชาวบ้านมีการแข่งขันกันในการทำมาหากินสูง การเอารัดเอาเปรียบเห็นแก่ตัวเพิ่มมากขึ้นทุกขณะ บางคนต้องป้องกันตัวโดยมีอาวุธไว้เพื่อป้องกันตัว และบางครั้งก็จะมีกรปล้นจี้ทรัพย์สินกันเกิดขึ้นในหมู่บ้านอยู่บ่อยๆ

¹³ ใครเป็นญาติก็จะถูกจองล้างจองผลาญฆ่าทิ้งให้หมดทุกคน

วัฒนธรรมความเป็นหลักเลง ในชุมชนได้เพิ่มมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการสร้างพลังอำนาจ ในการปกป้องคุ้มครองญาติมิตรครอบครัว และชุมชนของตนเอง ในช่วงนั้นก็ให้มีพ่อค้าแม่ค้า คนกลางมารับซื้อปลาเพื่อไปขายต่อในท้องตลาด เช่น **เจ้าแก้ววัลย์ เจ้าแก้วเข้ม**

การซื้อขายปลากับชาวบ้านจะซื้อราคาถูกกว่าท้องตลาด ผูกขาดกับคนหาปลา ต้องขาย ให้เจ้าแก้วปลาเท่านั้น หากชาวบ้านจะซื้อก็ต้องซื้อกับเจ้าแก้วปลาเท่านั้น คนขายปลาก็ต้อง จำยอมเพราะไม่มีอำนาจต่อรอง ถ้าหากไม่ขายก็ไม่มีคนซื้อ แม้แต่ประชาชนในชุมชนเองแท้ๆ ก็ต้องซื้อปลาจากพ่อค้าในราคาแพงตามไปด้วย

ประเพณีเดิมๆ ได้เปลี่ยนไป จากที่เคยแบ่งปันกันก็ไม่ค่อยมี ทุกสิ่งทุกอย่างต้องซื้อหา ด้วยเงินทอง ประเพณีเดิมที่ดีๆ เคยแบ่งปันกันกิน เริ่มหดหายไปไม่มีหลงเหลืออยู่อีกเลย มีการใช้ระบบอำนาจเงินตราเข้ามาแทน

พอถึงช่วงปี พ.ศ. 2530 **“เสียดักดิ์”** ได้ตั้งโรงงานแปงมันสำปะหลังในเขตอำเภอ ไกลเคียง และมีลานรับซื้อมันสำปะหลังในหมู่บ้านของ **“ตาเส็ง”** ไร่รับซื้อมันไปขายส่งให้กับโรง แปง ทำให้ราคาหัวมันสำปะหลังมีราคาดี ชาวบ้านหันมาปลูกมันสำปะหลังเป็นอาชีพเสริม

อย่างเช่นครอบครัวของลุงสุขกับป้าชื่นก็จะปลูกมันสำปะหลังเพื่อสร้างรายได้เพิ่มใน ครอบครัวเช่นกันหลังจากทำนาและไร่มันสำปะหลังเสร็จขายส่งให้กับโรงงาน นำเงินไปซื้อวัว มาเลี้ยงและออกลูกมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ นำไปขายตามตลาดนัดโคกระบือเพื่อเป็น รายได้เสริม

ชาวบ้านจึงมีฐานะดีขึ้นเรื่อยๆ จนมีเงินทองและสร้างบ้านเรือนที่ถาวรมากขึ้น มีพาหนะ ในการเดินทางไปมาหาสู่กันเป็นรถจักรยานยนต์หรือรถยนต์มากขึ้น อย่างเช่นป้าแ่ง น้องสาว ของลุงสุข ก็มีรถสก๊อตสำหรับรับจ้างขนมันไปขายให้กับโรงแปง ตาเคนก็มีรถสิบล้อเพื่อขน ผลิตภัณฑ์การเกษตรไปจำหน่ายที่ตลาดในตัวอำเภอและต่างอำเภอ จำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ในหมู่บ้านจึงมีฐานะทางเศรษฐกิจดีพอสมควร ชาวบ้านมีเงินฝากธนาคารมากขึ้น ในช่วงนี้เองทำให้ทางสถาบันการเงินเริ่มเข้ามามีบทบาทในเรื่องการให้กู้ยืมเงินโดยเสียดอกเบี้ยให้กับ ธนาคาร เพื่อนำมาลงทุนหรือทำกิจการเกษตรกรรม ทำให้ชาวบ้านเริ่มมีหนี้สินมากขึ้นหรือ เรียกว่า **“หนี้รอกส.”** ซึ่งในปัจจุบันนี้ชาวบ้านเกษตรกรส่วนใหญ่นิยมเป็นหนี้กันเกือบถ้วนหน้า

ประมาณปี พ.ศ. 2532 เกษตรอำเภอได้ส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงหมูในชุมชน ประกอบ กับช่วงนั้นหมูในท้องตลาดก็ราคาสูง ในหมู่บ้านได้ตั้งโรงสีข้าว ประมาณ 3 แห่ง มีร้านข้าวจำนวน มากผู้ใหญ่บ้านได้ส่งชาวบ้านไปอบรมการเลี้ยงหมูกับเกษตรอำเภอ และลุงสุขก็เป็นหนึ่งใน จำนวนที่ได้ไปอบรม กลับมาจึงเลี้ยงหมูแม่พันธุ์เพื่อขายลูกและเลี้ยงหมูขุนเพื่อขายหมูเนื้อ ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น เศรษฐกิจในหมู่บ้านก็เริ่มเติบโตขึ้นเรื่อยๆ

ในระยะหลังๆ ราวปี พ.ศ. 2536 ชาวบ้านก็เริ่มหันมาประกอบอาชีพปลูกอ้อยเป็นอาชีพเสริมเนื่องจากทางเกษตรอำเภอได้ส่งเสริมให้ชาวไร่ หันมาปลูกอ้อยมากขึ้น และประกอบกับมี “โรงน้ำตาลอีสาน” มาตั้งในเขตอำเภอเพื่อรองรับผลผลิตอ้อย ทำให้ราคาผลผลิตอ้อยสูงขึ้น ชาวบ้านจึงเริ่มเปลี่ยนจากการปลูกมันสำปะหลังมาปลูกอ้อยเป็นส่วนใหญ่ ประชาชนในหมู่บ้านนี้จึงมีฐานะพออยู่พอกินและมีฐานะที่ดีขึ้น

ในช่วงปี พ.ศ. 2540 ได้มีเทคโนโลยีทางการเกษตรสมัยใหม่เข้ามามีส่วนในการช่วยหนุนแรงในการประกอบอาชีพของเกษตรกรจากเดิมที่เคยใช้ควายไถ ก็เปลี่ยนมาเป็น “รถไถนาเดินตาม” ชาวบ้านเขาชอบเรียกว่า *ควายเหล็ก*¹⁴ หรือ *รถแทรกเตอร์*¹⁵

ควายจึงถูกขายไปจนแทบจะไม่เหลืออยู่ในหมู่บ้านและหาได้ยากมากในทุกวันนี้ อาชีพรับเหมาไถไร่อ้อยจึงเป็นอาชีพหนึ่งที่ชาวบ้านในหมู่บ้านมักจะใช้บริการจากเจ้าแກ່รถไถ กิจกรรมรับเหมาไถไร่อ้อยจึงสร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการรถไถเป็นอย่างมาก ส่งผลให้สร้างพลังอำนาจให้เจ้าแກ່รถไถ และได้รับการยอมรับจากชาวบ้านในชุมชนพอสมควร

ลุงสุข ก็เป็นอีกคนหนึ่งที่มีรถไถเพื่อรับเหมาในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียงในเขตตำบลและนอกตำบล ชาวบ้านเรียกว่า *เจ้าแກ່รถไถ* ทำให้ครอบครัวของลุงสุข หารายได้เป็นกอบเป็นกำและสร้างฐานะให้ดีขึ้นเรื่อยๆ จึงมีคนรู้จักมักคุ้นให้ความเคารพนับถือลุงสุขและครอบครัวเป็นอย่างดี ลุงสุขมีเครือข่ายลูกค้าไถไร่อ้อยมากขึ้น เวลาชาวบ้านขัดสนก็จะไปยืมเงินลุงสุขไปก่อนหรือเวลาชาวบ้านไปกู้เงินดอกกับเจ้าแກ່จ่ายเงินดอกในหมู่บ้าน ชาวบ้านก็จะให้ลุงสุขไปค้าประกันให้ เจ้าแກ່จ่ายเงินดอกก็จะยอมให้กู้ยืม

โรงงานน้ำตาลเองก็จะมีสร้างเครือข่ายโดยการจดทะเบียน “สมาคมชาวไร่อ้อย” ผูกขาดในการรับซื้ออ้อยโดยผู้เป็นสมาชิกสมาคมต้องไปทำสัญญาว่า ในแต่ละปีจะต้องส่งอ้อยให้โรงงานจำนวนกี่ตัน หากส่งได้ครบตามโควตาก็จะได้รับเงินตอบแทนพิเศษ

ตรงนี้เองทำให้มีการ *ซื้ออ้อยเขียว* หรือการจ่ายเงินตั้งแต่อ้อยยังเล็ก ๆ เมื่อโตก็จะเก็บเกี่ยวไปส่งให้โรงงาน จึงทำให้ผู้มีเงินหรือ *เจ้าแກ່* เอาไรต์เอาเปรียบชาวบ้านมากขึ้น โดยซื้ออ้อยในราคาถูก ชาวไร่อ้อยที่มีรายได้น้อยจึงต้องขายให้เจ้าแກ່ในราคาตามที่เจ้าแກ່กำหนดเองหรือบางทีก็จะเอาปุ๋ยยาฆ่าวัชพืชมมาให้ก่อน เพื่อเป็นประกันว่าเวลาขายอ้อยก็ต้องขายให้เจ้าแກ່เท่านั้น ชาวไร่จึงไม่มีอำนาจในการกำหนดราคาผลผลิตเอง พ่อค้าหรือเจ้าแກ່จะเป็นคนกำหนดในราคาที่ไม่ยุติธรรม แต่ชาวไร่ก็ต้องยอมเพราะเป็นหนี้เขาแล้ว ชาวไร่อ้อยจึงมีหนี้สินเพิ่มขึ้น ระบบเศรษฐกิจชุมชนจึงเป็นแบบพึ่งพานายทุนหรือโรงงานมากกว่าพึ่งตนเอง

¹⁴ คนที่มีฐานะปานกลางก็จะซื้อมาใช้ไถไร่ไถนาภายในครอบครัว

¹⁵ คนที่มีฐานะดีมีเงินมากกว่าก็จะมีไถรับเหมาไถไร่ไถนาให้กับชาวไร่เพราะจะรวดเร็วไถไถเดินตามเสร็จง่ายขึ้นทันต่อความต้องการ

ในช่วงต่อมาประมาณปี พ.ศ.2541 การติดต่อสื่อสารมีการพัฒนาขึ้น รัฐบาลปรับปรุงถนนหนทางเป็นถนนลาดยาง การคมนาคมไปมาสะดวกยิ่งขึ้น คนหนุ่มคนสาวก็ไปทำงานที่โรงงานทางภาคกลางและภาคตะวันออก ทำให้โครงสร้างของชุมชนเปลี่ยนไป เช่นพอตกถึงช่วงหลังฤดูการเก็บเกี่ยวผลผลิตก็จะไปทำงานหารายได้เพิ่มที่ต่างจังหวัด เช่น ภูเก็ต กรุงเทพมหานคร หรือจังหวัดอื่น ๆ ที่มีโรงงานอุตสาหกรรม บางครอบครัวก็พาครอบครัวไปทำงานก่อสร้างในภาคตะวันออกและภาคกลางทั้งครอบครัว ส่งเงินเข้ามาสู่หมู่บ้าน ทำให้เป็นชุมชนที่มีเศรษฐกิจดีขึ้น บางคนก็ไปทำงานที่ต่างประเทศ เช่น ซาอุดีอาระเบีย อย่างเช่น “**น้ำทิพย์**” ลูกสาว “**แม่ซ้อย**” ไปมีสามีที่ประเทศเยอรมัน ได้ส่งเงินมาสร้างบ้านให้แม่ถึงสองหลังมูลค่าหลายล้านบาทเลยทีเดียว

“**ด้อยและสน**” ก็เป็นครอบครัวแรกๆ ที่ไปค้าขายในจังหวัดภูเก็ต โดยขับรถเร่ นำข้าวปลาอาหารสิ่งของเครื่องใช้เครื่องอุปโภคบริโภค ยารักษาโรคขายในราคาส่งให้กับคนงานที่ทำงานก่อสร้างทั้งคนไทยและชาวพม่าตามแคมป์คนงาน พอเวลาเงินค่าแรงออกก็ไปปรับเงินค่าอาหารกับหัวหน้าคนงาน บางครั้งก็มีคนเบียดค่าอาหาร จึงทำให้ด้อยและสนต้องสร้างอิทธิพลในพื้นที่โดยการใช้ความเด็ดขาดหากไม่ได้ดังใจตามไปขู่ฆ่าถึงที่เพื่อป้องกันการโกงเงินจากคนงาน

ถ้าหากคนใดมีบัตรเอทีเอ็ม “**ด้อยและสน**” ก็จะยึดบัตรเอาไว้ เมื่อเงินออกก็จะไปกดเอาเงินที่ค้างค่าสิ่งของ คนงานจึงต้องทำงานหนักเพื่อให้มีเงินเหลือส่งใช้หนี้ ด้อยและสนได้ส่งเงินมาทางบ้าน ซื้อมอเตอร์ไซด์ 2 คันและซื้อที่ดินหลายแปลง ร่ำรวยจนทุกวันนี้ จึงทำให้คนในละแวกหมู่บ้านและในหมู่บ้านใกล้เคียงพากันไปค้าขายในลักษณะเดียวกันนี้ อีกไม่ต่ำกว่า 20 ครอบครัว

หลังฤดูเก็บเกี่ยวประมาณต้นเดือนพฤศจิกายนของทุกปี เจ้าแก้มลูกอ้อยจากจังหวัดนครสวรรค์ ก็จะนำเงินมาจ่ายให้กับชาวบ้าน ครอบครัวละหนึ่งหมื่นบ้างสองหมื่นบ้างแล้วแต่ใครจะเบิก เพื่อเป็นการมัดจำไว้ และให้ลงไปตัดอ้อยให้ประมาณต้นเดือนธันวาคม เจ้าแก้มก็จะเอารถสิบล้อขึ้นมารับชาวบ้านถึงหมู่บ้าน ชาวบ้านพากันอพยพลงไปที่ตัดอ้อยให้เจ้าแก้มที่จังหวัดนครสวรรค์

“**ดาต้อยกับยายผัน**” ก็เช่นกันจะพาครอบครัวไปรับจ้างตัดอ้อยที่จังหวัดนครสวรรค์ บางปีก็ได้ค่าแรงเท่ากับเงินที่รับมาจากเจ้าแก้มพอดี หรือบางปีก็ได้ค่าแรงน้อยกว่าจึงเป็นหนี้ต่อปีต่อไปถึงไปตัดอ้อยใช้หนี้ กว่าจะได้กลับบ้านก็ประมาณช่วงสงกรานต์ของทุกปี

“**ลุงสม**” บ้านหนองกุงน้อย ก็ไปรับจ้างเก็บดอกมะลิ ที่จังหวัดนครสวรรค์ จะรับจ้างฉีดยาฆ่าแมลงอยู่เป็นประจำ ชาวบ้านบอกว่าจะได้ค่าแรงมากกว่าเก็บดอกมะลิอย่างเดียว พอหลายปีเข้าลุงสมเริ่มมีอาการแน่นหน้าอกเป็นประจำ ทำงานไม่ค่อยได้จึงกลับมาอยู่บ้าน ลุงสมเริ่มเหนื่อยง่าย ตาเหลืองตัวเหลือง ท้องมาน ญาติพาไปตรวจที่โรงพยาบาล แพทย์ลงความเห็นว่าเป็นมะเร็งตับ และในที่สุดลุงสมก็ได้เสียชีวิต

ปรากฏการณ์เช่นนี้ในชุมชนได้สอดคล้องกับแนวคิดของโยฮัน กัลตุงที่ได้กล่าวไว้ว่า ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Structural Violence) เป็นความรุนแรงประเภทที่ไม่มีผู้กระทำชัดเจน แต่มีตัวระบบหรือโครงสร้างที่ไปกระทำให้ศักยภาพของมนุษย์หยุดลงด้วยกลไกบางอย่างในสังคมที่มองไม่เห็น เช่น โครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคมที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งเป็นโครงสร้างของอำนาจที่ไม่เท่าเทียม ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำ เอาัดเอาเปรียบ ปิดกั้นโอกาสที่จะเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ ในสังคม และปิดกั้นโอกาสในการยกระดับคุณภาพชีวิต (Galtung 1996)

“ป๊าวง” บ้านโนนศาลาทอง ก็จะไปตัดอ้อยพร้อมกับลูกๆ อยู่เป็นประจำทุกปีให้ “ลุงเสน” เลี้ยงหลานอยู่บ้าน ป๊าวงมักจะกินกาแฟวันละหลายแก้วหรือบางครั้งก็จะกินกาแฟเป็นผงที่ไม่ได้ชง ชาวบ้านที่ไปทำงานเกษตรกรรมส่วนใหญ่จะนิยมกินกาแฟ เพราะเชื่อว่ากินแล้วทำงานได้มากถึงสองเท่า เช่นถ้าธรรมดาตัดอ้อยได้วันละ 150 มัด ถ้าได้กินกาแฟก็จะได้ถึง 200- 300 มัดต่อวัน

อยู่มาเข้าวันหนึ่งราวต้นเดือนมีนาคม เมื่อ 4 ปีที่แล้ว ป๊าวงมีอาการเหนื่อยหายใจไม่สะดวกใจสั่น แน่นหน้าอก วิงเวียน หน้ามืดตาลาย ลูกชายได้พาไปหาหมอที่โรงพยาบาลในจังหวัดนครสวรรค์ อาการของเธอไม่ดีขึ้น ในที่สุดเธอก็เสียชีวิตลง ลูกจึงได้นำศพกลับมาบำเพ็ญกุศลที่บ้าน บนความโศกเศร้าสลดใจของลุงเสนและญาติ ๆ

ยิ่งนึกไปกว่านั้น “น้ำชัย” ได้ขายที่ดินของตนเองเพื่อเอาเงินเป็นค่าใช้จ่ายให้เมียไปทำงานที่ต่างประเทศ ปลอมใ้หน้าชัยเลี้ยงลูก 2 คนอยู่บ้าน พอานเข้าได้ข่าวว่าเมียมีสามีเป็นคนต่างชาติ เงินก็ไม่ค่อยส่งมาบ้านเหมือนเดิม ทำให้น้ำชัยกลุ้มใจ กินเหล้าเมาอยู่เป็นประจำทุกวัน แต่ก็ไม่ได้มีใครให้ความสนใจคิดว่าเป็นปัญหาระหว่างครอบครัว มีวันหนึ่งน้ำชัยกินเหล้าทั้งวัน พอตกตอนกลางคืนก็ไม่มีใครหันได้ติดตามดูอาการ

พอรุ่งเช้ามีคนเห็นสภาพของน้ำชัยได้ใช้ผ้าขาวมาผูกคอตตนเองแขวนไว้กับใต้ถุนบ้าน และได้สันลมหายใจไปแล้วประมาณ 2 ชั่วโมง ทำให้ลูก ๆ เสียใจเป็นอย่างมาก เพราะแม่ก็อยู่ถึงเมืองนอก ซ้ำร้ายพ่อก็มาผูกคอตาย จึงต้องอาศัยอยู่กับลุงและป้าทำให้ขาดความอบอุ่น บางครั้งจึงต้องหันไปพึ่งยาเสพติดติดสารระเหย เป็นต้น

ประจวบเหมาะกับในช่วงราวปี พ.ศ. 2544 – 2545 เป็นช่วงที่มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดอย่างรุนแรง มีสารระเหย กัญชา ยาบ้า แพร่ระบาดเข้ามามาก เพราะมีเส้นทางนำเข้ามาของพ่อค้าที่ผ่านมาจากพรมแดนจังหวัดใกล้เคียง และมีเส้นทางเข้ามาจากประเทศข้างเคียง ทำให้กลุ่มผู้ใช้แรงงานหรือกลุ่มวัยรุ่นหันมาพึ่งยาเสพติดเพื่อช่วยทุ่นแรงและเพื่อช่วยให้ทำงานได้มากยาวชนใช้สารเสพติดมากขึ้น หนีออกจากบ้าน ลักขโมย จนถูกดำเนินคดีในที่สุด

ครอบครัวของ” ลุงเผย” บ้านหนองโน มีลูกชายคนเดียวชื่อ “โจ” เขาชอบกินเหล้าเมา อยู่เป็นประจำ ดิตยาเสพติดหลายอย่างเช่น กัญชา ยาบ้าและสารระเหย โจสร้างความเดือดร้อน ให้พ่อแม่ อยู่บ่อย ๆ ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินคดีปรับและเสียค่าปรับหลายครั้ง พ่อแม่ต้อง เสียเงินเสียทองเป็นจำนวนมาก โจชอบอาละวาดในหมู่บ้านอยู่บ่อยๆ พ่อแม่ต้องไปจ่ายค่าทำขวัญให้คู่กรณีหลายครั้ง

ลุงเผยและป้าจันทร์ หาทางออกไม่ได้จึงตัดสินใจจ้างคนฆ่าโจ แล้วใส่กระสอบไปถ่วงน้ำ ลำปาวในเขตของอำเภอสหพันธ์ ชาวบ้านพบศพลอยขึ้นมา แจ้งตำรวจสอบสวนคดีพบว่า พ่อแม่เป็นผู้กระทำเพราะหาทางแก้ปัญหาไม่ได้ แต่ตำรวจก็ไม่ได้เอาโทษตาเผยมีแต่จ่าย ค่าเสียหายเล็กน้อยก็พินิจไป นับว่าเป็นความรุนแรงในชุมชนที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความ หวาดระแวงและกลัวเป็นอย่างมาก มันเป็นความโหดร้ายทารุณ ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว พ่อแม่ยังฆ่าได้แม้กระทั่งลูกในไส้ของตัวเอง

การที่ลูกมีพฤติกรรมเป็นคนเกเร อันธพาลหรือดิตยาเสพติด พ่อแม่ส่วนมากก็จะมองว่า ลูกตนเองเป็นคนไม่ดี สั่งสอนไม่จำ และจะดุด่าว่ากล่าว ไม่ค่อยแก้ปัญหาด้วยการพูดคุยหรือใช้ คำพูดที่ดีไปลอบปะโลมหรือใช้ความมั่งคั่งมาช่วยในการแก้ไข้ปัญหา มองว่าเด็กคือต้นเหตุแห่ง การเกิดปัญหา ไม่ได้ค้นหาเลยว่าทุกคนที่อยู่รอบข้างก็มีส่วนเช่นกัน

เนื่องจากงานรัดตัวผู้ปกครองไม่ค่อยให้เวลาในการมีปฏิสัมพันธ์กับลูก หากห้ามไม่ฟัง ก็มักจะให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้ตัดสินไปเลย นำสีลูกชายคนเล็กเป็นคนไม่เอาไหนไปกระทำผิด กฎหมาย จึงถูกตำรวจไล่จับกุมแต่ไม่ทัน ทำให้นาสีโกรธโมโหมาก แกกก็ได้แต่บ่นกับเพื่อน บ้านว่าตำรวจน่าจะฆ่าให้ตายไปเลยจะได้ไม่ต้องรำคาญหรือวุ่นวายอีกต่อไป ฉนั้นเองยังคิดว่า มันคงไม่ใช่ทางออกที่ดี และไม่ใช่ทางเลือกในการไข้ปัญหาที่ดี จึงมองว่าในโอกาสต่อไปนี้ ต้องได้รับการถกปัญหาร่วมกัน นำปัญหามาวิเคราะห์หาสาเหตุร่วมกันหาหนทางออกที่ดีที่สุดมา จัดการให้มันคลี่คลายปัญหาลงให้ได้ ก่อนที่จะส่งผลกระทบมากขึ้นและสายจนเกินแก้

ในช่วงที่มีการระบาดของยาบ้ามาก ๆ นี้ ประชาชนเกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิตและ ทรัพย์สิน ชุมชนมีความหวาดกลัว หวาดระแวง ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อครอบครัวและ ชุมชนหลายด้าน เช่นด้านสุขภาพอนามัย สังคมและเศรษฐกิจ และปัญหาอาชญากรรม

“เสื่อ” ลูกชายคนเล็กของลุงสุขก็เช่นเดียวกัน พอไปทำงานรับจ้างได้ไร้อยู่ในหมู่บ้าน ได้เงินมาก็จะไปมั่วสุมเสพยาเสพติดซื้อยาบ้ามาเสพช่วงแรกๆ ก็เสพนวันละเม็ดต่อมาก็เพิ่มเป็น 2 เม็ด เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ลุงสุขเคยเล่าว่าเสื่อเคยเสพยาบ้าถึงวันละ 12 เม็ด ทำให้เมาจนไม่ได้สติ ช่วยพ่อแม่ทำงานไม่ได้เลย บางวันถ้าไม่ได้เสพยาก็จะอาละวาดคนรอบข้าง จนถูกดำเนินคดี และตัดสินให้จำคุกอยู่หลายครั้ง

พอถึงช่วงปี พ.ศ. 2546 รัฐบาลได้มีนโยบายปราบปรามยาเสพติดอย่างจริงจัง เข้มงวด และเด็ดขาด **Re _ x - ray**¹⁶ ทุกพื้นที่ นำผู้ค้าผู้เสพและผู้เกี่ยวข้อง เข้ารายงานตัว และร่วมติมน้ำสาบานต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐและสังคม

¹⁶ สํารวจข้อมูล ผู้ผลิต ผู้ค้า ผู้เสพ และผู้เกี่ยวข้องกบยาเสพติด ทุกพื้นที่

ถ้าหากยังไม่เลิก ผู้ค้าต้องถูกจับกุมดำเนินคดีให้ออกจากพื้นที่ หรือไม่ก็ต้อง **ตายด้วยสาเหตุใดก็ได้**¹⁷ อย่างเช่นจะมีคนนำเอาดอกไม้จันทน์มาวางที่หน้าบ้านล่วงหน้าก่อน สองสามวัน แล้วก็ส่งมือปืนมายิงทิ้งกลางวันแสกๆ ผู้เสพ และผู้เกี่ยวข้องยาเสพติด ต้องได้รับการบำบัดอย่างจริงจัง จนในที่สุดการปราบปรามเป็นผลสำเร็จ รัฐบาลจึงได้ประกาศ อำเภอกำแพงแสนในเขตจังหวัด และประกาศให้จังหวัดกาฬสินธุ์ปลอดยาเสพติดเป็นจังหวัดแรกของประเทศไทย และ **ศตสอ.**¹⁸ ได้มีการตรวจตราของเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นไปอย่างเข้มงวด ตลอดเวลา ตั้งด่านสกัดกั้นช่องทางนำเข้ายาเสพติดทุกช่องทาง จนทำให้ไม่มีใครกล้าเสี่ยงเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้

ในประเด็นที่พอล ฟาร์มเมอร์ กล่าวถึงประสบการณ์ความทุกข์ยากของมนุษย์ โดยเขา ได้วิเคราะห์ให้เห็นความเชื่อมโยงในประสบการณ์ของปัจเจกบุคคล (individual experience) กับระดับของกลไกทางสังคมที่ใหญ่กว่า (social matrix) เพื่อให้เห็นพลังทางสังคมในระดับที่ กว้างใหญ่ ซึ่งจะถูกแปลออกมาเป็นความทุกข์ยากในระดับปัจเจกบุคคล (personal distress) และโรคภัยไข้เจ็บ ด้วยกลไกเหล่านี้เป็นประเด็นที่เมื่ออิทธิพลทางการเมืองและเศรษฐกิจ กลายเป็นโครงสร้างที่ทำให้เกิดความเครียดต่อการเกิดโรค ทำให้เกิดความเครียดทางโครงสร้าง ในรูปแบบที่ซับซ้อนของความรุนแรง (Farmer 1997)

หากความขัดแย้งที่ยังมิได้รับการแก้ไข หรือมีวิธีการจัดการความขัดแย้งที่ไม่เหมาะสม สิ่งตามมา อาจก่อความเสียหาย บางกรณีเสียหายทางด้านทรัพย์สิน บางรายกระทบต่อ สุขภาพ ร่างกาย จิตใจด้วย และบางกรณีอาจขยายผลกระทบไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่ เกี่ยวข้อง หรือบานปลายถึงคนอื่นๆ ด้วย (โกมาตร และคณะ 2550)

โดยเฉพาะสถานการณ์ความขัดแย้งที่มีความตึงเครียดขึ้น ความขัดแย้งเริ่มขยายตัวซึ่ง อาจเกิดจากการที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพิ่มความกดดันต่ออีกฝ่าย หรือมีเงื่อนไขหรือปัจจัยเสริมที่ เข้ามาเร่งความเข้มข้นของความขัดแย้ง เช่น การใช้ความรุนแรงจากคู่ขัดแย้ง หรือการเพิ่มขึ้น ของจำนวนผู้เข้าร่วมในความขัดแย้ง (Kriesberg 1998)

เมื่อความขัดแย้งมีการขยายตัวมากขึ้น องค์ประกอบด้านอัตวิสัย เช่น ทศนคติเชิงลบ อคติต่างๆ จะมีบทบาทมากขึ้นตามลำดับ โดยอาจจะมีการโจมตีเรื่องส่วนตัวกันมากขึ้น คู่ ขัดแย้งจะข่มขู่กันและกัน และในที่สุด ประเด็นปัญหาใหม่ๆ ในการเจรจาก็จะเพิ่มมากขึ้นตามมา ด้วย

เมื่อมาถึงระดับนี้ พลวัตของความขัดแย้งจะสานเป็นเกลียวแห่งความขัดแย้ง (Conflict Spiral) คู่ขัดแย้งตอบโต้กันไปมา ด้วยวิธีการที่หนักข้อขึ้นเรื่อยๆ (พระไพศาล และคณะ 2548)

ความรุนแรงที่เกิดขึ้น ส่งผลกระทบต่อครอบครัวชุมชนหลายด้าน เมื่อผู้วิจัยได้เข้าไป คลุกคลีเรียนรู้วิถีการดำเนินชีวิตของครอบครัวที่ประสบกับปัญหาที่เกิดขึ้นจากผลของ ความรุนแรงในบ้านหนองแสงใหม่

¹⁷ เป็นที่ชาวบ้านทราบกันคือ "ฆ่าตัดตอน"

¹⁸ ศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดอำเภอสามชัย

ซึ่งฉันพบว่าทุกคนที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับประวัติชีวิตของพวกเขาที่ต้องกลายเป็นคนพิการและพบกับความลำบาก พวกเขาอยู่ในสถานการณ์ที่รุนแรงจนในที่สุดต้องเกิดความรุนแรงที่เปลี่ยนแปลงไปและมีพัฒนาการของการเกิดความรุนแรงจากน้อยไปหามาก และจนในที่สุดได้คลี่คลายความรุนแรงลง

เพื่อให้เห็นปรากฏการณ์ดังกล่าว ต่อไปฉันขอเล่าพาท่านผู้อ่านเข้าสู่เรื่องราวของความรุนแรงโดยจะเล่าผ่านประวัติชีวิตของครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงคือ

ครอบครัวของลุงสุขและป้าชื่น ซึ่งฉันได้พบเห็นเหตุการณ์มาตลอด และฉันเริ่มเข้าออกนอกในกับครอบครัวนี้มาเป็นเวลานานมาก ตั้งแต่ฉันเริ่มมาบรรจุเข้าทำงานใหม่ๆ จนกระทั่งทุกวันนี้ ซึ่งจากตอนแรกเป็นคนนอก(มาจากต่างถิ่น)จนกลับกลายเป็นคนใน(ได้รับการไว้วางใจ) จึงทำให้ฉันอยากให้ทุกท่านที่ได้อ่านได้เรียนรู้ว่ากระบวนการมันเป็นไปอย่างไรบ้าง จึงขอพาท่านเข้าไปสู่บรรยากาศและเรื่องราวในส่วนที่สองต่อไป

ส่วนที่สอง: ความรุนแรงในครอบครัว

แพทย์แผน: หมออนามัยใจเกินร้อย

ฉันได้รู้จักกับครอบครัวของ **คุณยายเพิ่มและคุณตาบัว** ซึ่งบ้านอยู่ตรงกันข้ามกับสำนักงานผดุงครรภ์ที่ฉันประจำอยู่ คบหาสมาคมและคุ้นเคยกันเป็นพิเศษ จึงได้รับทราบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับครอบครัวนี้และญาติ ๆ เป็นอย่างดี และเมื่อฉันได้ทำงานอยู่ในชุมชนไปนาน ๆ และได้โยกย้ายไปที่อื่นเลยทำให้ได้รู้จักกับผู้คนอีกมากมายเป็นพี่เป็นน้องกันไปหมด การทำงานกับการดำเนินชีวิตประจำวันของฉันจึงไม่สามารถแยกส่วนออกจากกันได้ เหมือนคนบ้านเดียวกันชาวบ้านจึงให้ความรักความไว้วางใจ เวลามีปัญหาอะไรจึงปรึกษาหารือฉันได้ทุกเรื่อง ไม่ใช่เฉพาะเรื่องสุขภาพเท่านั้น มีความเป็นมิตรไมตรี จะไปไหนมาไหนฉันจึงรู้สึกว่ามีความปลอดภัยค่อนข้างสูง

นายอำเภอสามชัยคนก่อนที่ชื่อ **“พิจิตร”** ท่านเคยพูดว่า “เวลาพี่แนนจะไปไหนก็ไม่ต้องกลัวอะไรเพราะมีคนรู้จักเยอะแยะเป็น **“เจ้าแม่สามชัย”**¹⁹ อยู่แล้ว และฉันเองก็เป็นวิทยากรในการอบรมชาวบ้านบ่อย ๆ เช่นเป็นวิทยากรอบรมวัยรุ่นที่เกี่ยวข้องยาเสพติดหรือเรียกว่า “สุขภาพบุรุษสามชัย” และอบรมอมสม. อบรมลูกเสือชาวบ้าน จึงทำให้มีคนรู้จักทั่วทั้งอำเภอจะไปไหนก็มีคนช่วยเป็นหูเป็นตาปกป้องคุ้มครองความปลอดภัย ฉันจึงไปมาตอนกลางค้ำกลางคืนได้อย่างสบายใจไม่มีความวิตกกังวลและความกลัวแต่อย่างใด

ประกอบกับฉันคิดว่าถ้าเราทำแต่ความดีและช่วยเหลือเกื้อกูลกับคนในชุมชนช่วยเหลือสังคม จึงไม่น่าจะมีใครมาคิดปองร้ายได้ มีหลายครั้งที่ฉันไปช่วยงานที่จังหวัดจันทบุรีเดินค้าคั้นหูกุ่มตีหนึ่งตีสองฉันก็ขับรถประจำตำแหน่งคันเก่า ๆ ยี่ห้อนิสสันสีขาวตอนเดียวสภาพการใช้งานมาแล้ว 14 ปี ฉันกลับคนเดียวได้อย่างปลอดภัยทุกครั้ง ชาวบ้านเขารู้จักดีว่ารถคันนี้ไม่ใช่ใครอื่นไกล **รถของแม่หมอ** นั่นเอง

การทำงานในชุมชนของฉันจึงแทบจะแยกชีวิตจริงกับชีวิตของการทำงานออกจากกันไม่ได้เลย การขอความร่วมมือจากชาวบ้านจึงได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดี เช่นชาวบ้านจัดตั้งกองผ้าป่าสามัคคีเพื่อสมทบกองทุนในการก่อสร้างศาลาพักของคนไข้ที่มารับบริการ และชาวบ้านยังได้ทำผ้าป่าสมทบทุนสร้างรั้วลดหลั่นล้อมรอบสถานีอนามัย และหากมีอะไรเขาจะให้ความสำคัญต่อสถานีอนามัย และในสมัยนั้นทางเกษตรนำกล้าไม้มาแจกให้ปลูกชาวบ้านก็ตกลงกันว่าจะนำต้นมะม่วงเขียวเสวยและมะขามหวานมาปลูกที่สถานีอนามัย ชาวบ้านก็จะบอกว่าเป็นของหลวงก็จะช่วยกันดูแลรักษา จนทุกวันนี้มะม่วงมะขามได้ออกผลได้กินกันทั่วทั้งหมู่บ้าน เขายังพูดต่อปากกันมาอยู่เรื่อยว่ามะม่วงมันมะขามหวานปลูกตั้งแต่สมัยแม่ใหญ่แพทย์(ปลูกตั้งแต่สมัยแพทย์แนนนั่นเอง)

¹⁹ นายอำเภอท่านหมายถึงฉันเหมือนคนเก่าคนแก่อยู่ในชุมชนมานานมากเป็นพี่เป็นน้องกับทุกคนเขาจึงให้ความเคารพนับถือเกรงอกเกรงใจเป็นมิตรไม่ปองร้ายจึง เป็นเสมือนเจ้าแม่ใครก็ไม่ทำร้ายได้

ลุงสุข: นักเลงที่ไม่ธรรมดา

“ลุงสุข” ชายรูปร่างสูงใหญ่ ร่างกายกำยำ ผิวสีคล้ำ พูดเสียงดัง หัวหาญ น้ำเสียง กึกก้องกังวาน ฟังแล้วมีพลังแห่งอำนาจ รักษาจะถูกลูกผู้ชาย พูดแล้วต้องรับผิดชอบคำพูด ของตัวเอง พูดคำไหนคำนั้น ชอบเล่นโบก ไฟ ไฮโล ดีไก่ ลงพนันแบบกล้าได้กล้าเสีย เช่น เคยลงพนันไก่ที่ละพัน ห้าพัน หรือเป็นหมื่นๆ เขาเป็นคนใจกว้าง ใจถึง ถึงไหนถึงกัน มี พรรคพวกมากมาย เขาชอบทำสิ่งที่โลดโผนท้าทาย เช่นชอบไปล่านกกล้าสัตว์

ตั้งแต่ลุงสุขยังเด็กๆ เขาไปล่าหนูกับเพื่อน เพื่อนยิงพลาดเป้า ยิ่งถูกที่ตาข้างซ้าย ของลุงสุขจนทำให้ตาบอด คนแถบนั้นชอบให้ฉายาว่า “ไ้บอด”

“ลุงสุข” เป็นลูกชายคนโตของยายเพิ่มกับตาบัว มีพี่น้องร่วมท้องเดียวกัน 8 คน ยาย เพิ่มเล่าให้ฟังว่า สมัยยังเด็กลุงสุขชอบตีเพื่อนที่โรงเรียน เพื่อน ๆ ในหมู่บ้านจะกลัวและ เกรงใจมาก เขายอมยกให้เป็นหัวหน้ากลุ่มหรือ**เป็นหัวโจกเพื่อน** ถ้าใครทำไม่ถูกออกถูกใจเขาก็ จะทุบตีหรือไม่ให้เป็นพรรคเป็นพวกด้วย เวลาเพื่อนห่อข้าวไปกินที่โรงเรียนถ้าไม่ให้กินด้วยก็ จะทำร้ายเพื่อน ตอนเด็กๆ ลุงสุขเคยตีเพื่อน ๆ อยู่บ่อย ๆ เช่นน้ำอู๊ดน้ำอินทร์รุ่นน้องที่โรงเรียน ก็ถูกลุงสุขตีปาก จนแผลสาหัสและเลือดไหลไม่หยุด แต่ไม่มีใครเอาผิดได้เลย

เพื่อน ๆ จึงเกรงกลัวลุงสุขมากไม่มีใครกล้าทำร้าย ลุงสุขเล่าให้ฉันฟังว่า สมัยที่ยังเป็น หนุ่มเคยไปตีหนุ่มบ้านโคกสำราญหัวแตกแผลฉกรรจ์ ญาติเขาจะมาจับ ลุงสุขจะใช้ปืนอัดลม ออกมาจ่อยิง ทำให้ญาติ ๆ ไม่กล้าเอาเรื่องกับลุงสุขหนีกลับไปเลย พวกผู้หญิงในหมู่บ้าน จะกลัวเขาเป็นพิเศษ

ลุงสุขบอกว่า ทิศปรางบ้านน้อยยังพูดจนเท่าทุกวันนี้ว่า**“กลัวลุงสุขมากกว่าใคร ๆ ในหมู่บ้าน”** ยังจำได้ตั้งแต่สมัยไปตีไก่ เล่นมวยตุ้ เล่นไฟ ไฮโลด้วยกัน ลุงสุขเป็น เจ้ามือไฮโลโชอิทธิพลและไม่กลัวใครทั้งสิ้น หากจับได้ว่าใครโกงก็จะซ้อมจนเลือดตกยางออก ลูกขาพนันจึงไม่กล้าโกงได้เลย

สมัยยังหนุ่มอายุประมาณ 18 ปี ลุงสุขจะไปเป็น**นายฮ้อยควาย** (พ่อค้าขายควาย) จะนำควายไปขายที่บ้านโพนแพง ปัจจุบันเป็นเขตอำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีได้รายได้ดี พอสมควรพอใช้จ่ายได้อย่างฟุ่มเฟือยลุงสุขเล่าว่า“สมัยนั้นเงินหาได้ง่าย ในกระเป๋าต้องมีเงิน ไม่ต่ำกว่า 3,000 บาทขึ้นไป” จึงทำให้มีสาว ๆ ทั้งสาวแก่แม่มาชอบแต่ลุงก็ไม่ชอบหรือ กสมัยนั้นเวลาจะไปคุยสาว ๆ ตอนกลางคืนต้องดับตะเกียงเพราะกลัวสหายเขาจะเห็นและกลัวถูก สหายยิง เวลาลุงสุขไปค้าควายก็ต้องพกปืนเป็นอาวุธเพื่อป้องกันตัวอยู่ตลอดเวลา

ยายเพิ่มยังเล่าให้ฟังว่า น้องๆ จะเกรงกลัวลุงสุขมาก ถึงเวลาจะกินข้าวหากลุงสุข ยังไม่กลับมา น้อง ๆ ทุกคนต้องรอก่อน จะหิวขนาดไหนก็จะกินข้าวก่อนไม่ได้ หากลุงสุข มาถึงเขาก็จะโมโหและตีน้อง ๆ ทุกคนจึงยอมและยกให้ลุงสุขเป็นใหญ่ภายในบ้าน มอบอำนาจให้เป็นหัวหน้า

และหากมีเรื่องทะเลาะวิวาทกัน ส่วนมากเขาก็จะมอบให้ลุงสุข เป็นคนเจรจายุติกรณี และยังเล่าอีกด้วยว่าสมัยหนุ่ม ๆ ลุงสุขจะมีเพื่อนฝูงมาก เป็นคนที่มีเสน่ห์สาว ๆ จึงมารักมาชอบอีกนับไม่ถ้วน

ยายเพิ่ม เล่าให้ฉันฟังว่า “ป้าชื่น” เป็นลูกสาวของ “ตาสายกับยายห้อย” มีพี่น้องทั้งหมด 14 คน อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน เธอต้องช่วยพ่อแม่ทำมาหากินเพราะมีสมาชิกในครอบครัวอยู่กันหลายคนชีวิตลำบาก พี่น้องจึงต้องไปทำงานรับจ้างรายวัน หาปลาตามลำน้ำ ปาวที่อยู่รอบหมู่บ้านมาขายเป็นรายได้เสริมในครอบครัว ป้าชื่นก็จะไปรับจ้างตำนา ทำสวน ปลุกมันสำปะหลังในหมู่บ้าน เธอจะไปทำงานรับจ้างให้ครอบครัวของลุงสุขอยู่บ่อยๆ

ลุงสุขเล่าว่า ประมาณปี พ.ศ.2519 มีวันหนึ่งลุงสุขเมาเหล้า จึงไปที่บ้านของป้าชื่น และได้ขอเธอแต่งงานด้วย ถ้ามคำสินสอดว่า“จะเอาค่าทองเท่าไร” ป้าชื่นเรียก“1,500 บาท” ทั้งที่ไปแค่วันแรกเท่านั้น และลุงสุขเองก็รักกันกับ“เบ็ด” มาก่อนแล้ว 8 ปี ต่อมาลุงก็ให้พ่อแม่ไปสูขอ แล้วลุงสุขก็ไปอยู่กับพ่อแม่ฝ่ายหญิง อยู่ได้ประมาณ 8 เดือน ป้าชื่นตั้งครรรค์ลูกคนโต

แต่เนื่องจากความเป็นคนใจนักเลงทำให้อึดอัด อยู่กับญาติฝ่ายหญิงไม่ได้ จึงหนีกลับมาอยู่ที่บ้านของยายเพิ่ม จนในที่สุดป้าชื่นก็ตัดสินใจอุ้มท้องตามมาอยู่กับลุงสุขที่บ้าน อยู่มาไม่นาน ราวช่วงปลายปีเดียวกันป้าชื่นก็คลอดลูกชายคนแรก ชื่อ “แจ้” อีกสองปีราวช่วงกลางเดือนกรกฎาคม ปี 2521 เธอก็คลอด “เจ็ก” ลูกชายคนที่ 2

ตามความเป็นผู้หญิงไทยในชนบทแล้วอำนาจในการต่อรองกับสามีและญาติฝ่ายสามี นั้นย่อมมีน้อยอยู่แล้ว ป้าชื่นเองยังตามมาอยู่กับครอบครัวฝ่ายสามี ดังนั้นเธอยังไม่มีอำนาจต่อรองหรือมีน้อยมาก จึงต้องทำงานหนักทุกอย่าง หุงหาอาหาร มาสู่ในครอบครัว เช่น เก็บเห็ด หากุ้งหอยปูปลา และเธอจะไปรับจ้างเพื่อหา รายได้เสริมในครอบครัว บางครั้งลุงสุขก็เกิดเหตุการณ์ดูตัวว่ากล่าวตบตีกันบ้าง เป็นครั้งคราว แต่ยังไม่รุนแรงนัก นานมีครั้ง เพราะยังมีความเกรงอกเกรงใจ พ่อแม่อยู่ข้าง

อยู่มาอีกไม่นาน ประมาณปลายปี พ.ศ.2523 ป้าแห่ง น้องสาวของลุงสุขได้แต่งงาน ลุงสุขก็เลยขยับขยายครอบครัวออกไปปลูกบ้านหลังเล็ก ๆ อยู่ติดกับเขตรั้วด้านทิศตะวันตกของ สถานีอนามัย ห่างจากถนนใหญ่ประมาณ 150 เมตร และอีกไม่นานประมาณปลายปี 2523 ป้าชื่นก็ได้กำเนิด“เสื่อ” ลูกชายคนเล็ก

“ห่าวเป” เล่าว่า เมื่อลุงสุขและป้าชื่นย้ายออกมาเป็นครอบครัวใหม่จึงเปิดธุรกิจโรงสีข้าว ซึ่งเป็นแห่งแรกของหมู่บ้าน และได้เลี้ยงหมูควบคู่กันไปด้วย ทำให้ธุรกิจสีข้าวเติบโตเป็น อย่างดี มีเงินเก็บเป็นกอบเป็นกำ

พอครอบครัวลຸ່งสุขแยกออกมาอยู่ต่างหาก ทำให้เริ่มมีเหตุการณ์ดูดำดูขาว ทะเลาะ ตบตีกันบ่อยครั้งขึ้นทุกที มีบางวันฉันนั่งทำงานอยู่ที่สถานีอนามัย ก็เห็นป่าขึ้นเดินผ่าน มา มีสีหน้าเศร้าหมอง อมทุกข์ มีความเครียด มีอาการซึมเศร้า หลงๆ ลืม ๆ ใจลอย หน้าตา ไม่เบิกบาน ไม่พูดไม่จา เป็นแบบนี้อยู่ประจำ แต่โดยส่วนตัวฉันก็ไม่ได้คิดว่าจะเป็นอะไร มากมาย คิดว่าเป็นเรื่องปกติของครอบครัว ต้องมีกระทบกระทั่งกันบ้างเป็นธรรมดา

จากเหตุการณ์ในครอบครัวของลຸ່งสุข เราอาจจะพอวิเคราะห์ได้ว่า ในสังคมไทยยังมีเกราะทางธรรมชาติเป็นเครื่องป้องกันความรุนแรงในครอบครัว คือแต่ก่อน ครอบครัวเป็นแบบครอบครัวขยายอยู่พร้อมหน้าพร้อมตา ปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ ลูกหลาน ทำให้สามีจะตบตีภรรยา ก็เกรงใจญาติๆ แต่พอแยกออกมาอยู่กันต่างหาก ก็ทำให้สามีกล้าตีลูกตีเมีย เพราะไม่มีใครต้องเกรงอกเกรงใจใคร ซึ่งเป็นลักษณะของครอบครัวไทยในสมัยปัจจุบัน

ความรุนแรง จึงเป็นทั้งในลักษณะที่เป็นการใช้กำลังในการทำลายหรือกระทำต่อผู้อื่น ให้ได้รับบาดเจ็บ คือ มีผู้กระทำกับอีกในแง่หนึ่งเป็นการจำกัดโอกาสในการแสดงความสามารถ หรือศักยภาพของมนุษย์ แบบหลังนี้กลายเป็นลักษณะของเหยื่อความรุนแรง ซึ่งขอบเขตของการมองในแง่มุมมองที่ต่างกัน ถ้าเป็นในระดับพฤติกรรมคือ มีการกระทำ การทำร้ายร่างกายและจิตใจ จะจำกัดที่ผู้กระทำ แต่ถ้าเป็นผลที่เกิดกับเหยื่อ เช่น ความไม่เป็นธรรมที่เกิดจากโครงสร้างสังคม

ความหมายความรุนแรงที่ โยฮัน กัลตุง (Johun Galtung) ได้กล่าวไว้ว่า แบบแผน ประเพณีหรือวัฒนธรรมบางอย่างในสังคม อาจเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการคงอยู่ของความรุนแรงได้ ซึ่งความรุนแรงประเภทนี้ จัดว่าเป็น ความรุนแรงทางวัฒนธรรม (Cultural Violence) ที่อยู่ในรูปแบบของพื้นที่เชิงสัญลักษณ์ของการดำรงอยู่ เช่น แนวคิด ความเชื่อ ศาสนา ค่านิยม ความรู้ หรือภาษา ที่สังคมให้การยอมรับ ปัจจัยเหล่านี้ยังใช้เป็นเหตุผลหรือให้ความชอบธรรมแก่ความรุนแรงทางตรงและความรุนแรงเชิงโครงสร้างด้วย (Galtung 1996)

กัลตุง (Galtung 1975) ได้แสดงให้เห็นลักษณะความรุนแรงทางตรงให้ชัดเจนดังต่อไปนี้ คือ ความรุนแรงที่มีผู้กระทำต่อร่างกายโดยตรง ได้แก่ทุบตี บดขยี้ จากอาวุธค้อนทุบ ฉีกกระชาก จากอาวุธดาบ แขว่นคอ ทิ่มแทงจากอาวุธมีด เผาจากการวางเพลิง วางยาพิษ ทำให้หายใจไม่สะดวก สลายจากพลังนิวเคลียร์

ความหมายความรุนแรงที่โยฮัน กัลตุง (Johun Galtung) ได้ให้แง่คิดที่เกี่ยวข้องกับความพอใจของมนุษย์ว่า ความรุนแรงเป็นอุปสรรคต่อความต้องการที่แท้จริงของมนุษย์ที่เป็นทางใจ หรือความรู้สึกพอใจ ความรัก ความปลอดภัย และเป็นความต้องการทางกายภาพที่อยู่อาศัย อาหาร เป็นต้น (Galtung 1981)

ต่อมาเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2525 ฉันทก็ได้แต่งงานกับ “ครูพิน” ซึ่งเป็นครูสอนที่โรงเรียนใกล้เคียงห่างจากหมู่บ้านที่ฉันทำงานอยู่ประมาณ 4 กิโลเมตร ครูพินเป็นลูกชายคนที่สองของครอบครัวเชื้อสายญั๋นอยู่อำเภอข้างเคียง พ่อแม่รักและเอาอกเอาใจมากเป็นพิเศษ

เพื่อนของเขาเคยเล่าให้ฟังว่าสมัยเรียนอยู่วิทยาลัยครูที่ต่างจังหวัด ถ้าครูพินต้องการเงินด่วนๆ แม่ก็จะเหมารถเอาเงินไปส่งให้ถึงหอพัก โดยธรรมชาติของลูกผู้ชายคนญั๋นจะต้องได้รับการเอาใจใส่จากผู้หญิงไม่ว่าแม่หรือเมีย จะทำงานอื่นไม่ได้เพราะมองว่าเป็นศักดิ์ศรีของลูกผู้ชายต้องมาเหนือกว่าผู้หญิง

ต่อมาอีกสองปี ราวต้นปี พ.ศ. 2527 ฉันทก็ให้กำเนิดลูกสาวคนแรก ชื่อ “พริ้ง” จึงได้ขยับขยายที่อยู่อาศัยออกจากบ้านพักสถานีนามัย โดยได้ไปซื้อที่ดินของยายเพิ่มตามจำนวนหนึ่งแปลงในราคาญาติมิตร ซึ่งอยู่ติดถนนใหญ่ในหมู่บ้านติดรั้วสถานีนามัยทางทิศตะวันตกและอยู่ติดกันกับบ้านลุงสุข ซึ่งบ้านของฉันทอยู่ทางทิศเหนือของบ้านลุงสุขนั่นเอง ส่วนทางด้านทิศตะวันตกบ้านของฉันทก็มีบ้านของ “ห่าเป” ซึ่งเป็นน้องชายของลุงสุข ปลูกอยู่ตรงกันข้ามและมีซอยเล็ก ๆ เดินเข้าออกจากบ้านลุงสุขไปถนนใหญ่ได้อย่างสะดวก

เศรษฐกิจเปลี่ยนแปลง: ชีวิตเปลี่ยนไป

ในช่วงปีพ.ศ. 2530 ชาวบ้านหันมาปลูกมันสำปะหลังเป็นอาชีพเสริม หลังจากทำนาแล้วลุงสุขกับป้าชื่นก็จะปลูกมันสำปะหลัง เพื่อสร้างรายได้เพิ่มในครอบครัว ลุงและป้าช่วยกันทำมาหากินไปเรื่อย ๆ จนมีเงินทองและฐานะดีขึ้น หลังจากนั้นชาวบ้านก็ได้ปลูกมันสำปะหลังเพิ่มมากขึ้น ทำให้ลุงสุขตัดสินใจเปลี่ยนจากธุรกิจโรงสี(ขายโรงสี) นำเงินไปซื้อรถบรรทุกหกล้อเพื่อมารับจ้างบรรทุกมันของชาวบ้าน ไปขายให้กับเสี่ยที่ลานมันในอำเภอใกล้เคียง และทำให้มีรายได้มากกว่าธุรกิจโรงสีเป็นอย่างดี

พอธุรกิจเร่งรัดมากขึ้น ลุงสุขก็เริ่มไม่ค่อยมีเวลา และลูกๆ ก็ยังเล็กอยู่ ช่วยงานยังไม่ได้ ลุงสุขก็ได้ตัดสินใจขายรถหกล้อ ได้เงินมาก่อนหนึ่ง จึงนำไปซื้อควายมาเลี้ยง 1 คอก ประมาณ 7 – 8 ตัว การเลี้ยงควายทำให้ลุงสุขมีเวลาอยู่กับครอบครัวมากขึ้น ต่อมาก็ขายควายและนำเงินไปซื้อวัวมาเพิ่มอีกประมาณ 40 – 50 ตัว วัวที่เลี้ยงได้ออกลูกจำนวนมากขึ้น และขายวัวเป็นรายได้เสริมอีกทาง

ประมาณปี พ.ศ. 2532 ได้มีเจ้าแก้งเจ้าของโรงสีข้าวเกิดขึ้นอีก 3 แห่ง ผู้ใหญ่บ้านได้ส่งลุงสุขไปอบรมการเลี้ยงหมูที่เกษตรอำเภอ ลุงสุขจึงกลับมาเลี้ยงหมูแม่พันธุ์เพื่อขายลูกหมูอีกครั้ง และได้เลี้ยงหมูขุนเพื่อชั่งกิโลขาย ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ลุงสุขและป้าชื่นจึงมีฐานะดีขึ้นพอมีเงินจึงสร้างบ้านหลังใหม่เป็นบ้านไม้สองชั้นมีสองห้องนอนชั้นล่างเป็นพื้นที่ปูนซีเมนต์ และได้ขยายต่อเติมบ้านออกไปเรื่อยๆจนหลังใหญ่โตกว้างขวางเพิ่มขึ้น

ลุงสุขกับป้าชื่นได้ส่งลูกชายคนที่สอง “ เจ็ก ” ไปเรียนหนังสือในระดับมัธยม ในตัวจังหวัดและเรียนต่อจนจบระดับปริญญาตรี เจ็กเป็นคนขยัน มีนิสัยอ่อนโยน ชอบทำงานทุกอย่างช่วยเหลือครอบครัวมีความกตัญญูต่อพ่อแม่ หลังจากเรียนจบก็ได้ไปทำงานที่ต่างจังหวัดและส่งเงินมาช่วยเหลือครอบครัวอีกคน ลุงสุขและป้าชื่นจะชมเสมอว่าเจ็กเป็นลูกที่ดีมีความห่วงใยพ่อแม่

ลุงสุขและป้าชื่นมีความพร้อมทางด้านฐานะทางครอบครัวมากขึ้น จึงพอมีเงินที่ใช้จ่ายกับลูก ๆ ได้มากขึ้น โดยเฉพาะเสียแล้วอยากได้สิ่งของต่าง ๆ ก็ซื้อให้ได้ตามที่ต้องการและจะเอาอกเอาใจเสียเป็นพิเศษกว่าลูกทุกคน ลุงสุขเคยบอกว่าป้าชื่นเขาชอบพูดกับเสียเสมอว่า “ ลูกอยากได้อะไรก็จะหามาให้ แม่หาให้ได้หมดทุกอย่าง ยกเว้นดาวกับเดือน ” ตอนยังเด็กเสียมักจะเอาแต่ใจตัวเอง ไม่ได้ตั้งใจก็จะร้องไห้เสียงดังทำลายสิ่งของเครื่องใช้ ไม่พอใจหรือไม่ชอบหน้าใครก็จะทำร้ายร่างกาย เป็นคนไม่มีเหตุผล อารมณ์รุนแรง ก้าวร้าวทะเลาะวิวาทกับเพื่อน ๆ อยู่เป็นประจำ

มีอยู่วันหนึ่งประมาณต้นปี พ.ศ. 2533 ตอนนั้นเสียอายุราว 10 ขวบ เสียไปเที่ยวในหมู่บ้าน เสียตีเพื่อนหัวแตก แม่เขามาหาลุงสุขเรียกค่าทำขวัญ พอเสียกลับบ้านลุงสุขจึงไม่เรียวติจนหลังลายไปหมด ฉะนั้นอยู่ที่ที่บ้านก็ได้ยินเสียงลุงสุขพูดขึ้นว่า.....

“อย่าร้อง อย่าร้อง เดี่ยวตีให้ตายเลย เอาโซ่มาล่ามไว้ ลูกชั่ว ลูกไม่รักดี ” เสียงเด็กผู้ชายก็ยังร้องเสียงดังมากขึ้น สักพักฉันทาก็เห็นป้าชื่นจูงแขนเสียเดินผ่านไปที่บ้านฉันทาเพื่อหนีไปพึ่งบารมีปู่กับย่า

และในปีเดียวกัน บ่อยครั้งที่ฉันทางานอยู่ที่สถานีอนามัย ฉันทาเห็นป้าชื่นเดินผ่านมาบนป่าขวามีไม้คานหาบถึงน้ำอยู่เต็ม อีกมือซ้ายจูงแขนเสียเดินไปพูดกับลูกไป “อย่าร้องไม่เป็นไร อดทนนะลูก เดี่ยวพ่อตีอีกนะ เป็นลูกผู้ชายต้องสู้ เป็นลูกผู้ชายต้องไม่ร้องไห้ให้คนอื่นเห็นน้ำตา เป็นลูกผู้ชายต้องกล้าและลูกผู้ชายต้องเก่งเสมอแหละลูก ”

ตอนปลายปี พ.ศ. 2533 เสียขึ้นไปโมยเงินที่บ้านของ “ น้าเป ” แต่น้าเปก็เอาโทษเสียไม่ได้ เพราะเป็นพี่น้องกัน เลยทำอะไรกับหลานตัวเองไม่ได้ แต่ก็ทำให้ครอบครัวของลุงสุขและน้าเป ไม่ค่อยมีการไปมาหาสู่กันนักทำให้ความสัมพันธ์ไม่ดีเท่าที่ควร ทั้งที่เป็นพี่น้องคลานตามกันมาแท้ ๆ จึงทำให้ป้าชื่นมีความทุกข์ใจเพิ่มมากขึ้น ลูกชายของเธอทำให้ญาติ ๆ มีความบาดหมางใจกัน ต้องห่างเหินเหมือนไม่ใช่ญาติ

ประมาณต้นปี พ.ศ. 2534 ได้มีเหตุเกิดที่โรงเรียนของครูพิน ที่หน้าห้องเรียนชั้นป.2 ซึ่งเป็นห้องเรียนของพริ้ง เธอร้องไห้มาบอกพ่อว่าถูกเสีย ด่า และทุบตีที่ศีรษะของเธอ ครูพินจึงเรียกเสียมาและได้ใช้ไม้เรียวเขี่ยหน้าโทษเสีย หลังจากนั้นพริ้งจะกลัวเสียจนขึ้นใจเอ่ยชื่อเสียออกมาที่ไรเธอก็สีหน้าแสดงออกถึงความกลัวอย่างเห็นได้ชัด เธอจะไม่ชอบมองหน้าและหวาดระแวงกลัวว่าเสียจะมาทำร้ายที่บ้านครูพินและตนเองก็ไปพูดกับลุงสุขให้ช่วยระวังเสียอย่าให้มาทำร้ายพริ้งอีก

ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้ครอบครัวของเราทั้งสองเริ่มมีความหวาดระแวงไม่ไว้วางใจต่อกันและกัน และความสัมพันธ์ที่เคยมีอยู่เริ่มลดน้อยถอยลงไป ยิ่งทำให้ป้าชื่นมีความเครียดวิตกกังวลมากขึ้น เนื่องจากลูกชายของเธอทำให้เพื่อนบ้านตัดความสัมพันธ์ที่เคยมีกับครอบครัว จะหันหน้าไปพึ่งใครก็ได้

ส่วน “แจ้” ลูกคนโตก็จะเป็นคนเอาแต่ใจตัวเอง โกรธง่าย ต่ำเพื่อนพี่ ๆ น้องๆ ชอบตีเพื่อนอยู่เป็นประจำ บางครั้งแจ้ก็จะตีเพื่อนตามงานวัด แจ้จะคบเพื่อนที่เป็น จิกโก้และเป็นนักเลงหัวไม้ห้าวโมยในหมู่บ้าน

มีอยู่ครั้งหนึ่งประมาณเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2534 แจ้ได้พาเพื่อนนักเลงวัยรุ่นในหมู่บ้านไปขโมยลูกหมูที่ครูพิณเลี้ยงไว้ พอครูพิณกลับจากโรงเรียนมาดูที่คอกหมูพบว่าหมูหายไป 1 ตัว พอตามไปสืบถามคนรอบข้างทราบว่าแจ้และเพื่อนเป็นคนขโมยหมู แล้วนำไปหันที่เถียงนาของลุงสุข แต่ครูพิณก็ไม่สามารถเอาเรื่องได้เนื่องจากได้คุยกันกับฉันแล้วตกลงกันว่า “เกรงใจลุงสุขเพราะเคยไปอยู่ไปกินที่บ้านยายเพิ่มตาบัวแม่และพ่อของลุงสุขในสมัยที่มาอยู่ใหม่ๆ ลุงเขาก็เปรียบเสมือนเป็นพี่น้องกัน” จึงทำให้พวกเราไม่พอใจและไปมาหาสู่กันน้อยลง

ปลายปี พ.ศ. 2534 ตอนเย็นๆ เสือเดินไปเดินมาที่ข้างๆ สถานีอนามัยฉันถามว่า “มาทำอะไร” เสือก็พูดจาไม่สุภาพและดัดพ้อต่อว่ากัน เสือขู่จะยิงฉันให้ตาย จนทำให้ฉันต้องพูดกับลุงสุขว่า เสือได้ปองร้ายถ้าหากฉันถูกทำร้ายหรือถูกฆ่าคงเป็นเสือ ฉันจึงไปแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจเอาไว้

เหตุการณ์ครั้งนี้ครูพิณและฉันมีความโกรธมาก ทำให้สองครอบครัวเริ่มมีอคติต่อกัน และมีความระแวงต่อกันและกันมากยิ่งขึ้น ไม่มีการไปมาหาสู่ซึ่งกันและกันและความสัมพันธ์จึงแทบจะไม่หลงเหลืออยู่อีกแล้ว

เหตุการณ์เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า ทำให้ป้าชื่นเธอมีความไม่สบายใจยิ่งขึ้นทุกวันเพิ่มความเป็นทุกข์ใจให้เธอเป็นหลายเท่า ลูกชายของเธอทำให้เธอหันหน้าไปหาใครไม่ได้อีกแล้ว เพื่อนบ้านก็หมางเมิน มองหน้ากันก็ไม่สนิทใจ หากเจ็บไข้ได้ป่วยก็ไม่รู้ว่าจะหันไปพึ่งใคร

รั้วบ้าน: พรหมแดนปิดกั้นมิตรภาพ

ครูพิณและฉันจึงพากันหาวิธีป้องกันไปข้างหน้าดีกว่าเพราะกลัวจะถูกขโมยทรัพย์สินอย่างอื่นซ้ำอีก จึงตัดสินใจก่อสร้างรั้วลวดหนามล้อมรอบบริเวณบ้าน โดยใช้เสาทำด้วยปูนซีเมนต์ขนาดกว้าง 5 นิ้ว สูง 2 เมตรวางระยะห่าง 1 เมตร 50 เซนติเมตรโดยใช้ลวดหนามล้อมเป็นช่วงๆ ระยะห่างระหว่างช่วง 30 เซนติเมตร จำนวนช่วงของลวดหนามมี 5 ช่วงกั้นระหว่างบ้านลุงสุข เดินไปมาหากันไม่ได้ ต้องเดินอ้อมไปทางบ้านน้ำเป ถึงจะเดินออกไปสู่ถนนใหญ่ได้ และทำให้ไม่ค่อยคบหาสมาคมกันเหมือนแต่ก่อน หรือมีบ้างแต่น้อยมาก จะพูดคุยกันเป็นบางโอกาสเท่านั้น

ป้าชื่นจึงรู้สึกเหมือนครอบครัวของเธอ ถูกตัดขาดจากสังคมภายนอก เธอจึงยังมีความโศกเศร้าเสียใจเป็นอย่างมาก มีนัยน์ตาที่เศร้าหมอง แหว่งตาขุ่นมัว หมองคล้ำ เหม่อลอย หูแว่ว พูดอยู่กับเดียวเหมือนคนคิดหนัก

เก้าแกรถไถ: การสร้างเครือข่ายมิตรภาพ

ในช่วงปี พ.ศ. 2540 ได้มีเทคโนโลยีทางการเกษตรสมัยใหม่เข้ามามีส่วนในการช่วยทุ่นแรงในการประกอบอาชีพของเกษตรกร จากเดิมเคยใช้ควายไถ ก็จะเปลี่ยนมาเป็นเครื่องจักรเพื่อช่วยทุ่นแรง

ในช่วงเวลานั้นราวปลายปี พ.ศ. 2540 ราคาข้าวและควายสูงขึ้น ลุงสุขก็ได้ตัดสินใจขายวัวเพื่อนำเงินมาซื้อรถแทรกเตอร์ ลุงสุขเป็นเก้าแกรถไถคันแรกของหมู่บ้านเพื่อรับเหมาในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียงในเขตตำบลและนอกตำบลจึงถูกชาวบ้านเขาเรียกขานในนามว่า “เก้าแกรถไถ”(รถแทรกเตอร์) ทำให้ครอบครัวของลุงสุขหารายได้เป็นกอบเป็นกำและสร้างฐานะลุงสุขให้ดีขึ้นเรื่อยๆจึงมีคนรู้จักยอมรับ ให้ความเคารพนับถือลุงสุขและครอบครัวเป็นอย่างมาก ลุงสุขมีเครือข่ายลูกค้าไถไร่ไถนาเยอะมากขึ้น

หากเวลาชาวบ้านขัดสน ก็จะไปกู้เงินดอกกับลุงสุขไปก่อนหรือเวลาชาวบ้านไปกู้เงินดอกกับเก้าแกรถไถเงินดอกในหมู่บ้าน ชาวบ้านก็จะให้ลุงสุขไปค้าประกันให้เก้าแกรถไถเงินดอกจึงจะยอมให้กู้ยืมเงิน ลุงสุขเป็นคนที่มีความดีดีมากเพราะเป็นคนมีฐานะดีคนหนึ่งหมู่บ้านลุงสุขจึงมีเพื่อนมากมาย และมีเพื่อนสนิทมิตรสหาย หรือเรียกว่าเสี่ยว²⁰ ลุงสุขมีเสี่ยวที่อยู่ตามหมู่บ้านอื่นอีกหลายคน

ลุงสิงห์บ้านนายอเป็นเสี่ยวกันตอนที่ไปรับเหมาไถไร่ไถนาในหมู่บ้าน ลุงสิงห์เขาเป็นคนมีคนที่รู้จักมักคุ้นและมีคนยอมรับในชุมชนเป็นกรรมการหมู่บ้านมีคนนับถือยำเกรงและมีญาติพี่น้องมากมายลุงสิงห์จึงช่วยลุงสุขเป็นคนช่วยหาสาขา²¹ ไถไร่ไถนา พอลุงสุขได้ออกเดินสายรับเหมาไถไร่ไถนาตามหมู่บ้านต่างๆ ลุงได้พบปะผู้คนมากขึ้น

²⁰ เสี่ยวหมายถึงคนที่ลุงสุขไปสนิทสนมเวลาไปที่หมู่บ้านอื่น ก็จะไปนอนที่บ้านเสี่ยวจะช่วยติดต่อหารับเหมางาน ไถไร่ไถนาให้ลุงสุข เวลาชาวบ้านในหมู่บ้านค้างจ่ายค่าจ้างไถเสี่ยวก็จะช่วยทวงถามให้ ลุงสุขก็จะบริการเสี่ยวในราคาพิเศษ เช่นเวลาไปไถไร่ไถนาให้เสี่ยวก็จะคิดราคากันเองแค่ไร่ละ 100 บาท ซึ่งปกติถ้าไถให้คนอื่นไร่ละ 200 บาท หรือหากมีข้อมูลอื่นๆ ก็จะแจ้งให้ทราบผ่านเสี่ยว

²¹ หาสาขา หรือ เป็นขา หมายถึง คอยจับจองเป็นสาขาเวลาจะไถไร่ไถนาจะไม่ว่าจ้างคนอื่นจะว่าจ้างแต่ขาของตนคือลุงสุขเท่านั้น

หลังเลิกงานรับเหมาไถไร่อ้อยลุงสุขก็จะพบปะสังสรรค์กับเพื่อนบ้านและลูกค้าเพื่อสร้างเครือข่ายกับลูกค้าหรือชาวบ้านที่รับบริการเหมาไถไปไถไร่ เลี้ยงเหล้ายาปลาบั้งกินกันอื้อหนาสำราญเกือบทุกวัน การพบปะสังสรรค์กับเพื่อนฝูง คนบ้านใกล้เคียง เลี้ยงเหล้าเลี้ยงอาหารเพื่อนบ้านอยู่บ่อย ๆ จึงทำให้มีคนรักใคร่ชอบพอมากมาย จึงทำให้เริ่มมีผู้หญิงมาติดพันเรื่อย ๆ และเริ่มมีการพนันเข้ามาพัวพัน

ประมาณปี พ.ศ. 2543 ลุงสุขสังสรรค์มากเกินไปจนเมาและกลับบ้านค่ำมืด จนได้ยินเสียงตุ๋นว่ากล่าวและตบตีกัน มีเสียงพูดขึ้นมาว่า “เอาปืนมา เอาปืนมา กูจะฆ่ามันตายให้หมดไม่ต้องอยู่ในโลกนี้เลย เอาโซ่มาล่ามมันไว้” เสียงทุบข้าวของเครื่องใช้ดังโครม ๆ

ดูเหมือนว่ามีการต่อสู้กัน แล้วฉันก็ได้ยินเสียงร้องให้ดังโหยหวนของผู้หญิง อีกทั้งเสียงเด็กผู้ชายก็ร้องไห้ระงม อีกสักพักได้ยินเสียงปืน บั้ง บั้ง บั้ง ดังขึ้น ฉันนั่งฟังและหาที่หลบอยู่ที่บ้านเพราะกลัวปลายกระบอกระเบิดปืนจะหันมาทางบ้านของฉันและกลัวจะโดนลูกหลงไปด้วย เหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นอยู่เป็นประจำ ทุกคนได้ยินเสียงอีกทีก็ครีครวโครมอยู่เป็นประจำ จนชินชาเสียแล้วและพูดเป็นเสียงเดียวกัน **“อีกแล้วครอบครัวนี้อีกแล้ว”**

มีบางวันพอมีเวลาว่างก็เริ่มมีการพนันเข้ามาพัวพัน จึงทำให้เริ่มมีผู้หญิงมาติดพันเรื่อย ๆ

ลุงสุขจะไปเล่นมวยตู้และเล่นโป๊กเกอร์ไฮโลก็จะมีผู้หญิงในวงพนันมาติดพันหลอกเอาเงินไปมากพอสมควร เช่น “เจ๊อ” เป็นหญิงที่มีสามีอยู่แล้วแต่ก็ยังมาติดพันกับลุงสุขไปมาหาสู่กันไปไหนมาไหนด้วยกันอยู่บ่อย ๆ บางครั้งก็พากันไปพักค้างที่อื่น สามีเธอก็ไม่ว่าอะไรเพราะกลัวลุงสุขจะทำร้ายได้ ทำให้บ้านี่คิดมากและมีความทุกข์ใจอยู่ตลอดเวลา เธอได้แต่คอยเฝ้าตามหาอยู่เป็นประจำ นับวันยิ่งรุนแรงมากขึ้นทุกขณะ บ้านี่ไม่รู้จะปรึกษาใครดี บางวันเธอก็จะมาฟังฉันระบายความทุกข์ พร้อมทั้งขอยานอนหลับ ยาวิตามิน และยาแก้ปวด ไปกินอยู่เป็นประจำ

ความรุนแรงในครอบครัว: เรื่องธรรมดาของชาวบ้าน

ครอบครัวลุงสุขกับเสียงทุบตีกัน มีเสียงปืนยิงขึ้นฟ้า เกิดขึ้นอยู่บ่อย ๆ เหตุการณ์เช่นนี้ไม่ได้มีเพียงครั้งเดียว แต่จะมีเกือบทุกสัปดาห์หรือวันเว้นวันและเกือบทุกวัน เปรียบเสมือนเป็นเสียงที่ปกติ และเป็นสัญลักษณ์ว่าเสียงนี้ใช่เลยเสียงของครอบครัวลุงสุข ชาวบ้านในละแวกนั้นเขาจะรู้จักกัน เหมือนว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาของครอบครัวไปเสียแล้ว

ถ้าวันไหนไม่ได้ยินถือว่าเป็นเรื่องผิดปกติ ชาวบ้านคนรอบข้าง และคนในชุมชนมองว่ามันเป็นเรื่องธรรมดาเป็นเรื่องของครอบครัวของลุงสุข เราคนนอกไม่ต้องเข้าไปยุ่ง ลุงสุขชอบพูดขู่คนที่ไปยุ่งเกี่ยวกับว่า **“เรื่องภายในครอบครัวไม่ต้องเข้ามายุ่ง คนอื่นไม่เกี่ยว”**

ชาวบ้านหรือแม้แต่ญาติพี่น้องของลุงสุขเอง เช่นป้าแ่ง หรือพี่แดง น้ำเป จะเข้าไปห้าม ก็ถูกตำและถูกทำร้ายกลับมา ก็เลยไม่มีใครเข้าไปช่วยเหลือเลย ชุมชนก็ไม่ให้การช่วยเหลือใด ๆ **“ปล่อยไป ปล่อยไปไม่ใช่เรื่องของเราไม่ควรเข้าไปใกล้เดี๋ยวโดนลูกหลง”** เหมือนว่าถ้าเกี่ยวกับครอบครัวนี้แล้ว คนอื่นๆ จะรู้สึกว่ามันรำคาญ น่ากลัว อันตราย ไม่อยากพูดถึงไม่อยากสนใจและไม่อยากให้ความช่วยเหลือ

น้ำเป เล่าว่า ด้วยความเป็นจริงแล้วด้วยความเป็นญาติพี่น้องกัน น้ำเปก็ยังหวังพี่ชาย แต่ก็ไม่กล้าเข้าไปยุ่ง จึงได้แต่แอบยืนดูอยู่ที่หน้าต่างบ้านของตน (ปิดไฟให้หมด) เพื่อเฝ้าดูเหตุการณ์ ถ้ามีอะไรรุนแรงมากก็จะได้เข้าไปช่วยเหลือ หากเล็กน้อยก็จะคอยดูอยู่ห่างๆ น้ำเปทำเช่นอยู่เป็นประจำทุกครั้งที่เกิดเรื่องรุนแรงขึ้น

ชุมชนเองก็ไม่ให้ความร่วมมือ ถูกปล่อยปละละเลยไปในที่สุด ถึงแม้ว่าเกิดเหตุการณ์ที่รุนแรงในครอบครัวของลุงสุข ก็ไม่มีใครสนใจใยดีไม่ให้ความช่วยเหลือแต่อย่างใด มองว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาปล่อยไว้เดี๋ยวดีเอง เป็นเรื่องของ **“ผัวเมียคนนอกไม่ต้องเข้าไปยุ่ง”**

ความรุนแรงในครอบครัว: ความชินชาและน่ากลัวของคนรอบข้าง

“เบล” ลูกสาวคนเล็กของ **“น้ำเป”** อายุประมาณ 21 ปี ผู้เห็นเหตุการณ์อยู่เป็นประจำเล่าให้ฟังว่า จากเหตุการณ์รุนแรงในครอบครัวลุงสุข ทำให้เธอเริ่มรู้สึกว่ามันเป็นเรื่องธรรมดา จากความรุนแรงที่มีผู้คนสนใจ เอาใจใส่ อยากเข้าไปช่วยพูดคุย ใกล้เคียง ทุกครั้งที่เธอเห็นเหตุการณ์ ลุงสุขจะเป็นคนที่ทำใช้กำลังมากกว่าใช้เหตุผล ใช้กำลังตัดสินปัญหาไม่มีเหตุผล ไม่รับฟังความคิดเห็นของคนรอบข้าง และเธอจะได้ยินลุงสุขชอบพูดตลอดเวลาเมื่อเกิดเรื่องรุนแรงขึ้น **“อย่ามายุ่งกับเรื่องครอบครัวของกู เรื่องของใครของมัน ครอบครัวของกูกูดูแลเองได้”** และบางครั้งเธอเล่าว่าเหตุการณ์ที่เธอได้พบเห็นมันรุนแรงมากเหลือเกินจนทำให้ทนดูไม่ได้ ต้องเข้าไปห้ามแต่เธอก็กลับโดนลูกหลง แม้แต่พ่อของเธอผู้เป็นน้องชายหวังดีเข้าไปห้ามก็โดนตีหัว จึงทำให้ทุกคนไม่ค่อยอยากเข้าไปยุ่ง

“เบล” เองบางครั้งก็ได้แต่แอบดูเหตุการณ์อยู่ห่าง ๆ ถ้าเกิดเป็นตอนกลางวันหากได้ยินเสียงดุด่าทูปตีกัน ก็จะแกล้งทำเป็นไม่สนใจ แกล้งทำอะไรกลบเกลื่อนเหมือนไม่มีอะไร ไม่สนใจ แต่แท้จริงแล้วก็แอบเฝ้าดูเหตุการณ์อยู่ตลอดเวลา

แต่ถ้าเป็นตอนกลางคืนเธอและแม่ก็ต้องปิดไฟให้หมดทุกดวงให้มืด ให้ดูเหมือนว่าทุกคนนอนหลับหมดแล้ว แต่ที่จริงแล้วทุกคนในครอบครัวของเธอนอนไม่หลับเลย โดยเฉพาะพ่อของเธอแล้วยิ่งเป็นห่วงมาก ต้องเฝ้าดูเหตุการณ์ที่หน้าต่างบ้านของตนเอง ไม่ยอมหลับนอนเผื่ออย่างไรจะได้ช่วยเหลือได้ทันเวลา เป็นแบบนี้เรื่อยจนกว่าเหตุการณ์จะสงบลง ทุกคนจึงจะเข้านอน เธอบอกว่า **“เหตุการณ์อย่างนี้เกิดขึ้นเป็นประจำทำให้เกิดความชินชาไปเสียแล้ว”**

ดังนั้นเมื่อทุกคนที่อยู่รอบข้างรู้นิสัยของลุงสุขแล้ว ก็ไม่มีใครกล้าเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับครอบครัวของลุง ทุกคนพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า “เอาอีกแล้วครอบครัวนี้ ช่างมันเรื่องของภายในครอบครัวเขา **เราเป็นคนนอกไม่ใช่คนใน** ไม่ควรเข้าไปยุ่ง เรื่องของเขาให้เขาแก้ไขกันเอง ฉันเองได้ยืมเบลเชอพูดออกมาว่าตอนนั้นเมื่อเกิดเหตุการณ์รุนแรงขึ้นที่ไร เธอจะกลัวมากไม่กล้าแม้แต่เหลียวมองไปที่บ้านของลุงสุขเลย

ส่วนครอบครัวของฉันก็มีความกลัวเมื่อเกิดเหตุการณ์รุนแรงขึ้นเพราะไม่ทราบว่าจะหากมีการทะเลาะทู่ตีกันขึ้น ถึงขั้นใช้ปืนยิงต่อสู้กันขึ้นมาถือไม่ได้ที่จะคิดว่าถ้าหากเกิดหันปลายกระบองปืนมาทางบ้านเราอาจโดนลูกหลงได้ ทำให้เกิดความหวาดระแวงและตื่นตระหนกตกใจอยู่บ่อย ๆ คิดว่าถ้าหากมีการตายเกิดขึ้นก็ยิ่งทำให้น่ากลัวมากขึ้น

ความรุนแรง: เรื่องไม่ธรรมดาในครอบครัว

เมื่อลุงสุขมีสาขาจ้างเหมาไถไร่อ้อยมากขึ้น จึงต้องให้ **เสื่อ** ไปช่วยไถอ้อยแรง และบางวันต้องทำงานไถทั้งวันทั้งคืน เพื่อเร่งให้ทันกับความต้องการของผู้ว่าจ้าง เมื่อได้รับค่าจ้างไถไร่มาเสื่อก็จะขโมยเงินค่าจ้าง เอาไปซื้อเหล้าเลี้ยงเพื่อนวัยรุ่นด้วยกันตามงานวัด จนมีพรรคพวกมากมาย เมื่อพูดถึงเสื่อใคร ๆ ก็รู้จักและเกรงกลัวบาร์มีของเสื่อ วัยรุ่นหมู่บ้านใกล้เคียงก็ยังเกรงกลัวอิทธิพลของเสื่อ

“นาง” และ “**ห้าหยาด**” แม่ของเธอเล่าว่ามีอยู่ครั้งหนึ่งเสื่อและเพื่อน ๆ พาकिनเหล่าจนมาแล้วทะเลาะวิวาทกัน เสื่อติดยาเสพติดดมสารระเหย(ทินเนอร์) และอาละวาดลุงสุขและป้าขึ้นเป็นประจำ เพื่อขอเงินไปซื้อยามาเสพและลุงสุขทนความวุ่นวายไม่ไหวจึงแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจมาจับเสื่อที่บ้าน ขณะที่เสื่อกำลังดมทินเนอร์อยู่ และขอให้ตำรวจเพิ่มข้อหาอีกหนึ่งกระทงว่ามียาบ้าไว้ในครอบครอง จำนวน 2 เม็ด จึงทำให้เสื่อถูกจำคุกประมาณ 3 เดือน (ที่ทำแบบนี้เพราะรำคาญหรือสร้างปัญหาและเบียดเบียนที่เสื่อเป็นคนเกรงต้องการให้ไปพ้นๆ ไม่อยากเห็นหน้า) พวกเธอยังเล่าว่าลุงสุขและป้าขึ้นเคยคิดแม้กระทั่งเอายาพิษกรอกปากเสื่อเพื่อให้ตายให้รู้แล้วรู้รอดไปเลย

พอเสื่อกลับออกมาจากคุกก็ยังไม่เว้นที่จะกินเมามาอาละวาดผู้คนอยู่เป็นประจำ ตำรวจเข้าไปห้ามก็เกิดเหตุต่อสู้กับตำรวจรุนแรง จนเสื่อต้องถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับดำเนินคดีโทษจำคุก 3 เดือนอีกครั้ง ลุงสุขต้องไปเจรจากับเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อประกันตัวออกมาเสียเงินเสียทองตั้ง 15,000 บาท เพื่อรอคำพิพากษา และเมื่อศาลเรียกให้ไปรายงานตัวเสื่อก็ไม่ไปตามนัดต้องถูกจำคุกอีก 1 เดือน เข้าออกคุกเป็นว่าเล่น

ทำให้ป้าขึ้นเครียดจัดมีอาการเหม่อลอย กินข้าวไม่ได้ นอนไม่หลับ ร่างกายซูบผอมไม่มีเรี่ยวไม่มีแรง วิงเวียนหน้ามืด ร้อนวูบวบเป็นลมอยู่ประจำ และทำให้หาหนทางแก้ไขปัญหาล้มเหลวไม่ได้ จนมีอยู่ครั้งหนึ่งที่ป้าขึ้นบ่นกับนางว่าลุงสุขและป้าขึ้นชวนกันกรอกยาพิษกินให้ตายไปหมดทั้งครอบครัวให้หมดเวรหมดกรรมไปเลย แต่ในที่สุดก็ทำไม่ได้

จากการที่เสือทำให้ป่าขึ้นหนักใจแล้วยังไม่พอ ยังมีเหตุการณ์อื่นอีกเกิดขึ้นซ้ำ ๆ อีกมากมาย เช่นเมื่อประมาณเดือนเมษายน ปี พ.ศ. 2545 ป่าขึ้นได้ให้หลานสาวชื่อ นาง ลูกสาวของ **ห่านเป** ป่าขึ้นพูดว่า “**นางพาป่าไปตามลุงสุขหน่อยซิ**” นางก็ขับรถมอเตอร์ไซด์ไปตามที่บ้านนาแก้วห่างจากหมู่บ้านนี้ ไปอีกประมาณ 4 กิโลเมตร พอไปถึงพบลุงนั่งคลอเคลียกับผู้หญิงอื่นและกินเหล้าเมากัน ป่าขึ้นพูดว่า “**กลับบ้านเดี๋ยวนี้**” พูดเสร็จก็กลับพร้อมนาง

พอลุงสุขกลับมาถึงบ้านตอนเย็น ฉันก็ได้ยินเสียงดุด่าดังลั่น ตบตีกันอย่างรุนแรงเสียงดังโครมโครมสนั่นหวั่นไหว พอตีเสือก็กินเหล้าเมากลับมาจากในหมู่บ้านมาพบเข้า ก็ทะเลาะกับลุงสุขอีกคนฉันได้ยินเสียงพูดขึ้นมาว่า “**เอาโซ่มาเอาโซ่มาเอามาล่ามมันไว้อย่าให้ไปไหน ภูจะฆ่ามันให้ตายหมดทุกคน**” แล้วก็มีเสียงปืนยิงขึ้นฟ้าเสียง บั้ง บั้ง บั้ง เสียงร้องของป่าขึ้นดังกรีดขึ้นมาอย่างแรงและร้องไห้ฮือ ฮือ นำความตื่นตกใจและหวาดกลัวมาสู่คนที่อยู่รอบข้าง

บางวันลุงสุขก็จะทะเลาะดุด่ากับเมีย และบางวันก็ตีลูกชายอยู่บ่อย ๆ บางวันลูกชายก็ตีพ่อ ลุงสุขล่ามโซ่เสือไว้ใต้ถุนบ้านให้ยุ่งกัจนถึงวันรุ่งขึ้นจึงปล่อย ลุงสุขมักจะล่ามโซ่เสืออยู่หลายครั้งจนนับไม่ถ้วน แต่ไม่มีใครกล้าเข้าไปช่วยเหลือเพราะกลัวถูกด่าและโดนลูกหลง

และมีหลายครั้งที่ป่าขึ้นพาเสือมาเย็บแผลที่สถานีอนามัยเพราะถูกตีหัวแตก ที่เกิดจากการทะเลาะกันของพ่อลูกคู่นี้ หรือพาเสือมาทำแผลเพราะเสือเมาเหล้าแล้วขี่รถมอเตอร์ไซด์ไปชนต้นไม้ ป่าขึ้นเธอจึงชอบมาหาฉันที่สถานีอนามัยบอกว่านอนไม่หลับ ปวดศีรษะ ปวดเมื่อยตามร่างกายและเวียนหัวหน้ามืดเหมือนจะเป็นลมมีอาการเช่นนี้อยู่เป็นประจำ

ฉันมักจะบอกว่า “**ป่าอย่าคิดมากนะจะต้องพักผ่อนมาก ๆ มันอันตราย**” ฉันไม่ได้ซักถามและให้คำปรึกษาอะไรไปมากกว่านี้ แล้วฉันก็จะจ่ายยาพาราเซตามอล ยาวิตามินและยานอนหลับไปกินทุกครั้ง ฉันไม่ได้ตามลงไปเยี่ยมเธอถึงที่บ้านเลยเพราะกลัวโดนลูกหลงและยังโกรธที่เสือที่ขู่จะเอาปืนยิงฉัน ทั้งยังไม่พอใจแจ้งที่ขโมยลูกหมูไป

จากเหตุการณ์ที่ฉันไม่ค่อยให้ความสนใจกับการเจ็บป่วยของป่าขึ้นมากนัก ทั้งที่ตนเองก็มีหน้าที่ต้องดูแลสุขภาพอนามัยของผู้ป่วย พอจะวิเคราะห์ให้เห็นว่าการที่คนมีข้อขัดแย้งกันและมีอคติต่อกันมาก่อน ทำให้เกิดความไม่ใส่ใจใยดีกับคนคนนั้นเท่าที่ควร หรือทำให้ทำหน้าที่ที่รับผิดชอบได้อย่างมีความบกพร่อง โดยฉันไม่ได้แยกเรื่องส่วนตัวกับเรื่องงานออกจากกัน เหมือนที่ฉันได้แสดงออกมากับป่าขึ้นในตอนนั้น ซึ่งแท้จริงแล้วงานกับเรื่องส่วนตัวต้องแยกออกจากกันให้ได้

การที่เราไปมีอคติว่าอีกฝ่ายหนึ่งไม่ดี เราอาจจะมองคนนั้นแต่ในแง่ไม่ดี ทั้งที่แง่ดีของเขาก็ยังมีอยู่แต่ก็จะมองไม่เห็นและถูกมองข้ามอยู่เสมอ การมีอคติจึงส่งผลต่อการรับรู้เป็นอย่างยิ่ง เรามักพบอคติ เมื่อเรามีความรู้สึกระแวงไม่ว่าจะกับใครก็ตาม การรับรู้ที่ถูกปรุงแต่งขึ้นมาทันที การรับรู้ก็จะเปลี่ยนไปเกิดเป็นอคติขึ้นมาแทนที่

อยู่มาอีกไม่นานป้าชื่นก็กลับมาหาฉันใหม่ ขอรับยาอีกเป็นประจำเธอมีอาการเหม่อลอย สายตาซึมเศร้า เดินช้าๆ พูดด้วยก็ไม่ค่อยได้ยิน ใจลอย เหมือนคนอมทุกข์ไว้ในใจ จนมี บางครั้งฉันเคยแนะนำให้ป้าชื่นไปตรวจที่โรงพยาบาลจิตเวช ในต่างจังหวัดเพราะคิดว่าเป็น อาการของโรคทางจิตเวชแน่นอน

ประมาณกลางปี พ.ศ.2545 เสือเมาเหล้าทะเลาะกับเพื่อน แจ้พี่ชายไปห้าม แจ้กับเสือ ทะเลาะกันจนทุบตีกันจนเสือหัวแตก ทำให้เสือเก็บความแค้นเอาไว้ แล้วเสือก็เอาปืนยิงแจ้จน กระสุนฝังในที่ชายโครง 2 นัด ทำให้ต้องเข้ารับการผ่าตัดที่โรงพยาบาลในตัวจังหวัดโดยด่วน และนอนรักษาอยู่โรงพยาบาลถึง 2 สัปดาห์ ป้าชื่นเฝ้าลูกชายไปด้วยความไม่สบายใจ เป็นพี่ เป็นน้องคลานตามกันมาแท้ ๆ ยังฆ่ากันได้ พอแจ้ออกจากโรงพยาบาล เสือและแจ้ก็จะ ทะเลาะบาดหมางใจกันอยู่บ่อย ๆ จนในที่สุดแจ้ทนอยู่ไม่ได้ ทำให้แจ้ต้องแยกตัวออกไปสร้าง บ้านอีกหลังหนึ่งในหมู่บ้านใกล้เคียง

ทำให้ป้าชื่นมีความทุกข์และเสียใจเป็นอย่างมาก ตนเองเป็นแม่แท้ๆ ก็ไม่มีอำนาจไป ห้ามปรามลูกๆ ของตัวเองไม่ให้ทะเลาะกันได้ ป้าชื่นมาหาฉันที่อนามัยเพื่อขอรับยาแก้ปวด และยานอนหลับไปกินเป็นประจำ เธอมีสีหน้าที่อิดโรยดวงตาลึกโป้ เหมือนคนอดหลับอดนอน เธอเดินช้า ๆ ไม่มีชีวิตชีวา ไม่มีเรี่ยวไม่มีแรง เหมือนคนหมดอาลัยตายอยาก เห็นแล้วฉันเอง ก็อดเวทนาสงสารเธอไม่ได้

หลังจากแจ้กลับบ้านมาอีกไม่ถึงสองเดือน เหตุการณ์ก็ไม่ได้ลุล่วงลงเลย ยิ่งทวีความ รุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ เสือเมาเหล้ามาทะเลาะกับลุงสุขทุบตีกัน ทำลายข้าวของแตกกระจายทำ ให้กระจกบาดที่แขนลุงสุข แผลลึกมากเลือดไหลไม่หยุดมาหาฉันที่สถานีนอนามัย

ป้าชื่นร้องให้ ลุงสุขก็ร้องเช่นกัน ฉันไปตามน้ำเป และป้าแ่งให้พาลุงสุขไป โรงพยาบาล เพราะแผลสาหัส เย็บไม่ได้ ต้องรีบส่งโรงพยาบาลด่วน เนื่องจากสมัยนั้นยัง ไม่มีรถส่งผู้ป่วย EMS ฉันขอร้องป้าแ่งและญาติ ๆ ของลุงสุขให้พาไปโรงพยาบาล แต่ญาติ ๆ ไม่สนใจและไม่ยอมพาไปโรงพยาบาล ต่างแยกย้ายกันกลับบ้านหมด

ฉันในฐานะเจ้าหน้าที่จึงไปแจ้งเหมารถในหมู่บ้านที่ลุงสุขเคยไปรับเหมาไปไร่อ้อยให้ “ชม” พาลุงสุขไปโรงพยาบาลพร้อมกับเสือและป้าชื่นไปเป็นเพื่อน เพราะไม่มีใครไปด้วย ลุงสุขนอนโรงพยาบาลในตัวอำเภอ 2 คืน ในระหว่างอยู่โรงพยาบาล ไม่มีญาติไปเยี่ยม แม้แต่คนเดียว คนในชุมชนตัดญาติขาดมิตร เหมือนว่ามีตัวคนเดียวไม่มีใครเหลียวแล เป็นคนไร้ญาติขาดมิตร ป้าชื่นเองก็ยิ่งทวีความทุกข์ใจมากขึ้นทุกที หันหน้าไปพึ่งใครไม่ได้ อีกแล้ว ความทุกข์ทำไมจึงสะสมทับถมมาที่ป้าชื่นแต่เพียงผู้เดียว ทำให้เธอต้องพึ่งยานอนหลับ มากขึ้นทุกที

หลังจากเกิดเหตุการณ์ในครั้งนั้น ความรุนแรงในครอบครัวของป้าชื่นก็ไม่ได้ลดน้อย ถอยลงไปเลย ซ้ำร้ายไปกว่านั้น ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2546 หลังปีใหม่ได้เพียง 2 วัน เสือก็ถูก

เจ้าหน้าที่ตำรวจจับยาบ้า ลุงสุขต้องไปเจรจากับรองผู้กำกับฯ เพื่อประกันตัวออกมาเอาเงินไปจ่ายประกันตัวออกมาอีกถึง 10,000 บาท และต้องรอฟังคำพิพากษาคัดสินคดี

ด้วยความกลัวมึนใจอย่างมากของป้าชื่น ลุงสุขไปสังสรรค์ปีใหม่ในหมู่บ้าน จึงทำให้เธอคิดฆ่าตัวตายโดยการผูกคอตาย แต่ด้วยเธอไม่กล้าพอจึงไปซื้อเหล้าขาวมากินเพื่อทำใจให้กล้าก่อน เธอได้ใช้ผ้าขาวม้าไว้ผูกคอเอาไว้ แต่ด้วยความที่ไม่เคยกินเหล้ามาก่อนเมื่อเธอกินเหล้าเข้าไปแล้วทำให้เมามาก จึงทำให้เธอไม่สามารถลุกขึ้นผูกคอกับซื่อบ้านได้ และบังเอิญลุงสุขกลับบ้านมาพบเข้าพอดี จึงช่วยชีวิตเธอเอาไว้ได้ทันเวลา

จึงทำให้ป้าชื่นจึงกลับมาหาฉันอีกด้วยสีหน้าที่อิดโรยดวงตาลึกโป๋ เดินซำๆ เซไปเซมา ไม่มีชีวิตชีวา ดูแล้วเหมือนคนหมดอาลัยตายอยากอีกเช่นเคย ฉันก็ทำหนังสือส่งตัวให้ไปรักษาต่อที่โรงพยาบาลจิตเวช แต่ฉันเองก็ไม่ได้ไปติดตามดูว่าป้าชื่นได้ไปโรงพยาบาลจิตเวชหรือไม่ และไม่ได้เฝ้าระวังการคิดฆ่าตัวตายที่อาจจะเกิดขึ้นซ้ำได้อีก

อยู่มาวันหนึ่งราวปลายเดือนมิถุนายน ปี 2546 เวลาประมาณสามโมงเช้า “ตาชาย” ซึ่งเป็นญาติคนเก่าคนแก่ของลุงสุขผู้เห็นเหตุการณ์เล่าว่า เสือได้ขอเงินจากป้าชื่น 500 บาทเพื่อเอาไปซื้อยาบ้า เธอให้ไปเสือกก็ไปซื้อยาเสพติดในหมู่บ้าน อีกสักพักก็กลับมาขอเงินอีก 500 เสือกระซอกคอเสื้อของป้าชื่นเพื่อขู่เอาเงินให้ได้ เสือขู่ “เอามาเอามาไม่ให้กูจะฆ่ามึงตาย” ป้าชื่นบอกว่า “ไม่มีให้ไปหมดแล้ว” เสือไม่ยอมยังพยายามขู่จะเอาเงินให้จนได้

ลุงสุขมาพบเข้าพอดีจึงแยกเสือออกจากป้าชื่นพร้อมเอาไม้ไล่ตีเสือ พร้อมทั้งดุด่ารุนแรง “ลูกชั่วลูกไม่รักดี หนีเดี๋ยวนี้ เดี่ยวกูจะฆ่ามึงให้ตายเหวี่ยง” เสือวิ่งหนีไปในหมู่บ้าน และไม่มีใครไปตามดูว่าจะไปทางไหน ลุงสุขหันบอกกับป้าชื่นว่า “หนีไปหนีไปให้ไกล” อีกสักพักป้าชื่นก็หนีไป ไม่ได้มีใครสนใจตามไปดูว่าเธอไปอยู่ที่ไหน ซ้ำร้ายไปกว่านั้นป้าชื่นยังได้ทราบข่าวจากทางสถานีตำรวจก่อนที่จะเสือกมาขู่เอาเงินจากเธอเล็กน้อยว่า....

เสือถูกคำพิพากษาให้จำคุก 1 ปี ห้วงเวลานั้นจึงทำให้เธออยู่ในห้วงแห่งความทุกข์ ความกังวลอย่างทวีคูณ หาที่จะระบายก็ไม่มี บ้านใกล้เรือนเคียงก็ไม่สนใจใยดีต่อเธออีกแล้ว

ต่อมาเมื่อเวลาประมาณเที่ยงวันของวันเดียวกัน ได้มีเหตุการณ์ที่ไม่มีใครคาดคิดก็เกิดขึ้นกับป้าชื่น “เตย” หญิงในหมู่บ้าน เธอไปเก็บเห็ดที่ป่าละเมาะนอกหมู่บ้าน เธอได้ยินเสียงร้องครวญครางอยู่ที่เถียงนาข้างถนนจนถึงป่าที่เธอไปเก็บเห็ด เธอไปพบร่างของป้าชื่นนอนอยู่ในสภาพน้ำลายฟูมปากใกล้หมดสติเต็มทน อยู่ที่เถียงนาของลุงสุขซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 700 เมตร มีกลิ่นของยาฟูริดานซึ่งป้าชื่นเอาไว้ฉีดพริกที่เธอปลูกไว้ในสวน กลิ่นยาฆ่าแมลงเหม็นคloyไปหมด

เตยรีบไปเรียกญาติๆ และชาวบ้าน แล้วช่วยกันนำร่างอันน่าสงสาร ส่งโรงพยาบาล ประจำอำเภอ แพทย์ทำการล้างท้องและส่งไปรักษาต่อยังโรงพยาบาลประจำจังหวัด เธอได้แต่นอนแน่นิ่งไม่รู้สีกตัว พอมีลมหายใจอันแผ่วเบาเป็นสัญญาณว่ายังไม่สิ้นลม ลูก ๆ และญาติ ไม่มีความหวังกับการรอดชีวิตของเธอ ได้แต่ภาวนาให้เกิดปาฏิหาริย์ขอให้รอดชีวิตจากวิกฤตนี้ให้ได้

ป้าชื่นได้แต่นอนแน่นิ่งอยู่บนเตียงมือออกซิเจนช่วยหายใจอยู่ตลอดเวลาบอกไม่ได้ว่า แพทย์จะช่วยให้รอดหรือไม่ ทุกคนได้แต่เฝ้ารอวันที่เธอจะรอดชีวิตมาอย่างมีความหวังน้อยที่สุดแต่ก็ยังไม่หมดหวัง ทุกคนที่ไปเยี่ยมที่โรงพยาบาลก็คิดว่าโอกาสรอดชีวิต มีน้อยมาก แพทย์ช่วยหายใจด้วยออกซิเจนตลอดเวลา

ชาวบ้านส่วนใหญ่บอกว่าถอดออกซิเจนออกเมื่อไรก็คงจะหมดหวัง ชาวบ้านและญาติๆ ก็จะโทษว่าป้าชื่นกินยาตายเพราะ ลุงสุขกับเสื่อเพราะเธอคงทนทุกข์ทรมานกับความโหดร้ายทารุณจากสามีและลูกมานาน ชาวบ้านพากันประณามและโทษสามีและลูกเสมอ **“ผัวและลูกทำให้เธอฆ่าตัวตาย น่าสงสารเหลือเกินแต่ก็ช่วยไม่ได้”** ในระหว่างนั้นเองป้าชื่นจึงไม่สามารถรับรู้ได้เลยว่าตำรวจได้นำตัวเสื่อไปจำคุกที่เรือนจำประจำจังหวัดเป็นเวลา 1 ปี

ความรุนแรงที่เรารู้จักกันดี มักพบเห็นแทบทุกวันตามสื่อ หนังสือพิมพ์ หรือวิทยุโทรทัศน์ เช่น การใช้กำลัง การชกต่อย ตบตี การข่มขืน หรือการฆ่ากันตาย เป็น ความรุนแรงทางตรง หรือ Direct Violence (ชัยวัฒน์ 2533) มีองค์ประกอบสำคัญคือ มีผู้กระทำที่มีเจตนาก่อให้เกิดความรุนแรง มุ่งทำร้ายชีวิต ทรัพย์สิน หรือจิตใจ (Galtung 1996)

หากกล่าวในเชิงพฤติกรรม เป็นปรากฏการณ์ของการทำร้ายร่างกายซึ่งรวมทั้งความรุนแรงที่ทำร้ายจิตใจด้วย ทำให้ศักยภาพของมนุษย์สะดุดหยุดลงโดยยังไม่ถึงกาลอันสมควร (ชัยวัฒน์ 2539) เพราะการทำร้ายร่างกายนั้น ทำให้เกิดการบาดเจ็บ พิการ หรือเสียชีวิต และเกิดความทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจ (โกมาตร และคณะ 2550)

ในระหว่างลูก ๆ และสามี เฝ้าดูอาการของเธอในโรงพยาบาลนั้น เสื่อซึ่งถูกจำคุกอยู่ เสื่อขออนุญาตผู้คุมออกมาเยี่ยมแม่ที่โรงพยาบาล เสื่อเล่าให้ลุงสุขฟังว่า **เขาฝัน** ว่าแม่ของเขาจะไม่ตายมีเขาและพ่อเป็นคนช่วยชีวิตแม่เอาไว้เอง สองพ่อลูกเชื่อว่าฝันนี้เป็นจริงแน่นอน แม่ของเขาไม่ตายแน่ต้องมีชีวิตรอดแน่นอน ทำให้ทุกคนมีกำลังใจให้การเฝ้าดูอาการอย่างเต็มที่

ในระหว่างที่ป้าชื่นนอนรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลในห้องผู้ป่วยหนักนั้น พอลุงสุขมีเวลาว่างก็จะไปช่วยเหลือญาติของผู้ป่วยด้วยกัน ลุงสุขเล่าว่า ญาติผู้ป่วยเขาจะไม่รู้จักห้องต่างๆ ในโรงพยาบาล โดยเฉพาะห้องยา ลุงสุขก็จะพาไปหรือบางครั้งลุงสุขก็จะเป็นคนไปเอายามาให้เอง หรือบางวันลุงสุขก็จะช่วยพยาบาลทำความสะอาดและช่วยปูเตียงคนไข้ ช่วยเข็นคนไข้บ้างหรือช่วยหิ้วถุงน้ำเกลือบ้าง พอตอนเช้าๆ พยาบาลหรือพนักงานจะเรียกหาลุงสุขเป็นประจำ

ถ้าวันไหนห่วยออกพยาบาลและญาติผู้ป่วยก็จะถามหาลุงสุขกันใหญ่เลย พวกเขามักจะถามลุงว่า “ลุง ๆ งวดนี้เลขเด็ดตัวไหน” เพราะลุงสุขเขาเคยบอกห่วยแล้วถูกกันทั้งห้องอยู่หลายครั้ง ลุงสุขจึงเป็นขวัญใจของพยาบาลตึก ICU และเป็นขวัญใจของญาติ ๆ ผู้ป่วยอีกมากมาย ทำให้ลุงสุขมีเพื่อนคอยช่วยเป็นกำลังใจได้อีกแรง

ลุงสุข เล่าให้ฟังว่า มีญาติผู้ป่วยคนหนึ่งชื่อ แก้ว สามีเขากินเหล้ามาแล้วเกิดอุบัติเหตุอาการสาหัส มารักษาอยู่ห้อง ICU อยู่ติดกันกับห้องป้าชื่น บางวันเธอก็ชวนลุงไปเลี้ยงเบียร์ แก้กลุมใจ พอกลับมาโรงพยาบาลสามีเธอได้เสียชีวิตไปแล้ว เธอเสียใจร้องไห้ ลุงสุขก็ได้แต่ปลอบใจเธอ

หลังจากที่เธอกลับไปอยู่บ้านก็โทรศัพท์มาคุยกับลุงสุขเป็นประจำ และชวนลุงสุขไปอยู่ที่กรุงเทพฯ ด้วยกันแต่ลุงบอกว่า “**ไม่ไปหรอกไม่มีใครดูแลเมีย สงสารเธอใครจะดูแลให้**”

ระหว่างป้าชื่นนอนรักษาอยู่โรงพยาบาล ชาวบ้าน ญาติพี่น้องก็จะไปเยี่ยมยามถามไถ่อาการป้าชื่นอยู่บ่อย ๆ เจ๊กที่ทำงานอยู่ต่างจังหวัด ก็เที่ยวไปเที่ยวมา ส่งเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลตลอดเวลา ชาวบ้านและญาติที่ไปเยี่ยมก็ช่วยกันคนละเล็กละน้อย ทำให้ลุงมีความรู้สึกที่ตนเองมีคนให้ความช่วยเหลือดูแลมากขึ้น เป็นกำลังใจทำให้มีความหวังมากขึ้น

ป้าชื่นนอนรักษาอยู่โรงพยาบาล ประมาณ 3 สัปดาห์ เธอเริ่มรู้สึกตัว เคลื่อนไหวอวัยวะได้บ้างเล็กน้อย และลืมตาขึ้นมาได้บ้าง ทุกคนดีใจมาก ความหวังของญาติอาจจะเป็นจริงได้ เธอนอนรักษาอยู่โรงพยาบาลต่อประมาณ 2 เดือนครึ่ง

ในระหว่างที่นอนโรงพยาบาลชาวบ้านญาติพี่น้องก็จะเที่ยวไปเยี่ยมดูอาการและให้กำลังใจ เป็นประจำอาการเริ่มดีขึ้นเรื่อย ๆ แต่ก็ยังช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ลุงสุขต้องเฝ้าดูแลเธอตลอดเวลา แพทย์อนุญาตให้กลับไปบำบัดที่บ้านและนัดพบแพทย์เป็นระยะ

ลุงสุขจึงต้องรับหน้าที่เป็นคนดูแลป้าชื่น อาบน้ำ เช็ดตัว เช็ดน้ำมูก น้ำลาย ล้างหน้าแปรงฟัน ป้อนข้าว ป้อนน้ำ ทุกวัน ๆ ละ 3 ครั้ง เนื่องจากช่วงนั้นแจ็กได้ย้ายออกไปอยู่บ้านของตนเอง ลุงสุขให้การดูแลป้าชื่นด้วยความสนใจไม่รังเกียจเด็ดฉันทน์ ให้ความรักความอบอุ่น ทำให้ป้ามีอาการดีขึ้น

และต่อมาป้าชื่นก็เริ่มพูดได้บ้างฟังรู้เรื่องบ้างเป็นบางครั้ง คนอื่นๆ ฟังก็อาจจะไม่ค่อยเข้าใจ ฉันทน์ยังนึกแปลกใจว่าลุงสุขเขาสื่อความหมายกับป้าชื่นได้ เช่น เวลามดกัดเธอก็จะแสดงอาการ ลุงสุขก็รีบหาตัวมดที่กัดจนเจอ

เธอเริ่มมีอาการดีขึ้นเรื่อย แต่ก็ยังไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ทำให้ลุงต้องคอยดูแลเธอจะไปไหนมาไหนก็ไม่ได้ และต้องเฝ้าดูแลตลอดไป

ลุงสุขเลยต้องห่างเหินจากโลกภายนอก ไม่มีการคบหาสมาคมกับคนรอบข้างเพื่อนสนิทมิตรสหาย ไม่ได้ไปกินเหล้าเมายา เล่นไพ่ ไฮโล ตีไก่ หรือไม่ได้พบปะสังสรรค์กับเพื่อนบ้านเหมือนดังแต่ก่อนได้อีกแล้ว ต้องรับผิดชอบดูแลป่าขึ้นทุกวันเพราะมีกันแค่นี้ ลูก ๆ ก็ไม่อยู่สักคน ทำให้ลุงสุขไม่มีเวลาไปรับเหมาไถไร่ไถนาได้อีกเลย ลุงสุขจึงให้แจ้ไปทำงานแทน ช่วงนั้นก็มีเด็กแก่รถไถเพิ่มขึ้นมาอีกหลายคน จึงทำให้รับงานได้น้อยลงไปด้วย รายได้ที่เคยได้รับก็หมดไปเรื่อย ๆ ในที่สุดจึงลำบากและต้องขายวัวควายทรัพย์สินสิ่งของ ตลอดจนรถไถก็ต้องขายไปอีกเช่นกัน

มนุษย์เราทุกคนมีทั้งส่วนดีและส่วนไม่ดี จะแตกต่างกันก็ตรงที่ระดับความมากน้อยของความดีและความไม่ดีของแต่ละคน แม้ผู้ใดชื่อว่าโหดเหี้ยมอำมหิต ลึกลับ ๆ แล้วก็ต้องมีความรู้สึกรักหรือกรุณาอยู่ การที่บางคนอาจจะดูเหมือนกับไม่มีความเป็นมนุษย์เลยนั้น อาจเพราะความเป็นมนุษย์ของเขาถูกปกคลุมด้วยอคติ ความละโมภ ความปรารถนาในอำนาจหรืออุดมการณ์ที่คับแคบ (ไพศาล 2533)

คานธีเชื่อว่าคนทุกคนมีศักยภาพที่จะรักและมีแนวโน้มที่จะถูกสัมผัส (Touched) และเปลี่ยนแปลงด้วยอำนาจแห่งความรักและกรุณาได้ทั้งนั้น (Gandhi 1968)

ความรุนแรงในครอบครัว ไม่ได้เป็นเรื่องเฉพาะเพียงในครอบครัวเท่านั้น หรือไม่ได้เป็นเรื่องของปัจเจก แต่ส่วนหนึ่งที่มีผลต่อความรุนแรงในครอบครัวคือผลเนื่องมาจากความรุนแรงทางวัฒนธรรม ความรุนแรงทางตรงและความรุนแรงเชิงโครงสร้าง เช่นในชุมชนมีวัฒนธรรมความเป็นนักเลง หรือมีการติดยาบ้าของลูก ทำให้เป็นตัวก่อปัญหาความรุนแรงต่อพ่อและแม่ การกินเหล้าเล่นการพนันของพ่อ ก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวต่อลูกและแม่ และก่อให้เกิดปัญหาต่อชุมชนและต่อสังคม

พอเหตุการณ์ความขัดแย้งและความรุนแรงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว ผู้คนส่วนใหญ่มักจะคิดอยู่เสมอว่าเป็นปัญหาที่แก้ไขไม่ได้ เพราะมองว่าเป็นปัญหาเรื่องของปัจเจก และไม่มีการศึกษาชี้ให้เห็นที่ผลการศึกษามากมายในแนวที่แก้ไขปัญหาก็ได้เลย แต่ในส่วนต่อไปนี้ผู้ศึกษาจะแสดงให้เห็นว่า ความรุนแรงในครอบครัวไม่ได้เป็นปัญหาของปัจเจก และไม่ได้เป็นปัญหาที่แก้ไขไม่ได้ ยังมีหนทางที่แก้ไขเยียวยาและคลี่คลายลงได้หากเงื่อนไขและสิ่งแวดล้อมของความรุนแรงเปลี่ยนไป และทุกฝ่ายหันมาสนใจมีส่วนเกี่ยวข้องและให้ความสำคัญกับความรุนแรงนั้นอย่างจริงจัง เหตุการณ์จะเป็นอย่างไรฉันขอเสนอให้เห็นภาพในส่วนที่ 3 ต่อไป

ส่วนที่สาม: การเยียวยาความรุนแรงในครอบครัว

เหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลง : การเยียวยาความรุนแรงที่เปลี่ยนไป

ในที่สุดหลังจากที่เสียถูกจำคุกระยะเวลาหนึ่งปีผ่านไป เสือ ก็พ้นโทษออกจากคุกมา เขาได้แต่งงานกับ สาย แล้วมีลูกด้วยกัน 1 คน เป็นผู้หญิง ชื่อห้องเมลล์ และเสือได้สร้างบ้านอยู่ทางทิศตะวันออกบ้านลุงสุข 1 หลัง เสือชอบกินเหล้าเมาละวาด มักดุด่าทุบตีเมียอยู่บ่อยๆ และทะเลาะกันเป็นประจำ ทำลายสิ่งของเครื่องใช้ ขับรถมอเตอร์ไซด์ไปชนคนต้องจ่ายค่าเสียหายให้คู่กรณี เป็นหนี้เป็นสินคนอื่น จนในที่สุดทำให้เสือต้องขายบ้านหลังที่ก่อสร้างไว้นั้นไป จึงต้องพาเมียกลับมาอยู่ที่บ้านกับลุงสุขอีกครั้งหนึ่ง

เนื่องจากลุงสุขเองก็ต้องใช้เวลาในการดูแลป้าขึ้นอยู่ตลอดเวลา ให้การดูแลอย่างดีด้วยความห่วงใย ลุงจึงไม่มีเวลาไปหารายได้เพราะเธอช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ทำให้รายได้ที่เคยได้ก็ขาดหายไป จึงต้องขายทรัพย์สินที่มีอยู่จนเกือบหมด เพื่อนำเงินมาใช้จ่ายในครอบครัว จนทำให้ครอบครัวลำบากลง เมื่อสภาพครอบครัวเปลี่ยนไป เสือเองจึงต้องไปทำงานต่างจังหวัดพร้อมกับสายเพื่อหาเงินมาช่วยครอบครัวอีกแรง

ประมาณปี พ.ศ. 2547 หลังจากฉันเลิกงานก็ได้เดินทางกลับบ้านและได้ไปที่บ้านของลุงสุข สิ่งที่ฉันเห็นแล้วสลดใจมากที่สุดในช่วงเวลานั้นคือได้พบสภาพร่างกายของหญิงวัยชรา ขอยผมสั้นสีขาวสลบสีดำอายุราว 54 ปีร่างกายอ่อนแรง สวมเสื้อคอกระเช้าสีแดงลายดอกสีขาว สวมกางเกงขาสั้นสีดำ นอนอยู่บนที่นอนที่ทางมุ้งครอบสีชมพูเก่าๆ ครอบเอาไว้

เธอนอนอยู่เพียงคนเดียวในบ้านไม่เห็นเดือนเห็นตะวัน มีพัดลมเก่าๆ เปิดไว้ข้างนอกมุ้ง อยู่ข้างๆ พัดลม มีวิทยุทรานซิสเตอร์ ซึ่งกำลังเปิดรายการข่าวภาคค่ำของสถานีวิทยุแห่งประเทศไทย ซึ่งลุงสุขจะเปิดวิทยุไว้เป็นเพื่อนป้าขึ้นตลอดเวลาเมื่อเขาออกจากบ้าน และเธอคนนั้นอยู่ในสภาพที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้เลย พุฒก็ฟังรู้เรื่องบ้างไม่รู้เรื่องบ้าง

เวลาประมาณหนึ่งทุ่ม ซึ่งเป็นเลยเวลารับประทานอาหารเย็นแล้ว แต่ดูสภาพแวดล้อมแล้วประเมินได้เลยว่าเธอยังไม่มีร่องรอยที่บ่งบอกว่าได้รับประทานอาหารเย็น ฉันถามว่า “ หิวไหมป้า ” ป้าขึ้นตอบด้วยน้ำเสียงที่ไม่ค่อยชัดเจนเท่าไรนักแต่พอแปลได้ว่า “ ไม่หิวหรอก ” แต่ฉันสังเกตดูโดยสายตาแล้ว เธอมีอาการแสดงที่บ่งบอกได้ว่าหิวจนไส้กืออยู่แล้ว ฉันเพ่งมองดูอย่างน่าสงสารและสังเกตเห็นมีน้ำตาของเธอคลอและเศร้าอย่างเห็นได้ชัดเจน

ในท่ามกลางความซึมเศร้าฉันยังสังเกตเห็นว่ายังมีอีกบางส่วนที่เธอแสดงถึงความรู้สึกดีใจสายตามีประกายวาวอย่างเห็นได้ชัด ที่ยังมีฉันขึ้นไปเยี่ยม ฉันรู้สึกจากการที่มองเห็นอาการที่เธอแสดงออกในช่วงเวลานั้นว่ายังมีเพื่อนบ้านมาเยี่ยมและให้กำลังใจไม่ได้ถูกทอดทิ้งไปเสียเลยทีเดียว

และแล้วอีกไม่นาน ประมาณเกือบสองทุ่ม เสียงรถมอเตอร์ไซด์ที่มีชายร่างสูงใหญ่ วัย 57 ปีพุ่งทางเกวียนสวนสวนเสื้อแขนยาวสีดำอยู่ในสภาพเปียกฝน สวมหมวก ผ้าขาวม้ามัดเอว เขาขับรถมาจอดที่ใต้ถุนบ้านพร้อมกับหัวถุงมีปลาช่อนตัวเล็กๆ 1 ตัว พร้อมด้วยผักพวยหนึ่งกำ ฉันทามชายชราผู้นั้นว่า“**ลุงไปหาปลามาหรือ**” ลุงเขาตอบว่า “**ลุงไปหาปลาได้แค่ตัวเดียวปลาไม่ค่อยกินเบ็ดเพราะฝนมันตกหนัก** “ ฉันทายืนเสียงหัวเราะก๊ากๆดังขึ้น และเห็นรอยยิ้มอันสดใส บ่งบอกว่าจะมีความสุขมาก ของหญิงชราที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ฉันทอมองเห็นได้อย่างชัดเจน เสมือนว่าคนที่เธอรอคอยมานานแสนนานได้มาหาเธอแล้ว

ลุงสุขรีบเดินเข้าไปแล้วเปิดมุ้งเข้าไปหาภรรยาของเขาและเปล่งเสียงออกมาอย่างนุ่มนวลว่า “**เป็นยังงัยหัวข้าวมากไหมหาปลาก็ไม่ค่อยได้ ได้ปลาช่อนตัวเดียว รอสักครู่หนึ่งเดี๋ยวก็จะได้กินแล้ว อดทนอีกหน่อยนะ**” พุดไปพร้อมกับเอื้อมมือไปจับที่ตัวภรรยาอย่างทะนุถนอม และหยิบผ้ามาห่มให้ แล้วเขาก็เดินเข้าไปในห้องครัว

ลุงสุขใช้มีดตัดตรงเท้าฟองน้ำเป็นชิ้นเท่าหัวแม่มือเพื่อเป็นเชื้อไฟ แล้วจุดไม้ขีดไฟก่อไฟที่เตาเพื่อย่างปลาตัวที่หามาได้ ระหว่างรอเขาก็นำข้าวที่แชไว้ในหม้อไปหนึ่งที่เตาแก๊สแล้วจึงนำพริกประมาณ 5 – 10 เม็ดมาโขลกเพื่อตำน้ำพริกจนละเอียดเหยาะน้ำปลาลงพอประมาณ ฉันทั่งอยู่ข้างๆป้าขึ้นได้กลิ่นปลาที่ย่างอยู่บนเตาไฟ กลิ่นเริ่มหอมกรุ่น ฉันทเริ่มได้ยินเสียงดังจ๊อก ๆ พอเพ่งพิจารณาดู เอ๊ะมันเป็นเสียงท้อของป้าขึ้นเขาร้องนั่นเอง คงหิวมากจริงๆ

แล้วอีกสักพักลุงสุขก็นำอาหารที่สำเร็จมาป้อนภรรยาของเขา สองมือของลุงสุขป้อนข้าวไป และลุงสุขก็พุดไปคุยไปหัวเราะไป สักพักเธอก็ส่ายหน้าแสดงว่าอิ่มพอดี ลุงสุขก็เอื้อมมือหยิบเอาแก้วน้ำที่วางอยู่ข้างๆ มาป้อนเธอจนอิ่มหน้าสำราญ แล้วก็หยิบไม้จิ้มฟันมาบอกเธอว่าอย่าปากขึ้นจะจิ้มฟันให้ เขาทำให้อย่างนุ่มนวล

หลังจากนั้นก็เช็ดตัวให้เปลี่ยนเสื้อผ้าตัวใหม่เรียบร้อย เปิดโทรทัศน์ให้ดูข่าวดูละครต่อไป แล้วนำเสื้อผ้าไปซักให้โดยไม่รังเกียจ ถ้าในขณะนั้นใครเห็นก็คงคิดว่าเขาทั้งคู่คงมีความสุขพอสมควร แต่ในความรู้สึกของสามีภรรยาคู่นี้ ไม่มีใครสามารถหยั่งรู้ได้เลยว่าในสภาพที่เป็นอยู่ของเขานั้น มีความรู้สึกอย่างไร ความทุกข์ความยากหรือมีความสุขของทั้งคู่จะมีความหมายอย่างไรนั้น ไม่มีใครอาจหยั่งรู้ได้เลย

ฉันทเคยถามลุงสุขว่า “แต่ก่อนลุงมีเงินเยอะแยะเมื่อเทียบกับตอนนี้ลุงคิดอย่างไร” ลุงสุขเขาตอบว่าลุงไม่คิดอะไรแล้ว มีอย่างไรก็ใช้อย่างนั้นหมดแล้วก็หมดไป ” ฉันทถามต่อ “แล้วกับป้าขึ้น ลุงคิดจะหนีไปจากป้าเขาหรือเปล่าลุง” ลุงสุขตอบว่า “มันไม่มีใครอีกแล้วต้องอยู่ด้วยกัน จนวันตายจากกันไปข้างใดข้างหนึ่ง ไม่รู้ว่าใครจะตายก่อนกันนะ”

ฉันรีบถามต่อ “ทำไมลุงสุขไม่หนี” ลุงสุขตอบว่า “ไม่หนีหรือกวนชาวบ้านเขาจะหนีหาเห็นมัย ตาโผนที่ทิ้งยายสาไปตอนเมียไม่สบายชาวบ้านเขายังว่าให้เลย “ ตาโผนคือสามียายสาชายวัย 72 ปีที่ภรรยาป่วยเป็นมะเร็งที่กระดูกแล้วหนีไปบวชทั้ง ๆ ที่ไม่เคยมีเรื่องทะเลาะกันมาก่อนหน้านี้ ทั้งให้ยายสาอยู่คนเดียวไม่มีใครดูแล น้องสาวของยายสาเป็นคนดูแลแทน ลุงสุขเขาก็จะชอบพูดให้ตาโผนบ่อย ๆ ว่า“พอเมียป่วยแล้วหนีไปไม่มีความรับผิดชอบและไม่มีความเป็นลูกผู้ชายเลย ยามเหงาไม่ยากเห็นยามเหม็นไม่ยากดูคนแบบนี้ชาวบ้านเขาไม่นับถือหรอก”

ฉันถามลุงสุขอีกว่า “แล้วทุกวันนี้ลุงกินเหล้าหรือเปล่า” ลุงบอกว่า “ลุงเลิกแล้ว” ทำไมลุง “ลุงไม่กินเฉย ๆ แต่เพื่อนมาถ้าเขาขอกินเหล้าลุงก็จะซื้อให้แต่ลุงจะไม่กิน” ลุงสุขชี้ให้ดูขวดเหล้าขาวที่เหลืออยู่ประมาณครึ่งขวดที่ตั้งแอบไว้ข้างฝาบ้าน “นั่นไงหมีเขามาหาลุงไปซื้อมาให้เขากิน เขากินคนเดียวไม่หมดลุงเลยเก็บเอาไว้เวลาเขามาคราวหน้าหรือมีใครมาหาลุงก็เอามาให้เขากินอีก” ฉันรีบถามไป“ลุงเลิกเหล้าได้ยังไง”ลุงสุขตอบว่า “อยากเลิกก็เลิกเลยมันอยู่ที่ใจ” ฉันถามต่อว่า“หากป่าไม่มีลุงจะกินเหล้าไหมลุง” ลุงตอบว่า “อยากกินก็กิน ไม่อยากก็ไม่กิน ”

ฉันถามลุงว่า “แล้วลุงจะมีเมียใหม่ไหมลุง” ลุงตอบว่า “ ป่าขึ้นแกบอกว่ตอนนี้อย่างยังไม่ตายดูแลกันไปก่อน เวลาป่าตายแล้วค่อยมีเมียใหม่” ลุงคิดยังไง “ลุงทิ้งป่าไปไม่ได้หรอกกลัวเขาว่่าไม่มีความรับผิดชอบ” เดี่ยวเสียชื่อนักเลงหมดเลย

ลุงสุขเล่าให้ฟังว่า สาวแม่หม้าย ที่ ชื่อ “ นัน ” เป็นคนหน้าตาขี้น้ำขี้เหล่ตัวดำ อ้วนและพูดติดอ่างผมสีแดงแซมด้วยผมหงอกเล็กน้อย มาชอบลุงแต่ลุงไม่สนหรือถ้าเป็นคนนี้ ลุงขออยู่คนเดียวไปตลอดชีวิตดีกว่า เห็นว่าแก่แล้วลุงก็เลือกเหมือนกัน

ลุงคิดว่าผู้หญิงลุงพอหาได้นะถ้าอยากมีเมียใหม่ “ แต่ลุงไม่มีเมียใหม่หรือถ้าตราบใดยังมีป่าขึ้นอยู่สงสารแก ทั้งเมียพิการไปมันเสียศักดิ์ศรีนักเลง “ ฉันถามซ้ำอีก “ ถ้าป่าไม่มีลุงจะมีเมียใหม่ไหม ” ลุงสุขตอบว่า “ ถ้าไม่แก่มากก็มีไม่แน่ ก็คนมันเคยดีก็เคยมีแฟนเยอะก็ต้องรักษาความเจ้าชู้เอาไว้หน่อย “ ลุงเขาพูดไปหัวเราะไปยังแสดงให้เห็นว่า ยังไงก็ยังมีความเป็นนักเลงอยู่วันยังค่ำ

ประมาณปลายปี พ.ศ. 2548 เลือกลับเป็นคนที่ยันทำงานมากขึ้นได้ เขาไปทำงานต่างจังหวัดหาเงินส่งมาให้พ่อ และเริ่มสร้างบ้านใหม่อีก 1 หลัง (แทนหลังเดิมที่เขาเคยขายไปก่อนไปทำงานต่างจังหวัด) และยังส่งเงินมาให้พ่อแม่เขาเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว ลุงสุขยังเคยเล่าให้ฟังว่า เสื่อไปทำงานที่ต่างจังหวัดเจ้านายจะยกให้เสื่อเป็นหัวหน้ากลุ่มคนงาน บางวันเสื่อก็จะซื้อหมูมาฆ่าแบ่งกันกินเลี้ยงสังสรรค์กันอยู่บ่อย ๆ

สงกรานต์ทุกปีเสือกก็จะขึ้นมาเยี่ยมบ้านเอาเงินมาสร้างบ้านต่อให้เสร็จ เสือกกลับบ้านช่วงสงกรานต์เขาพูดกับแม่ว่า “แม่ แม่ ต่อไปให้ผมจะเป็นคนแล้วนะแม่” เสือกก็จะทำอาหารให้แมกิน เช็ดตัว เปลี่ยนเสื้อผ้าให้ ทำให้ป้าชื่นมีความสุขมีสีหน้ายิ้มแย้ม เบิกบาน ไม่มีความกังวลใด ๆ เลย

ลุงสุขบอกว่าเสือกพูดกับลุงว่าเสือกไปนานแล้วจะเก็บเงินซื้อรถยนต์เฒ่าขายของเหมือนต๋อยและสน แล้วเสือกจะหาเงินขึ้นมาสร้างบ้านให้เสร็จ คนอื่นทำได้เสือกก็ต้องทำได้ ลุงสุขพูดว่าสงสัยเสือกเขาคงคิดได้แล้ว เพราะโตขึ้นมากและเห็นคนอื่นเขาร่ำรวยไปมากมาย ลงเห็นลูกเป็นอย่างนี้ลุงก็ดีใจไปอีกเปาะหนึ่ง ป้าชื่นก็สบายใจมากยิ่งขึ้น

ส่วนลุงสุขก็เปลี่ยนไปจากเดิมที่ชอบกินเหล้า เมมาแล้วอาละวาด ทบตีภรรยา ชอบมีผู้หญิงมาติดพันหลอกเอาเงิน กลับเปลี่ยนเป็นคนที่ดีดูแลภรรยาเป็นอย่างดี พฤติกรรมเดิมลุงสุขเลิกกระทำ ขยันทำมาหากิน เลี้ยงหมู เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ หาปลาเพื่อขายและเป็นอาหารในครอบครัว เพื่อนบ้านไม่ได้ยินเสียงทะเลาะทบตีกันเหมือน 4 ปี ที่ผ่านมาอีกเลย ลุงสุขจะห่วงหาอาทรป้าชื่น และให้ความรักความเอ็นดูกับเธอเป็นอย่างดี

เมื่อลุงสุขกลับตัวกลับใจแล้ว ทุกคนก็ให้อภัย ความขัดแย้งที่เคยเกิดขึ้นมาตั้งแต่ก่อนก็ให้มันผ่านไป คนที่อยู่รอบข้างไม่ว่าจะเป็นครูพิน ครอบครัวของน้ำเป่ ชุมชนและสังคมที่อยู่รอบข้างก็ให้อภัยไม่ถือโทษโกรธเคืองแต่อย่างใด และทุกคนก็กลับมาให้การยอมรับ ไปมาหาสู่พบปะพูดคุยถามไถ่ข่าวคราวกับลุงสุขป้าชื่นและคนในครอบครัวอีกเหมือนเดิม

ครูพิน : เปลี่ยนความรุนแรงเป็นมิตรภาพในการเยียวยา

ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวของลุงสุข กับครอบครัวของครูพินก็เริ่มกลับมาดีขึ้นอีกครั้ง และเป็นครอบครัวหนึ่งที่มีความมีน้ำใจไมตรีกับครอบครัวของลุงสุขโดยไม่รังเกียจ และให้ความสงสารที่เห็นร่างกายของเธอพิการลื้มเรื่องขัดแย้งที่เคยมีต่อกันมาก่อนไปหมด สนใจถามไถ่ความเป็นอยู่เนื่องนิตย์ ได้ข่าวปลาอาหารก็เอาไปแบ่งปันซึ่งกันและกันจนเป็นที่เคยชินและห่วงหาอาทรกันอย่างไม่เคยคาดคิดมาก่อน จนทำให้ฉันเองก็แปลกใจอยู่ไม่น้อย

ทลายรั้วล้อมบ้าน: เปิดพรมแดนปิดกั้นความผูกพัน

และแล้วรั้วบ้านที่ครูพินเคยสร้างอย่างมั่นคงมีลวดหนามปิดกั้นระหว่างครอบครัวทั้งสองก็เริ่มลดลงทีละชั้น ๆ ชั้นแรกครูพินและลุงสุขจะช่วยกันจัดตะปูที่ยึดลวดหนามเส้นที่สามออกทั้งสองข้าง แล้วปลดลวดหนามเส้นที่สามออกพอให้เขาลอดไปมาหากันได้ทุกวัน บางวันก็ไปกินข้าวเข้าข้างกินข้าวเย็นบ้าง

ต่อมาอีกสองเดือนพวกเขาเริ่มปลดลวดหนามเส้นที่สี่และเส้นที่ห้าออก เวลาไปมาหาสู่กันก็จะข้ามไปโดยไม่ต้องลอด อยู่มาอีกไม่ถึงเดือนลวดหนามที่เหลืออีกสองเส้นก็ถูกปลดลงไปแล้วโดยไม่รู้ตัวและมีไม้กระดานหนึ่งแผ่นมาวางทับเส้นลวดหนามเอาไว้ เพราะเขากลัวว่าจะเป็นอันตราย

พออีกต่อมาอีกไม่นานครูพินบอกว่าลวดหนามเอาให้ลุงสุขเขาไปซังกิโลขายให้คนรับซื้อของเก่าแล้ว และในที่สุดทั้งคู่ก็พากันขุดเสาปูนที่ใช้ทำรั้วลวดหนามนั้นเอาออกไปจนหมดไม่มีอะไรเหลืออยู่เลย เขาบอกว่ามันเกาะเกาะไปมาไม่สะดวก และลุงสุขเขาก็เดินผ่านไปผ่านมาทุกวัน ซี่รถมอเตอร์ไซด์ผ่านไปตลาดตอนเช้า

ทุกวันนี้ลูกหลานและชาวบ้านเวลาพวกเขาจะมาหาป่าขึ้นก็จะเดินลัดผ่านมาที่บ้านของครูพินกันหมดเลยเพราะมันใกล้กว่าเดินอ้อมไปทางบ้านของน้ำเป ครูพินชอบพูดเสมอว่า **“ทุกวันนี้เรามีรั้วเดินได้มีรั้วพูดได้ และมีรั้วเฝ้าบ้านได้ปกป้องโจรขโมยได้ คือลุงสุขเราปลอดภัยแล้วรั้วบ้านก็ไม่มี ความหมายเท่ามีคนมาช่วยเป็นหูเป็นตาให้”**

ทุกวันนี้ครูพินจะไปมาหาสู่อยู่เป็นประจำช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เวลาครูพินไปอบรมลุงสุขก็ช่วยเหลือยืมหมูเลี้ยงไก่ให้ และดูแลความปลอดภัยบ้านให้อยู่เสมอ มีปู ปลา กุ้ง หอย นก หนู ที่ลงไปหามาได้ก็จะเอามาแบ่งปันกันกินอยู่เป็นประจำ บางวันก็พากันไปหาปลาด้วยกัน บางวันก็ไปต่อนกเขาเนื่องจากลุงสุขมีความเชี่ยวชาญในการต่อนก

ครูพินก็ได้เรียนรู้ภูมิปัญญากับลุงสุขไปด้วย เทียวไปมาหาสู่กินข้าวด้วยกับอยู่เป็นประจำ ทำให้เกิดความผูกพันกันมากขึ้นทุกวันเปรียบเสมือนเป็นญาติที่แท้จริงกันเลยทีเดียว

ฉันเคยถามป่าขึ้นว่า **“ ป่าป่าตอนนี้เป็นอย่างไร ”** ป่าขึ้นเขาตอบว่า **“ ป่ามีความสุขแล้วดีกว่าแต่ก่อนเยอะเลย ตอนนี้เป็นสบายใจมาก ป่าไม่ต้องคิดมากมายเหมือนแต่ก่อน และมีครูพินนี้แหละที่เทียวไปมาหาสู่เยี่ยมยามถามไถ่ป่าเป็นประจำ ”**

การใช้ชีวิตร่วมกันด้วยการสร้างความรักความผูกพันเคารพในสิทธิและความเป็นอิสระ ส่วนบุคคล มีน้ำใจช่วยเหลือเอื้ออาทร ร่วมพักผ่อนหย่อนใจและเสริมสร้างประชาธิปไตยในบ้าน รวมทั้งพัฒนาจิตใจของตนด้วยการฝึกเข้าใจจิตใจของกันและกัน ฝึกการรู้จักให้อภัยและยอมรับ เป็นการเยียวยาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวที่ดีที่สุดอย่างหนึ่ง อย่างกรณีที่ลุงสุขได้ปฏิบัติกับป่าขึ้น และครอบครัวของคนรอบข้าง เช่นครอบครัวของครูพิน ตลอดทั้งชุมชน สังคมสิ่งแวดล้อมที่ทำให้ความรุนแรงเปลี่ยนแปลงจากวิกฤตอันร้ายแรง ให้คลี่คลายลงได้ และทุกคนให้การยอมรับได้

จากเดิมป่าขึ้นจะอยู่แต่บนบ้านไม่ออกมาภายนอกบ้านเลย ทุกวันนี้ลุงสุขจะอุ้มพาป่าขึ้นลงมานอนอยู่ที่แคร่ใต้ถุนบ้านทุกวัน และบางวันก็จะพาป่าขึ้นนั่งรถเข็นไปเที่ยวตามบ้านของน้ำสี น้ำเป บ่อยขึ้น มีคนมาเยี่ยมป่าขึ้นมากขึ้น ลุงสุขไม่อยู่ก็จะมีคนมาป้อนข้าวแทน แต่ก่อนฉันเองก็ไม่ค่อยได้ไปมาหาสู่กับครอบครัวมากนัก เนื่องจากต้องรีบไปทำงานที่ต่างอำเภอ พอช่วงต่อมา หลังจากที่ฉันย้ายกลับมาจากอำเภอนาคู เมื่อปลายปี พ.ศ. 2548 ฉันและครูพินจะไปมาหาสู่กันเกือบทุกวัน

เวลาไปประชุมที่อำเภอก็ซื้อขนมหรืออาหารมาฝาก วันเสาร์วันอาทิตย์หรือมีเวลาว่างก็ไปพูดคุยด้วยอยู่บ่อย ๆ หรือไม่ได้ไปที่บ้านก็จะเดินขึ้นไปบนบ้านแล้วเรียกป้าขึ้นดังๆ เธอก็จะเปล่งเสียงขานรับออกมาดังลั่น บ่งบอกถึงมีการถามไถ่ข่าวคราวกันอยู่เรื่อย ๆ ทำให้เกิดความผูกพันต่อกันและกันมากยิ่งขึ้น ทำให้ฉันเริ่มเข้าใจและสื่อสารกับป้าขึ้นได้ดีขึ้นเข้าใจเท่าที่เธอแสดงออก เข้าใจความต้องการของเธอเวลาเธอพูดซึ่งแต่ก่อนฟังไม่ค่อยได้ความ เดี่ยวนี้ฉันและครูพินสามารถสื่อสารภาษา与她ได้โดยไม่มีอุปสรรคใดๆ

ป้าขึ้นเองก็จะมีอารมณ์ดีขึ้นเมื่อฉันและครูพินไปหาเธอ เธอรู้สึกเป็นกันเองมากขึ้นและเริ่มอยากพูดคุยกับฉันบ่อย ๆ แม้ว่าพูดไม่ค่อยชัดถ้อยชัดคำแต่ความจำและการได้ยินของเธอยังดีมาก เวลาฉันพูดหยอกล้อหรือเล่าข่าวขึ้นเธอจะอารมณ์ดีและหัวเราะอย่างมีความสุข ฉันแนะนำให้ลุงสุพาเธอฝึกหัดพูดคุยบ่อย ๆ เพื่อจะได้พูดได้ชัดเจนขึ้นเรื่อย ๆ และแนะนำให้ลุงสุพาเธอฝึกพูดหรือบริหารกล้ามเนื้อด้วยการเป่าลูกโป่งหรือเป่าปากบ่อย ๆ กล้ามเนื้อต่างๆ จะได้แข็งแรงขึ้น

พอนานๆ เข้า ฉันเริ่มเห็นความเปลี่ยนแปลงของป้าขึ้น เธอพูดได้หลายพยางค์หลายประโยคและมีความชัดเจนมากขึ้น ทำให้ฉันเริ่มเข้าใจและสื่อสารกับเธอได้ดีขึ้น เข้าใจกิริยาท่าทางที่เธอแสดงออก เข้าใจความต้องการของเธอเวลาเธอพูดมากขึ้นเรื่อยๆ แตกต่างจากแต่ก่อนฟังไม่ค่อยรู้เรื่องและจับใจความไม่ค่อยได้ เธอเองก็พูดคุยกับฉันได้หลายเรื่องไม่ว่าจะเป็นเรื่องของลูกชายที่ไปทำงานที่ต่างจังหวัดหรือเรื่องที่ลุงสุพาไปไหนมาไหนเขาก็จะเล่าให้ฟังอยู่บ่อย ๆ

ฉันแนะนำเรื่องการปฏิบัติตัวและการบริหารร่างกายเขาก็อยากทำตามและบอกลุงสุพาให้ช่วยพาเธอบริหารร่างกาย เพื่อเธอจะเดินได้และช่วยเหลือตัวเองได้บ้าง ร่างกายของเธอก็เริ่มแข็งแรงขึ้นสามารถนั่งได้และพอนั่งไปนานๆเธอก็สามารถเอนตัวนอนลงเองได้ จับอาหารเข้าปากได้บ้างแล้ว เธอพูดกับฉันว่าเธอเองยังมีความหวังว่าจะเดินได้ เพราะร่างกายเริ่มมีเรี่ยวแรงมากขึ้น ทำให้ฉันไปให้กำลังใจเธออยู่เป็นประจำ

ฉันชอบไปถ่ายรูปให้เธอกับรูปของลุงสุพา ขณะที่ลุงสุพาปฏิบัติกับเธอ และมักบอกว่าจะเอาไปให้คุณหมอโกมาตรและอาจารย์ที่กรุงเทพฯ ได้ดูเวลาฉันไปอบรมฯ ฉันเล่าเรื่องราวของลุงที่ดูแลเมียเป็นอย่างดีให้คุณหมอฟังท่านยังชมเลยว่า “ แหมดีจังเลยคนแบบนี้หาได้ยาก” แม้แต่อาจารย์ก้องอาจารย์เอและอาจารย์มดก็ยังพูดเลยว่า”อยากตามไปดูถึงที่บ้าน “

ในใจฉันจะพยายามพูดกับลุงสุพาอยู่เสมอเพื่อเป็นการชื่นชมที่เขาปฏิบัติกับเมียได้เป็นอย่างดี ทำให้มีความรู้สึกว่ามีคนชื่นชมอยู่มากมาย จะได้มีกำลังใจทำดีกับเมียต่อไป ทำให้เธอดีใจและก็จะบอกให้ฉันถ่ายรูปของเธอได้เลย

ทุกวันนี้เธอมีความสุขที่ได้ถ่ายรูป เธอจะยิ้มและหัวเราะอย่างสดใสเธอชอบพูดว่า “เอาไปออกโทรทัศน์รายการคนค้นตนหรือน้ำพทัย” พอพูดเสร็จก็หัวเราะกันทั้งเธอฉัน และลุงสุข ฉันจะบอกทุกครั้งว่าจะเอาไปให้อาจารย์หมอที่กระทรวงดูเป็นช่วง ๆ เวลาฉันไปอบรมวิจัย ฉันยังได้บอกและขออนุญาตลุงสุขและป้าชื่นว่า ฉันขอนำเอาข้อมูลที่ได้พบเห็นไปเสนอต่อชุมชนอื่น ๆ

ฉันถามลุงสุขว่า “อีกไม่นานฉันก็จะเอาไปนำเสนอที่กรุงเทพฯ หากฉันเอาประวัติของลุงไปฉายให้คนอื่นดูลุงจะหวงหรืออย่างไรไหม เพื่อว่าเขาจะได้ทำอย่างลุงบ้าง ลุงจะอายคนอื่นไหมและจะอนุญาตหรือเปล่า ” ลุงสุขก็จะบอกว่า “เอาไปได้เลยไม่เป็นไรหรอกในเมื่อมันเป็นความจริงของชีวิตของลุงไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้หรอก”

ช่วงแรก ๆ ที่ฉันไปถ่ายรูปให้ก็มักจะให้ถ่ายได้แต่ตอนที่ปฏิบัติปกติธรรมดา หากจะถ่ายตอนอาบน้ำแต่งตัวเช็ดตัวเปลี่ยนเสื้อผ้าก็จะไม่ให้ถ่ายเพราะอาย และเป็นเรื่องที่ลูกผู้ชายคนอีสาน ที่ไม่อยากให้ใครเห็นการปฏิบัติกับภรรยา เพราะถือว่าลูกผู้ชายต้องมีศักดิ์ศรีเมียต้องปฏิบัติต่อสามีก่อน แต่พอมาชั่วหลัง ๆ ฉันไปมาหาสู่จนเกิดความเคยชินสนิทสนมเป็นกันเองมากขึ้น เมื่อฉันอธิบายให้ฟังถึงเหตุผลว่าจะเอารูปไปให้คุณหมอ ดู ขอถ่ายขณะอาบน้ำให้ป้าชื่นหรือตอนที่เอาป้าชื่นขึ้นขึ้นบันหลัง และหลาย ๆ อย่างซึ่งแม้แต่ฉันเองก็ยังเขิน ๆ ลุงและป้าก็ยอมให้ถ่ายได้ ลุงสุขพูดว่า “ถ้าลุงไม่ทำก็ไม่มีใครจะทำให้ป้าคนเราเกิดมาร่วมกันแล้วต้องร่วมทั้งทุกข์และร่วมสุขไปพร้อม ๆ กัน ”

ฉันมองว่าการที่เราบอกเหตุผลในการศึกษา และบอกว่าจะเก็บข้อมูลไปทำไม หรือจะนำข้อมูลส่วนบุคคลไปนำเสนอที่ไหนอย่างไร เจ้าของข้อมูลเขาจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และทำให้เราได้ข้อมูลที่เป็นความจริง การที่เราเข้าถึงประชาชนที่เราทำงานด้วยจะเป็นศิลปะในการทำงานอย่างหนึ่งที่ทำให้เราได้ทั้งความเป็นกันเองความไว้วางใจ ในที่สุดเราก็จะได้ใจ และเราจะได้ใจเขาตามมาเป็นเสมือนคนในครอบครัวในที่สุด และจะเป็นมิตรกันอย่างจงรักภักดีตลอดไป หากเราปฏิบัติเช่นนี้กับคนทุกคนก็จะสร้างความเป็นมิตรไปตลอด และทำให้เราเต็มเปี่ยมไปด้วยบารมีหรือทำให้เกิดบารมีตามมามากมาย เสมือนคำกล่าวที่ว่า “ถึงแม้มีเงินร้อยล้านก็ยังไม่รวยเท่าผู้มีมิตรที่ดีร้อยคน ”

ซึ่งมีความสอดคล้องกับ นายแพทย์โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ ที่กล่าวไว้ว่าในการทำงานแบบเข้าหาชุมชนเพื่อให้ความรู้ทางด้านสาธารณสุข ซึ่งงานเหล่านี้จะให้ผลทางอ้อมในการจัดการความขัดแย้งหากเกิดขึ้นในอนาคต เนื่องจากเกิดความคุ้นเคยและรู้จักชุมชนเป็นอย่างดี จะช่วยในการสื่อสารกับคนไข้ รวมทั้งเข้าถึงวัฒนธรรมของชุมชนได้ดี การทำงานเชิงรุกจึงเป็นแนวทางการทำงานในการแก้ไขและป้องกันปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงไม่ให้เกิดซ้ำอีก (โกมาตรและคณะ 2550: 155)

“ **พื้ม** ” อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เธอมักพูดเสมอว่า “ **ลุงสุขกลับตัวเป็นคนดีห่วงลูกห่วงเมีย ไม่กินเหล้าเมายาทำมาหากิน ไม่ทุบตีเมีย เป็นเพราะครูพิน** ” ฉันถามว่าเพราะอะไรถึงว่าอย่างนั้นละพื้ม “ **ก็มีครูพินไปมาหาสู่ทำให้ลุงแก่เป็นผู้เป็นคนขึ้นมา** ”

ส่วนฉันเองก็อยากให้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลช่วยเหลือป่าขึ้น จึงพยายามถ่ายภาพที่ลุงสุขดูแลป่าขึ้นป้อนข้าวป้อนน้ำเสนอผ่านพื้มอีกต่อหนึ่ง เพื่อให้เขาเอาเข้าเสนอต่อองค์การบริหารส่วนตำบลขอรับการช่วยเหลือ

เมื่อประมาณช่วงต้นปี พ.ศ. 2550 ผู้ใหญ่บ้านได้ส่งชื่อป่าขึ้นให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อพิจารณาเบี่ยยังชีพเป็นครั้งที่ 2 ซึ่งเคยเสนอชื่อครั้งที่ 1 ไปเมื่อปีที่แล้วคณะกรรมการพิจารณาแล้วไม่ผ่าน แต่ปรากฏว่าปีนี้ได้รับพิจารณา ทำให้ป่าขึ้นได้รับเบี่ยยังชีพสำหรับผู้พิการ เดือนละ 500 บาท

ส่วนผู้ใหญ่บ้านก็ส่งชื่อป่าขึ้นไปรับมอบสิ่งของเครื่องใช้ในครอบครัว ผ้าห่มเสื้อกันหนาวจากอำเภอหรือกรมประชาสงเคราะห์ เป็นต้น ส่วนลุงสุขก็มีเวลาพอช่วยเหลือชุมชนได้มากขึ้น มีกิจกรรมการพัฒนาในชุมชนลุงสุขก็จะไปช่วยอยู่บ่อย ๆ

ประมาณต้นเดือนกรกฎาคม ครูพินได้ป่วยด้วยโรคกระดูกผุ เดินไม่ได้ต้องเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลเป็นเวลาสามสัปดาห์ ฉันไปเฝ้าที่โรงพยาบาล ไม่มีใครดูแลบ้านและสัตว์เลี้ยง สิ่งของให้เลย ลุงสุขก็ทำหน้าที่เป็นภาระดูแลให้เป็นอย่างดี ไปเหมารถป้าแ่งไปเยี่ยมถึงโรงพยาบาล โทรถามอาการแทบทุกวัน เป็นห่วงเป็นใยกันและกัน เหมือนทั้งสองมีเยื่อใยห่วงหาอาทรต่อกันแบบตัดขาดไม่ได้เสมือนเป็นคนในครอบครัวเดียวกันไปแล้วโดยไม่รู้ตัว

เมื่อปลายเดือนกันยายน พ.ศ. 2550 ผู้ใหญ่บ้านได้ส่งลุงสุขไปฝึกอบรมหลักสูตรส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงกบตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่จังหวัดสกลนคร ในหมู่บ้านมีคนไปทั้งหมด 4 คน ลุงสุขเล่าว่า “ ดีมากเลยหมอเขาให้ไปดูที่สวย ๆ งาม ๆ เช่นสวนสัตว์ เวลานอนก็นอนโรงแรม ใครไม่ได้ไปเหมือนลุงจะเสียใจมาก ” ลุงบอกว่า “ เขาจะให้ลุงไปอีกประมาณปลายเดือนตุลาคม แต่ลุงคงไม่ไปเพราะเป็นห่วงป่าไม่มีคนดูแลไม่รู้ว่าจะป้อนข้าวป้อนน้ำ ”

ฉันได้มีโอกาสนี้ไปคุยกับป่าขึ้นและถามเธอว่า “ ป้าป้าตอนนี้ร่างกายป้าก็เป็นแบบนี้ป้าคิดอย่างไร ” เธอตอบว่า “ แต่ก่อนป้าก็สุขภาพนะแต่ไม่สบายใจ พอเดี๋ยวนี้ ป้าทุกข์กายก็จริงแต่ป้าก็สบายใจ ป้าไม่ต้องคิดอะไรมากเหมือนแต่ก่อนเลย แต่ก่อนป้าเที่ยวตามลุง เดี่ยวนี้ไม่ต้องตามอีกแล้วถึงเวลาลุงก็กลับมาเอง ”

อ้าวแล้วเงินทองสะป้า “ แต่ก่อนมีมากมายแต่ป้าไม่มีความสุขเลย เดี่ยวนี้หมดไม่เหลืออะไรแต่ป้าก็สบายใจกว่าเยอะ ” เพราะอะไรป้า “ ก็ไม่ต้องเที่ยวไปตามลุง สาว ๆ ก็ไม่มาล่อเอาเงินลุงอีกเพราะไม่มีเงินแล้ว ” ฉันถามต่อ “ ป้าตอนนี้กับแต่ก่อนป้าว่าอะไรดี ” เธอตอบและยิ้มนิด ๆ “ เดี่ยวนี้ดีกว่าป้าสบายใจดีไม่ต้องคิดอะไรมากมาย ป้ามีความสุขดี แต่ก่อนป้ามีแต่ความทุกข์ไม่เคยมีความสุขเลย ”

ป้าชื่นเล่าให้ฟังว่าป้าถามลุงสุขว่า **“เจ้าฮักข่อยบ่เต๋มา” (ลุงรักป้าไหม)** ลุงสุขตอบว่า **“บ่ฮักสิเฮ็ดนำสู้อย่างสู่นะบ่” (ถ้าไม่รักจะดูแลเอาใจใส่ป้าทำทุกอย่างให้หรือ)** ป้าชื่นพูดไปยิ้มไปหัวเราะดังขึ้นมา แสดงถึงมีความดีใจที่ลุงสุขตอบแบบนั้น

เธอบอกว่า “เธอเคยบอกมาให้ลุงมีเมียคนใหม่แต่ลุงบอกว่าไม่มีหรือถ้าป้ายังอยู่เพราะกลัวว่าเขาจะมาทำร้ายเธอลุงทนดูไม่ได้”

ทุกวันเสาร์และวันอาทิตย์ลุงสุขจะชอบไปดูมวยตั้ ฉันทถามลุงว่า “ลุงทำไมไปดูมวยตั้ละลุง” ลุงสุขตอบว่า “ก็คนมันเคยไปก็ต้องไปและไปเพื่อคลายเครียดอยู่แต่บ้านก็เหงาไปหาเพื่อนบ้าง” ฉันทถามป้าชื่นว่า “ป้าป้าลุงไปดูมวยป้าคิดอย่างไร”

ป้าตอบว่า “ให้ลุงไปเถอะแคว้นเสาร์อาทิตย์เองพอถึงเวลาลุงก็กลับมาและดูแลป้าเป็นอย่างดี” ป้าโกรธลุงไหม “ไม่โกรธหรือเปิดโอกาสให้ลุงเขาไปบ้าง” วันไหนที่ลุงสุขไปดูมวยตั้ ก็จะมีป้าแดงหรือป้าหนูหรือป้านางซึ่งเป็นพี่สาวของป้าชื่นก็จะเป็นคนมาป้อนข้าวป้อนน้ำแทน

ประมาณห้าโมงเย็นลุงสุขกลับมาจากไปดูมวยตั้ เขารับลงจากรถมอเตอร์ไซด์คู่ชีพแล้วเดินเข้าไปคุยกับป้าชื่นที่นอนรออยู่ในมุ้งครอบที่แคร่ใต้ถุนบ้าน เธอบอกลุงว่า “อยากกินผลไม้” ฉันทเห็นลุงสุขรีบเดินออกไปที่ถนนหน้าบ้านฉันทถามว่า “ลุงไปอะไร” ลุงตอบว่า “จะไปซื้อลำไยให้ป้าเขาบ่อยากกิน” พอกลับมาลุงสุขก็ป้อนข้าวและลำไยที่เธอชอบจนอิ่ม แล้วจับเธอขึ้นขี่หลังเพื่อพาขึ้นบนบ้านเพราะเย็นแล้ว อาบน้ำให้และเปลี่ยนเสื้อผ้าตัวใหม่แล้วก็พาเข้านอน

ฉันทถามป้าชื่นว่า “ป้าลุงทำทุกอย่างให้ป้านะทำอะไรบ้าง” ป้าชื่นตอบว่า “อาบน้ำ ล้างหน้าแปรงฟัน เวลาเข้าห้องน้ำก็ล้างก้นให้ ลุงไม่รังเกียจป้าเลย ป้อนข้าว ป้อนน้ำ” เธอพูดไปหัวเราะเสียงดัง เธอช่างมีความสุขเหลือเกิน ฉันทถามต่อ **“อ้าวป้าแล้วตอนกลางคืนลุงเขาดูแลป้าไหม”** ป้าตอบพร้อมยิ้มอย่างเหนียมอาย **“ลุงเขานอนข้าง ๆ ป้าถ้าหนาวมาก ๆ ลุงก็จะนอนใกล้เปียดกันและกอดป้าให้หายหนาว”** ฉันทักป้าต่อ **“แต่ก่อนลุงทำแบบนี้ไหมป้า”** ป้าพูดออกมาว่า **“แต่ก่อนลุงเขาไม่ทำกับป้าแบบนี้เลยแม้แต่ครั้งเดียว”**

ฉันทมองดูสีหน้าเธอแค้นแดงระเรื่อ ช่างอึดอัดและมีความสุขอย่างเหนือคำอธิบาย ถึงแม้ว่าสามีเธอเคยทำให้เจ็บปวด และไม่สบายใจมาก่อน หรือแม้ช่วงวันเสาร์อาทิตย์ลุงสุขจะไปดูมวยตั้ปล่อยให้เธออยู่บ้านคนเดียวบ้างแต่เธอก็ยังไม่คิดอะไร เธอคงลืมไปชั่วขณะถึงแม้ว่าตอนนี้ร่างกายเธออยู่ในสภาพที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ก็ตาม แต่สิ่งที่ดี ๆ ที่สามีเธอทำกับเธออยู่ทุกวันนี้มันช่างทำให้เธอจดจำและอยากเล่าแต่เรื่องราวที่ดี ๆ และเรื่องที่ทำให้เธอประทับใจให้ฉันทฟังอย่างตั้งอกตั้งใจ

ส่วนสถานื่อนามัยก็มอบรถเข็นให้หนึ่งคัน และลงพื้นที่เยี่ยมยามถามไถ่อยู่ประจำ ป้าชื่นเธอเล่าให้ฉันฟังว่า อสม.ก็มาตรวจเลือดหาเบาหวานให้ วัดความดันโลหิตให้ ตรวจมะเร็งเต้านม เมื่อต้นเดือนมกราคม 2551 “หมอแพรว” พยาบาลที่อยู่นามัยก็มา ตรวจมะเร็งปากมดลูกให้ถึงบ้านเลย ป้าชื่นเล่าว่าหมอบอกว่าอีกหนึ่งเดือนผลถึงจะมา(ป้าชื่น เป็นกลุ่มเป้าหมายตรวจมะเร็งอายุ55 ปี)²²

หมอแพรวและทีมงานที่มาด้วยกันได้แนะนำป้าชื่นให้ยกแขนยกขาบ่อย ๆ จะได้ไม่ลีบ หรือจะได้แข็งแรงอาจจะเดินได้ในโอกาสต่อไป ป้าชื่นบอกว่าดีใจมาก นอกจากล่งสุขแล้วยังมี อีกหลายคนที่คอยมาช่วยดูแลสุขภาพให้เธอ เธอไม่ได้ถูกสังคมทอดทิ้งอีกแล้วภาคภูมิใจจริง ๆ

ถึงแม้ว่าครอบครัวของเขาอาจจะฐานะไม่ดีเหมือนแต่ก่อน แต่เขาก็มีการยอมรับมี การเป็นอยู่อย่างสามัญชนธรรมดา ถ้าจะให้ประเมินสถานการณ์ในขณะนี้ ชีวิตครอบครัว ของเขาจะ มีความสุขมากกว่าครั้งที่เขายังมีชีวิตปกติเมื่อ 4 ปีที่ผ่านมา

พอถึงวันช่วงวันสงกรานต์หรือวันแม่ ลูก ๆ กลับบ้านมาเยี่ยมแม่ ซื่อของมาฝาก ป้าชื่นก็จะมีความสุขมากยิ้มหัวเราะเสียงดังกึก ๆ เจ้าลูกชายเขาพูดว่า “แม่ยิ้มออกเสียที่ ตั้งแต่ตอนเป็นคนปกติไม่เคยเห็นแม่ยิ้มหรือหัวเราะเลย ”

ทั้งที่สภาพร่างกายเปลี่ยนไป มีความพิการทางร่างกาย แต่จิตใจไม่ได้พิการ ตามไปด้วย เพราะตอนนี้ลูก ๆ ทุกคนกลับเป็นคนดีมีความมานะตั้งใจทำงานเพื่อหารายได้ มาเลี้ยงครอบครัว และมีความกตัญญูต่อแม่เป็นที่พอใจของแม่ ป้าชื่นจึงเป็นจุดรวมใจของทุก ๆ คน และในที่สุด ป้าชื่นกับล่งสุขจึงดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้ ไม่มีความขัดแย้งและความ รุนแรงเหมือนแต่ก่อนอีกเลย

จากเหตุการณ์ของครอบครัวล่งสุขจะเห็นได้ว่า ความรุนแรงในครอบครัว เป็น เรื่องทางสังคมวัฒนธรรม ชุมชน คนรอบข้าง สังคมและสิ่งแวดล้อม ต้องมีส่วนร่วม ในการเยียวยาแก้ไขให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นได้

ความรุนแรงในครอบครัว หากเงื่อนไขของความรุนแรงมีการเปลี่ยนไป สังคม สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไป เงื่อนไขทางเศรษฐกิจเปลี่ยนไป รายได้ลดลง เพื่อนมาห้อม ล้อมน้อยลง ลดความฟุ้งเฟ้อ ไม่มีการกินเหล้าเมายา ทำให้ความรุนแรงลดลงและ ไม่เกิดซ้ำ เกิดความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น จนสามารถคลี่คลายเยียวยา รักษาความรุนแรงนั้นได้

²² กลุ่มเป้าหมายตรวจมะเร็งของกระทรวงสาธารณสุข ได้กำหนดกลุ่มอายุที่ต้องได้รับการตรวจคือ 35 40 45 50 55 60ปี.....และเว้นระยะการตรวจทุก 5 ปี

การที่ทุกคนให้ความสำคัญกับคนที่เจ็บป่วยถึงบ้าน จึงสอดคล้องกับคำกล่าวของ นายแพทย์โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ ที่ได้กล่าวในการประชุมวิชาการ Primary care ระดับประเทศครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 22 – 23 กุมภาพันธ์ 2550 ณ ศูนย์นิทรรศการและการประชุมไบเทค บางนาว่า “ งานบริการปฐมภูมิ เป็นศิลปะชั้นสูงของการเฝ้าระวังรักษาโรค ความเจ็บป่วย และความทุกข์ เพราะต้องผสมผสานทั้งศาสตร์และศิลป์ เน้นการมองแบบองค์รวม ไม่ใช่การรักษาร่างกายแบบเป็นเครื่องยนต์กลไก เป็นการดูแลสุขภาพในบริบทของครอบครัวและชุมชน จึงต้องผสมผสานทั้งความเข้าใจมิติทางสังคม วัฒนธรรม มีความละเอียดอ่อนและมีความเข้าใจความเป็นมนุษย์ จึงเป็นพลังเสริมของการทำงานบริการสุขภาพในชุมชน”

ในการจัดการกับความขัดแย้งและความรุนแรง อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ เพื่อความเข้าใจ ซึ่งในชีวิตจริง ไม่ได้เลือกข้างใดข้างหนึ่งโดยตลอด มักจะกระโดดไปกระโดดมาข้างหนึ่งเป็นการจัดการความขัดแย้งและความรุนแรงโดยใช้ความรุนแรงเข้าไปจัดการ ส่วนอีกข้างใช้สันติวิธี ทั้งสองข้างนี้มีจุดแข็งจุดอ่อนไม่เหมือนกัน (โกมาตรและคณะ 2550)

กลุ่มปัญหาความทุกข์ยากที่มนุษย์ต้องเผชิญ ซึ่งทั้งสาเหตุและผลที่ตามมา ทำให้เกิดความบาดเจ็บสูญเสียอย่างแสนสาหัส (devastating injuries) จากปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลถึงประสบการณ์ของมนุษย์(human experience) ความทุกข์ยากทางสังคม (social suffering) นั้นเกิดจากสิ่งที่การเมือง เศรษฐกิจ และอำนาจของสถาบันการกระทำต่อผู้คน จากรูปแบบการใช้ อำนาจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อปัญหาทางสังคม ภายใต้การจัดรูปแบบของความทุกข์ยากทางสังคม ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ถูกแบ่งแยกออกไปได้หลายๆ แง่มุม ทั้งที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ ระบบสวัสดิการสังคม ศีลธรรม และประเด็นทางศาสนา อาทิความระทมทุกข์ ความเจ็บปวด และความโหดร้าย (atrocities) ที่เกิดจากเงื่อนไขทางสุขภาพ ซึ่งอยู่ในสาระบบทางการเมืองและวัฒนธรรม เช่นเดียวกับความยากจนซึ่งเป็นปัจจัยเสี่ยงปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดการเสียสุขภาพ และเกิดความตาย หรือจะพูดอีกนัยหนึ่งว่า สุขภาพคือตัวชี้วัดทางสังคม(social indicator) และแท้จริงแล้วคือกระบวนการทางสังคมนั่นเอง (Kleinman 1997)

จากการที่ฉันได้สัมผัสกับเหตุการณ์จากประสบการณ์ของชีวิตของกรณีศึกษา บริบทของชุมชน และปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องมานานแสนนาน และสัมผัสมาโดยตลอดจึงทำให้มีข้อค้นพบบางอย่างที่เป็นสิ่งที่ตีมีเสน่ห์ และนำมาเสนอต่อสาธารณชนให้ได้รับทราบต่อไป ในตอนที่สี่

ส่วนที่สี่: บทสรุปและข้อเสนอแนะ

คนรอบข้าง ชุมชน สังคมสิ่งแวดล้อม: ตัวก่อให้เกิด คลื่นคลายและเยียวยาความรุนแรง

จากปรากฏการณ์ที่ฉันได้สัมผัสและพบเห็นเหตุการณ์มานาน และได้พบเห็นสภาพการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในชนบทแห่งหนึ่งของภาคอีสาน ที่ได้รับผลกระทบจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ระดับมหภาค จนทำให้วิถีชีวิตของคนเหล่านั้น ต้องปรับตัวแปรเปลี่ยนไปในลักษณะต่าง ๆ วิถีความเป็นอยู่ของชีวิตชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไป อาชีพที่คนในชุมชนมีหลากหลาย โครงสร้างของชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ภายใต้ความรุนแรงทางวัฒนธรรมและความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่ดำรงอยู่ โดยไม่ได้เป็นความรุนแรงในครอบครัวที่มองว่าเป็นผลมาจากปัญหาของปัจเจก แต่ส่วนหนึ่งยังเป็นผลมาจากความรุนแรงเชิงโครงสร้าง เช่น กรณีที่เสียดิตยาบ้า แล้วก่อปัญหาความรุนแรงกับพ่อและแม่

การที่มีนายทุนใช้ความได้เปรียบทางเศรษฐกิจ ระบบอำนาจเงินตรา “ถ้าต้องการเงินชักร่อนเพื่อมาสร้างบ้านหรือเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว ก็ต้องไปรับจ้างตัดอ้อยที่นครสวรรค์ ไปขับรถขายของเร่ในราคาเงินผ่อนให้กับคนงานถึงจังหวัดภูเก็ต หรือไปทำงานที่เมืองซาอุดีอาระเบีย” ซึ่งเป็นหนทางหนึ่งที่ชุมชนแห่งนี้เลือก และนิยมใช้ระบบเงินตราเข้ามามีบทบาทในสังคม มีการเอารัดเอาเปรียบ สร้างอิทธิพลและวัฒนธรรมนักเลงเพื่อปกป้องคุ้มครองภัยอันตรายแก่ตนเองและครอบครัว ก่อให้เกิดความรุนแรงขึ้นและมีผลกระทบต่อครอบครัว ชุมชน สังคมและเศรษฐกิจ

การระบาดของยาบ้าและการกินเหล้าเมายา มีความขัดแย้งในครอบครัวและชุมชนอยู่บ่อยๆ ทำให้เกิดภาวะความเครียดกับคนในครอบครัวและคนรอบข้าง จนทำให้หาทางแก้ไขปัญหามิได้ จนต้องตัดสินใจแก้ปัญหาโดยการผูกคอตายหรือกินยาฆ่าตัวตาย และสร้างภาระให้กับครอบครัวและสังคมต่อมาภายหลัง

ในกรณีชีวิตของครอบครัวลุงสุขและป้าชื่น ที่ผ่านมามีความทุกข์ความยาก จากเดิมเป็นคนปกติธรรมดา จนมาเป็นครอบครัวที่มีฐานะทางครอบครัวร่ำรวย เมื่อประสบกับความโหดร้ายรุนแรงมากเข้า จนกลายสภาพมาเป็นคนพิการคอยรับความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา ครอบครัวยากจนลง โดยคนในครอบครัว ชุมชน สังคมและ สิ่งแวดล้อมเองก็มีส่วนก่อให้เกิดความรุนแรงจนเกิดความทุกข์ความยากนี้ด้วย แต่สังคมเองก็มีส่วนเป็นอย่างมากในการช่วยคลื่นคลายเยียวยาให้บรรเทาลงและมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นได้เช่นกัน

กรณีของลุงสุขที่ถูกโครงสร้างทางสังคมบีบคั้น ภายใต้ความรุนแรงทางวัฒนธรรมและความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ทำให้เป็นคนมีอำนาจและมีอิทธิพล จนทำให้เขาเข้าไปในทางที่ผิด จึงทำให้ป้าชื่นผู้เป็นเมียต้องได้รับผลกระทบจนเป็นคนพิการ ทำให้ไม่สามารถทำงานได้ตามปกติ ส่งผลให้ชุมชนและสังคมตีตราว่า “เป็นคนทำให้เมียฆ่าตัวตาย”

แต่ชีวิตเขาถือว่ายังโชคดีที่มีคนรอบข้างที่เข้าใจและสงสาร คอยเยียวยาผสมผสานกับความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเขาทำให้กลับมาอยู่ในสังคมได้อย่างสามัญชนคนธรรมดา และยอมรับได้ของทุกคนที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม สิ่งแวดล้อมรอบข้าง

จากที่ชุมชนไม่เคยให้ความสนใจ และมองว่าเป็นเรื่องของครอบครัว และเป็นเรื่องปกติธรรมดา ครอบครัวต้องแก้ไขปัญหาเอง ชุมชนไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้อง แต่ชุมชน สังคมรอบข้างได้ให้ความสนใจและช่วยเหลือ โดยการให้ไปอบรม โครงการเลี้ยงกบตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้การช่วยเหลือด้านสวัสดิการ ป่าซิ่นก็ได้รับการช่วยเหลือเบี้ยยังชีพ และเครื่องอุปโภคบริโภคจากทางราชการ ทำให้เขามีดำเนินชีวิตอยู่ในชุมชนได้เช่นคนปกติทั่วไป และถ้าหากเงื่อนไขในการเกิดความรุนแรงเปลี่ยนแปลงไป เช่น เสื่อไปทำงานที่ถูกเก็บหางเหินจากการเสพยาบ้า ไม่มีเพื่อนจิ๊กโก๋ ก็ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนไป

หรือลงสุขเองเงื่อนไขทางเศรษฐกิจเปลี่ยนไป ไม่ได้ไปรับเหมาไถไร่ ทำให้รายได้ลดลง คนมาห้อมล้อมน้อยลง หรือไม่ได้หรือแสดงความเป็นนักเลงกับเพื่อนบ้าน หรือไม่มีโอกาสได้แสดงความโหดร้ายทารุณกับเมียเนื่องจากเป็นคนพิการ ทำร้ายเมียพิการเสียศักดิ์ศรี และไม่ได้ทุบตีกับเสื่อเพราะไปทำงานที่ต่างจังหวัด จึงทำให้พฤติกรรม ที่เคยรุนแรงก็ลดลง หรือไม่เกิดขึ้นซ้ำอีกเลย

จากกรณีศึกษาในครั้งนี้จะเห็นได้ว่าความรุนแรงในครอบครัว เกิดขึ้นภายใต้ความรุนแรงทางตรง ทางวัฒนธรรม และเชิงโครงสร้างทางสังคม ไม่ใช่เกิดขึ้นเพราะปัญหาปัจเจกส่วนบุคคลเท่านั้น ยังมีกลไกทางสังคมที่กว้างใหญ่เข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้อง ดังนั้นในการเยียวยารักษาความรุนแรงในครอบครัว จึงต้องใช้บทบาทของชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อมเข้ามามีส่วนร่วมเพราะเป็นเรื่องทางสังคมวัฒนธรรม และงานวิจัยชิ้นนี้ต้องการทำให้เห็นว่าไม่ใช่เป็นปัญหาเฉพาะภายในครอบครัว และไม่ใช่เรื่องปกติธรรมดาอย่างที่เคยเข้าใจกันมาตลอด ข้ายังมองว่าครอบครัวเองต้องแก้ไขปัญหานั้น แต่หากต้องการอยากให้ทุกคนมาความร่วมมือกันแก้ไข ป้องกันการเกิดซ้ำอีก โดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วมและให้การยอมรับ ไม่ตีตรา และอยากให้ทุกคนเห็นว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวสามารถป้องกันและแก้ไขได้

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสุขภาพสาธารณะ ที่อาจารย์สุรสม กฤษณะจุฑะ ที่กล่าวว่า “เมื่อมองดูเผินๆ แนวคิดสุขภาพสาธารณะจะดูเหมือนจะตรงกันข้ามกับสุขภาพของปัจเจกชน แต่ในความจริงแล้วทั้งคู่ไม่ได้มีความหมายตรงกันข้ามกันอย่างสิ้นเชิง หากแต่เป็นสองด้านของเหรียญเดียวกัน เพราะสุขภาพสาธารณะยังมีฐานคติที่ให้ความสำคัญกับปัจเจกชนอยู่มาก แม้เป้าหมายของสุขภาพสาธารณะจะไม่ได้อยู่ตรงที่ตัวปัจเจกชนอีกต่อไป แต่ได้เปลี่ยนมุมมองจากปัจเจกชนมาสู่การพิจารณาในระดับ “ประชากร”(Population) แทนคำกล่าวคือฐานคติของ

สุขภาพของปัจเจกชนอยู่ที่พฤติกรรมของแต่ละคน แต่สุขภาพสาธารณะกลับให้ความสนใจในปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อปัจเจกชน (สุรสม 2550:18)

และแนวคิดสุขภาพสาธารณะจึงเป็นการผสมผสานแนวคิดสองกระแสสำคัญคือ ประการแรก สุขภาพสาธารณะหมายถึงการปรับสภาพแวดล้อมภายนอกให้เอื้อต่อสุขภาพของปัจเจกชน ประการที่สอง สุขภาพของสาธารณะหมายถึงการจัดระบบบริการสาธารณสุขซึ่งสุขภาพในระดับระบบสังคม(Social)นั่นเอง (Turner:1995)

ดังนั้นในปัจจุบันแนวคิดในการดูแลสุขภาพของประชาชน ฉันจึงคิดว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องปรับสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนให้เกิดความสอดคล้องสมดุลและเอื้อต่อประชาชนในชุมชนแห่งนั้น นั่นหมายถึงคนภายในชุมชนเองต้องมีส่วนเกี่ยวข้องและรับผิดชอบในการจัดการระบบสุขภาพในชุมชนโดยระดมทุนที่มีอยู่เดิมในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นเป็นทุนทางปัญญา ทรัพยากร ภูมิปัญญาพื้นบ้านและอื่น ๆ ที่พอจัดการได้ โดยทุกฝ่ายรับผิดชอบร่วมกันและมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ เน้นการดูแลสุขภาพแบบพอเพียง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการดูแลสุขภาพไม่ปล่อยให้เป็นภาระของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดต่อไป

จากประสบการณ์ที่คนในครอบครัวของฉัน ครูพิณสามีของฉันเคยบ่นตอนที่ไปตรวจโรคที่โรงพยาบาลแห่งหนึ่งของรัฐ หมอถามอาการในขณะที่ไม่สนใจแม้ว่าโปรแกรมอะไรก็ไม่รู้ในจอคอมพิวเตอร์ ครูพิณกลับบ้านมาเขาถามว่า “มันวินิจฉัยโรคได้อย่างไรก็ไม่ทราบในเมื่อหมอไม่ได้ใส่ใจในการตรวจคนไข้เลย หมอไม่ได้สัมผัสตัวของเขาเลย หมอมีแต่ถามอาการ ดาก็มองที่หน้าจอ มือก็มัวแต่คลิกที่เมาท์”

ครูพิณเล่าว่า “พอสักพักหนึ่งหมอก็พิมพ์กระดาษออกมาแล้วบอกให้นำไปสั่งยาไปรับยาที่ห้องยานะ ที่แท้จริงแล้วเขาต้องการให้หมอตรวจโดยการจับต้องตัวหรือสัมผัสโดยตรงที่บริเวณมีอาการดูบ้างเล็กน้อยก็ยังดี จะได้อุ่นใจบ้าง แต่ถ้าใครไม่เข้าไปเป็นผู้ป่วยเองเราจะไม่มีวันเข้าใจ”

ฉันจึงอยากให้ทุกคนที่อยู่ในหน่วยบริการมองเห็นความมีคุณค่าของคนไข้ให้มากขึ้นกว่านี้ ควรบริการด้วยใจใสศรัทธา และใส่คุณค่าด้วยหัวใจของความเป็นมนุษย์ให้มากกว่านี้ ประชาชนจะได้รับประโยชน์มากขึ้นกว่าเดิม

และจากประสบการณ์อีกหนึ่งตัวอย่างที่ฉันอยากเล่า คือการดูแลทางด้านจิตใจก็มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าการใช้ยา มีความสำคัญควบคู่ไปกับการแพทย์ อย่างกรณีที่ฉันได้พบกับ **ห้องกอล์ฟ** อายุราวเก้าปีเธอชอบป่วยกระเสาะกระแสะอยู่บ่อยๆ ไปหาหมอเกือบทุกอาทิตย์ ด้วยอาการเวียนศีรษะ หน้ามืดตาลายคล้ายจะเป็นลม

ด้วยตัวเองเป็นหมอสมัยเก่า เลยได้ใช้จิตวิทยาผูกเธอเป็น”ลูกฮัก”²³ ของฉัน และจะให้ความรักใคร่เอ็นดูกับเธอ เวลาเธอเดินผ่านหน้าบ้านฉันไปโรงเรียนก็ถามไถ่อยู่บ่อยๆ ฉันบอกว่าเป็นลูกแม่หมอแล้วสุขภาพจะดีขึ้นเรื่อยๆ และทุกวันนี้เธอสุขภาพดีขึ้น ไม่ค่อยได้ไปหาหมออีกเลย แม่ของเธอรู้สึกดีใจ

จนในที่สุดเธอก็นำ”ห้องกอล์ฟ”พี่สาวของกอล์ฟและ”กบ”ลูกชายคนสุดท้องของเธามาผูกเป็นลูกฮักของฉันหมดทุกคนเลย เธอบอกว่าเป็นลูกฮักแม่หมอแล้วจะได้สุขภาพดี ดังนั้นการดูแลสุขภาพที่ได้ผลจึงต้องดูแลทั้งทางกาย จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อมและจิตวิญญาณควบคู่กันไปไม่ใช่รักษาด้วยยาแต่เพียงอย่างเดียว และบางกรณียาก็ไม่ได้มีความสำคัญในการรักษาเลย

ในฐานะที่ฉันเป็นคนที่ทำงานรันทุณคนยากคนจน อยากบอกว่า
ในการดูแลสุขภาพของชาวบ้านของพวกเราชาวคนทำงานในหน่วย
บริการปฐมภูมิ ควรทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง มองหลายด้านมอง
รอบด้าน และมองให้ทะลุด้าน เช่นเมื่อเราตั้งใจมองผ่านเหรียญไปอีก
ด้านจะทำให้เราได้พบเห็นสิ่งต่างๆอีกมากมายหลายด้าน ดังนั้นเมื่อ
ผู้ป่วยมารับบริการจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องมองให้เห็นทั้งไข้และ
เห็นทั้งคน นั้นหมายถึงการส่งผลในการรักษาที่เกิดคุณภาพมากกว่า
สนใจแต่ตัวเลขตัวหนังสือ น่าจะหันมาสนใจในตัวคนให้มากกว่านี้

การรายงานผลการศึกษา ที่เกี่ยวกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัว นำเสนอต่อชุมชนเพื่อได้รับทราบข้อมูลจึงมีความสำคัญมาก การนำเสนอสภาพปัญหา ผลกระทบ และวิธีการจัดการกับปัญหานั้นถือว่ามีความสำคัญต่อกระบวนการทำงานป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของชุมชน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจตระหนักถึงสภาพปัญหาเข้าถึงปัญหาที่แท้จริง หาทางแก้ไขได้ตรงจุด ไม่ได้โทษว่าเป็นความผิดของใครแต่ฝ่ายเดียว ตลอดจนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการแก้ไข เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและความสัมพันธ์ในครอบครัวให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น

²³ ผูกข้อมือเพื่อแสดงว่าเป็นลูกของตนแล้วจะให้ความผูกพันมอบความรักความเอ็นดูเหมือนลูกจริงๆ

จากการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ก่อให้เกิดการประสานความร่วมมือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถอดประสบการณ์ บทเรียนที่ดีและเหมาะสมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่นคนในครอบครัว ครอบครัวที่อยู่รอบข้าง หน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคประชาชน สภาพแวดล้อมด้านต่างๆ เพื่อนำมาพัฒนารูปแบบในการทำงานป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ไม่ให้เกิดขึ้นซ้ำๆได้อีกต่อไป โดยชุมชนเองต้องสามารถเป็นที่พึ่งในระดับต้นได้ และถ้ารุนแรงมากขึ้นเกินกว่าที่จะช่วยเยียวยาได้ก็สามารถส่งต่อไปยังหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องและมีความเชี่ยวชาญได้อย่างทันต่อเหตุการณ์

และหากเป็นไปได้ผู้ศึกษาอยากเสนอว่าควรมีการทำวิจัยเพื่อศึกษาให้ขยายวงกว้างออกไปอีก ว่ากรณีเช่นนี้ยังมีอีกหรือไม่อยู่ตรงไหนของเมืองไทยเพื่อที่จะได้ข้อมูลนำมาวางแผนในการดูแลสุขภาพของชุมชนได้ ตรงประเด็นตรงจุดและจะได้ดูแลสุขภาพไปพร้อมๆ กันทั้งด้านร่างกาย ทางจิตใจ ทางสังคม และจิตวิญญาณ

บรรณานุกรม

- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. (2548). หมวดสันติวิธีกับสุขภาพ : ความรุนแรงและสันติวิธีกับการจัดการความขัดแย้งในระบบบริการสุขภาพ. ใน โกมาตรและคณะ(บก.) การเรียนรู้สันติวิธีและการจัดการความขัดแย้งในระบบการแพทย์และสาธารณสุข. นนทบุรี: สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ.
- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ “ความรุนแรงและสันติวิธีกับการจัดการความขัดแย้งในระบบบริการสุขภาพ” ในพระไพศาล วิสาโล และคณะ. (2550). สุขภาพสังคม ความขัดแย้ง ความรุนแรงกับระบบสุขภาพ. นนทบุรี: สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ และคณะ หุตะแพทย์ แปล.(2529). พระไพศาล วิสาโล บรรณาธิการ แปล. ยีน ชาร์ป เขียน อำนาจและยุทธวิธีไร้ความรุนแรง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2533). ทำลายทางเลือก: ความรุนแรงและการไม่ใช้ความรุนแรง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2539). สันติทฤษฎี/วิถีวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2545). ความรุนแรง. ใน สันติศึกษา. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ “หมวดสันติวิธี” ใน พระไพศาล วิสาโล และคณะ. (2550) สุขภาพสังคม ความขัดแย้ง ความรุนแรงกับระบบสุขภาพ. นนทบุรี: สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ.
- ประเวศ วะสี. (2544). ทำสันติวิธีให้เป็นนโยบาย. ใน สันติวิธี : ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความมั่นคง กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2544). ขอเผยแพร่ประชาธิปไตยบ้าง. มติชนสุดสัปดาห์ 21. (2 เมษายน 2544) 47.
- ไพศาล วงศ์วรวิสิทธิ์ (2533). สร้างสันติด้วยมือเรา คู่มือสันติวิธีสำหรับนักปฏิบัติการไร้ความรุนแรง. กรุงเทพฯ: กลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อสังคม.

พระไพศาล วิสาโล และคณะ. (2550) *สันติ-สุขภาวะ สันติกับการจัดการความขัดแย้งในระบบสุขภาพ*. นนทบุรี: สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ.

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ และคณะ หุตะแพทย แปล.(2529). พระไพศาล วิสาโล บรรณาธิการ แปล. ยีน ชาร์ป เขียน *อำนาจและยุทธวิธี* ไร้ความรุนแรง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2546). *อาวุธมีชีวิต แนวคิดเชิงวิพากษ์ว่าด้วยความรุนแรง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.

นงลักษณ์ ตรงศีลสัตย์ (2550). *ความรุนแรงกับสุขภาพ*.ใน โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ (บก.).*วัฒนธรรมสุขภาพกับการเยียวยา*.นนทบุรี: สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ.

สุรสม กฤษณะจุฑะ. *สิทธิสุขภาพสิทธิมนุษยชน* : นนทบุรี:สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ:2550.

อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ .*บรรยายสรุปข้อมูลทั่วไปอำเภอสามชัย*. กาฬสินธุ์ : สำนักพิมพ์ประสานการพิมพ์ :2550

อรสม สุทธิสาคร(2549).*บันทึกชีวิตหมออนามัยเล่ม1*.กรุงเทพฯ:บริษัท วี ทู อาร์ สตาดีส์.2549

Arthur Kleinman, Veena Das and Margaret Lock.(eds)(1997).*Social Suffering*. Berkeley Los Angeles and London: University of California Press.

Galtung. Johan, (1975). *Essay in peace research*. (Vol.1). Peace: research education action Copenhagen: Christian Ejlertsen.

Galtung. Johan, (1981). The specific contribution of peace research to the study of violence: typologies. in *Violence and its causes*. Paris: United Nations.

Galtung. Johan, (1996). *Peace by peaceful means: Peace and conflict, development and civilization*. Thousand Oaks. CA: Sage.

Kriesberg, L. (1998). *Constructive conflicts: From escalation to resolution*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.

Paul Farmer. (1997). *On Suffering and Structural Violence: A View from Below. Social Suffering*. Berkeley Los Angeles and London: University of California Press.

Turner, Bryan S. (1995). *Medical Power and Social Knowledge*. London: Sage.